

Üç Tanrı mı? Tek Tanrı mı?

"Tevhit'te Teslis"

Hıristiyanların Üçlü-Birlik
İnancının İncelenmesi

Carlos Madrigal

Bütün Dünya
KİTAPLIĞI

Üç Tann mı?
Tek Tann mı?

Hıristiyanların Üçlü-Birlik İnancının
İncelenmesi

Carlos Madrigal

Üç Tanrı mı? Tek Tanrı mı?
© 2002, Carlos Madrigal

Bilgi ve istekleriniz için:

*Ankara Caddesi, No: 99/3
Sirkeci 34410 İstanbul*

Bütün Dünya
K İ T A P L I Ğ I

ISBN: 975-10-1925-7
02-34-Y-0051-0292

Bu kitabın her türlü yayın hakkı saklıdır. Telif hakkı sahiplerinin yazılı izni olmadan bu yayının herhangi bir biçimde basılıp çoğaltılması-fotokopi yoluyla çoğaltılması, bilgisayar ortamında kullanılması, kaset veya CD'ye kaydedilmesi dahil yasaktır. Kitabın metnini yukarıda anılan herhangi bir biçimde kullanmak isteyenler, telif hakkı sahiplerinin yazılı izni için yayıncıya başvurmalıdır.

Redaksiyon, sayfa düzeni ve kapak tasarımı: Carlos Madrigal

Baskı ve cilt: Anka Basım, Matbaacılar Sitesi No: 38 Bağcılar, İstanbul

• İÇİNDEKİLER •

Önsöz	5
Giriş	7
1. Tanrı'yı bilebilir miyiz?	11
Allah'ın Birliği	14
Allah'ın Zatı	17
2. Doğru anlayalım	21
İslâm Kelâmcılarının İncelemeleri	23
Allah'ın Üç Öz Sıfatı	26
Allah'ı Açıklayan 'İnsanbiçimi' Sıfatlar	29
3. Örneklemeler ve tanımlama	33
Birbirine Dönüşen 3 Benlik	34
"Allah'ın Oğlu" Kavramı	37
Tanrı'nın Özü, Sözü ve Etkinliği	39
Bedene Bürünen Kelâm	41
Kelâmcıların Terimlerine Göre Oğul	43
Üçlübirliğin Tanımı	45
4. Kutsal Kitap'ın açık beyanı	47
A) Tanrı'nın Tekliği	49
B) Tanrı'nın Üçlüğü	49
C) Baba Tanrı	51
D) Oğul Tanrı	52
E) Kutsal Ruh Tanrı	54
F) Üçü Aynı Tanrı	56
G) Benlikler Karışmıyor	58

5. Tanrıbilimsel inceleme	61
Tanrılıkta Benlik Ne Demektir	63
Tanrıbilimsel Açıklama	65
Baba Tanrı	66
Oğul Tanrı	67
Kutsal Ruh Tanrı	70
Üç Benliğin Arasındaki İlişki	73
6. İnkarnasyon	77
1) Logos Yaratılmamıştır	83
2) Logos Ezelidir	85
3) Logos Kadiri Mutlak'tır	86
4) İsa Tanrı Olduğunu Söyledi	86
5) Havariler İsa'nın Tanrı Olduğunu Söyledi	87
6) İsa Tanrı'ya Sesleniyordu	88
7) Oğul YAHVEH'nin Kendisidir	91
Tanrı-İnsan	93
7. Felsefi yaklaşım	99
Kavramak mı, Yoksa Bilmek mi?	100
Hatırlayalım	105
Üçlübirliğin Felsefi Açıklaması	106
Gerçek Mantıklıdır	112
8. Akideler (İnanç Bildirgesi)	119
Kilise Babaları ve	122
Apokriflerde Üçlübirlik	125
Akideler	129
SONUÇ	131

Önsöz

1994'te ilk baskısı yapılan “Üçlü-Birlik Ne Demektir?” kitabı, Türk okurunun merak ettiği bu konuyu aydınlatma görevini üstlenmişti. İlk baskı kısa bir sürede tükendi. Gerek Hıristiyan, gerekse İslâm kökenli çeşitli okurlardan gelen yorumlar çok olumlu olup ikinci baskıyı sunmamız için bizi cesaretlendirmiştir.

Yeni baskı, gelen düzeltmeleri de göz önünde bulundurarak ve daha net bir ifadeyi gerektiren kısımlar da gözden geçirilip genişletilerek hazırlanmıştır. “Üç Tanrı mı? Tek Tanrı mı? Hıristiyanların Üçlü-Birlik İnancının İncelenmesi” adıyla hazırlanan üçüncü baskının yine büyük ilgi toplayacağı kanısındayız.

Gayemiz, güvenilir olan Kutsal Kitap'ın bu konudaki vahiylerini aktarıp aydınlatmaktan başka bir şey değildir. Burada, Hıristiyan inancını savunmak veya İslâmiyet'in bakış açısını eleştirmek değil, gerçeği ortaya koymak söz konusudur.

Ne yazık ki genellikle, “Tanrı” araştırma konusu olunca bu kutsal vazife kişisel veya dinsel tartışmalara girmek için alet edilmektedir. Ve kim haklıdır yarışmasına girerek çabanın esas hedefi olması gereken O'nu tanımak ve onurlandırmak gayesi tamamen gözden kayboluyor.

Bizi bu çalışmayı yapmaya motive eden iki sebep vardır: O'na hizmet etmek ve gerçeğe tanıklık etmektir.

Gerçek'ten yana olan herkes zaten Hak'a da hizmet etmektedir. Gerçeği sevenlerin bu sayfaları önyargısızca inceleyeceklerine ve bu konuda aydınlatılacaklarına yürekten inanıyor ve bütün okurlara ilgilerinden dolayı şimdiden teşekkür ediyorum.

Carlos Madrigal
İstanbul, Ağustos 2002

Giriş

“Hıristiyanlar acaba neden ‘Allah üçtür’ diye düşünüyorlar? Niye Hz. İsa’ya hem ‘Allah’ın Oğlu’ diyor, hem de O’nu Tanrı’ya eş koşuyorlar?” Mutlaka kendi kendinize buna benzer sorular sormuşsunuzdur. “Hâşâ! Bu, şirk günahıdır. Hz. İsa, Ruh kudüs veya Meryem Ana, Tanrı’nın yardımcılarından başka bir şey değiller” denir.

“Üçlülük” veya “Teslis” inancı çok yanlış anlaşılan bir öğretilerdir. O zaman bu konuyu doğru anlamak hepimiz için kutsal bir görevdir.

Bu inancı reddeden kişiler iki önemli yanlış dayanıyorlar. Birincisi: bu öğretinin Tanrı’nın gönderdiği vahiylerle göre değil, din adamlarının konsüllerde aldıkları asılsız ve keyfi kararların sonucu olarak ortaya çıktığı iddiası. İkincisi: Kutsal Yazılar’ın (Tevrat, Zebur ve İncil) değiştirildiği iddiasıdır. Dolayısıyla içinde Üçlülük gösteren ayetleri asılsız sayıyorlar.

İşte bu, bir din anlayışı savunmak uğruna Allah’ın Kitaplarına saygı gösterileceğine, hiç bir dayanak olmadan çamur atılmasına sebep olmaktadır. Böyle bir cüret Hak’a asla hizmet etmez. Ve ne yazık ki, Kitapların koruyucusu olan Allah’a hakaretten başka bir şey değildir!

Ayrıca üçüncü bir iddia ileri sürülüyor: bu öğretinin akla aykırı olduğu söylenilerek yanlış olduğu da kanıtlanmaya çalışılıyor.

İşte bu kitapta, yukarıdaki ifadelerin yanlışlıklarını ve Üçlübirliğin esaslarını hep birlikte inceleyeceğiz. Bu inceleme, Kutsal Kitap'ın öğretilerine dayanacaktır. Hemen burada bu öğretinin, üç Tanrı'ya inanmak veya Tanrı'ya eş koşmak ile hiç bir ilgisi olmadığını belirtelim. Kutsal Kitap'ın (yani Tevrat, Zebur ve İncil) hiç bir tahrife uğramadığının, kanıtlanmış bir gerçek olduğunu belirtmeden de geçmeyelim¹.

Tanrı gerçeği, kimsenin bile bile saptıramayacağı kadar ciddi ve kutsal bir konudur. Tanrı'yı açıklamak da aklın becerisi değil, vahyin işidir. Sanmayın ki, Hristiyan alimleri, Üçlübirlik gibi bir konuda, hiç bir temelleri olmadan bilgiçlik taslayıp gerçekleri bile bile saptırdılar. Onlar gibi biz de ("Ehl-i Kitap" olarak; yani "Kutsal Kitap sahipleri"), araştırmamızda Tanrı Sözü'nün sağlam kayasına dayanmaktayız.

Üçlübirliği çürütmek isteyen bazı çevrelerce ileri sürüldüğü gibi, bu öğreti anlaşılmayacak kadar karışık bir konu da değildir. Hayatta iç yapısını tam kavrayamadığımız bir çok şey vardır; bununla birlikte gereğini ve gerçekliğini anlayabiliriz. Bugün milyonlarca kişi bilgisayar kullandığı halde, bilgisayarın iç mekanizmasının nasıl çalıştığı konusunda en küçük fikirleri yoktur.

Bunun gibi örneğin, Tanrı'nın ezeli oluşunu ben kavrayamam, ama gerçek olduğunu anlıyorum. Dünya var olmadan önce Tanrı vardı. Hayalimizle zamanda gidebileceğimiz en geri noktaya ulaştığımızda, yine bu noktadan önce Tanrı'nın var olduğunu kabul ediyoruz. Aslında bunu kavrayamam, ama aklımla böyle olmasının gerekliliğini anlıyor, mantığım ile de onaylıyorum.

¹ İlgili kanıtları incelemek istiyorsanız, yazarın diğer yayınlarından yararlanabilirsiniz. Bizden istemeniz yeterlidir.

Üçlübirlik de öyledir. Hem çok basit anlaşılabilir, hem de çok derin bir konu olduğu için, incelemede dipsiz derinliklere kadar inebiliriz. Bu kitapta ikisini de incelemek istiyorum: yani amacım, Üçlübirliğin hem ne kadar “doğal” ve yalın bir gerçek olduğunu göstermek, hem de bu gerçeğin içindeki derin değerleri gözler önüne sermek...

Türkiye’de hemen herkes, Kutsal Kitap’taki kavramları Kur’ân’ın veya İslâmiyet’in getirdiği yorumun ışığında algılamaktadır. Bu yorum Tevrat’ın veya İncil’in bir çok beyanını yalanlıyor. Ama bu yalanlama, Hz. Muhammed’in zamanında bazı konuların yanlış anlaşılmasından ileri gelmektedir. “Tanrı Oğlu” ifadesi bunlardan biridir. Kur’ân, Tanrı’nın fiziksel bir çocuğu olabileceğini yalanlıyor. Ne var ki, biz de böyle bir şeyi şiddetle reddediyoruz. Bir kere Kutsal Kitap’ta “Tanrı Oğlu” ifadesinin, fiziksel bir oğullukla hiç bir ilgisi yoktur.

Bununla birlikte Kur’ân, bir çok konuda değişik ifadeleri kullanarak Kutsal Kitap’ın gerçeğine çok yakın kavramlar ortaya koyar. İsa’ya verilen “Kelâm-u’llah” unvanı da yakın olan bu kavramlardan biridir. Biz bu çalışmada, “Tanrı Oğlu” ve “Kelâm-u’llah” kavramlarına aynı anlamı veriyoruz. Çünkü “Tanrı Oğlu” ifadesiyle Kutsal Kitap’ta kastedilen “Tanrı’nın özünden gelen ve yaşayan Söz” anlamıdır; Kur’ân’da bu oğulluk için getirilen yorum değil... (yani fiziksel bir oğulluk söz konusu değildir).

Bu bağlamda, kitap boyunca Kur’ân’dan yapılan alıntılarla veya kurulan anlam paralellikleriyle Kur’ân’ın onayını aramadığımı belirtmek istiyorum. Bu hem Kur’ân’ı çarpıtıp tarafsız gerçeğe saygısızlık, hem de Kutsal Kitap’ın gereksinim duymadığı

yan desteklere boş yere başvurmak olurdu. Ne var ki, zaman zaman böyle anlam paralellikleri kurarak amacım yalnız Kutsal Kitap'taki ifadeleri ve gerçekleri İslâm kültüründe anlaşılan kavramlarla açıklayabilmektir. İşte yalnız bu açıdan, yani gerçeğin doğru anlaşılması açısından, Kur'ân'ın anlamlarına başvuruyorum.

Son olarak şunu belirtmek istiyorum: kitap boyunca Ezeli Yaradan'ı, En Yüce Olan'ı, fark gözetmeksizin “Allah” veya “Tanrı” kelimeleriyle isimlendirdim. Bunu da, yine dinsel kavramların kavgasına girmeden masum bir şekilde yaptım.

Neticede bu çalışmanın gayesi, Allah'ı kafamıza göre anlatmak değil, Allah'ın, Kendisi hakkında bildirdiklerini kabul edip anlamaya çalışmaktır. Çünkü O, Kutsal Kitap'ı, O'nu anlamamız ve sevmemiz için göndermiştir. İşte bizim gerçeğe hizmet etmemiz Yüce Tanrı'ya olan ibadetimizdir!

Kitabı okuyacak olan bütün araştırmacıların anlayışına sığarak ve bu açıklamaların Tanrı'ya daha büyük bir sevgiyle bağlanmamız için yararlı olmasını Kendisinden dileyerek bu girişi noktalamak istiyorum.

1

Tanrı'yı Bilebilir miyiz?

Tanrı tarafından aydınlatılmadan, hiç bir insan O'nun nasıl bir öz varlığa sahip olduğuna önceden karar veremez. Nitekim: *“Rab' bin düşüncesini kim bildi? Ya da kim O'nun öğütçüsü oldu? Kim O'na bir şey verdi ki, kendisine geri ödensin?”* (İncil; Romalılar 11:34,35). Bu nedenle peşin kararlar veya önyargılar, Tanrı'nın özü ile ilgili kendi tanıklığına karşı O'na Kendisinin kim olduğunu küstahlıkla anlatmaya kalkışmak gibidir!

İnanç konusunda “Tanrı nasıldır? Kimdir? Özü nedir?” gibi sorular kadar önemli bir şey yoktur. Çünkü inancımızın sağlamlığı Tanrı'yı ne şekilde tanıdığımıza bağlıdır. Bu nedenle bu soruların en başında gelmesi gereken soru “Tanrı'yı anlayabilir miyiz veya bilebilir miyiz?”dir. Çünkü O'nu tanıyamazsak veya anlayamazsak, Üçlübirliği veya benzer konuları anlamak veya anlatmak için sarfedeceğimiz çabalar boş olacaktır.

Ne var ki, Tanrı vahiy gönderip insanlara hem kendi varlığı, hem de kutsal isteği ve buyrukları konusunda seslenmiştir. Tanrı açıklamalarını anlaşılır bir dilde vermiştir:

“...okuduğunuz zaman... anlayabilirsiniz” (İncil; Efesliler 3:4);

“Okuyup anlayabileceğinizden başka bir şey yazmıyor...” (İncil; 2. Korintliler 1:13);

Vahiy’de (Kutsal Kitaplarda) Kendini anlattığına göre O’nu bilmemizi ve kısıtlı da olsa kavramamızı bekliyor:

“Durun ve Allah olan beni bilin!”

(Zebur; Mezmur 46:10).

Şimdi başta söylediğimiz gibi, Tanrı’nın özündeki Üçlülükli yapısını incelemeden “Tanrı’yı anlayabilir miyiz, bilebilir miyiz?” sorusuna cevap vermeliyiz. Buna, gerek Hristiyan tanrıbilimciler, gerekse İslâm kelâmcıları asırlar boyunca kafa yormuşlardır. Ben bu soruyu, Kutsal Kitap’ın bu konuyu aydınlatığı sadelikle cevaplamak istiyorum:

- a) İnsan yaradılış aracılığıyla Tanrı’nın varlığını ve kudretini anlamaya başlıyor. Çünkü yaradılışta Yaradan’ın “izlerine” rastlıyoruz. Yani eseri aracılığıyla bu evrenin mimarının ne denli hikmetli, güçlü ve doğaüstü olduğunu anlıyoruz: *“Dünyanın yaratılışından beri, Tanrı’nın görünmeyen nitelikleri, yani sonsuz gücü ve Tanrılığı, O’nun yaptıklarıyla anlaşılabilir açıkça görülüyor”* (İncil’den: Romalılar 1: 20).
- b) Kutsal Kitap’ın her konuda verdiği bilgi, bize öğretilenleri anlamamız ve uygulamamız içindir: *“Gizli şeyler Allahımızın Rab’ bindir; fakat bu yasanın bütün sözlerini yapalım diye açığa çıkarılmış olan şeyler* (yani gelen vahiyler) *ebediyen bizindir ve oğullarımızdır”* (Tevrat; Yasanın Tekrarı 29:29). Tanrı’yı, Kendi kendisini, Kutsal Yazılar’da tanıttığı kadar öğrenebiliriz; ne daha az, ne daha fazla. Bu doğrultuda, sonsuz olan Tanrı’nın bir çok niteliği (ezeliyeti, her yerde hazır nazır bulun-

şu, her konudaki önbilgisi, vb.), insan aklını fazlasıyla aşıyor. Ama yine de mantığımız, mutlak ve sonsuz Varlık olan Tanrı'nın böyle olması gerektiğini onaylıyor. Üçlübirlik konusunda aynı şey söz konusudur: insan algılayışı için bir gizemdir; ama görüleceği gibi, insan mantığı ve sağduyusu için tam bir gerekliliktir. Önemli olan, Tanrı'nın bunu gizlemeyip açığa çıkarmış olmasıdır. Demek ki, bu gerçeğin bir gizem olarak kalmasını istemedi. İşte vahyin önemi budur.

- c) Tanrı'nın, O'nu doğru biçimde anlamamız için, Kendisi hakkında verdiği bilgi ile birlikte aklımızı ve ruhumuzu aydınlatması gerek: *“Doğal haliyle kişi, Tanrı'nın Ruhuyla ilgili şeyleri kabul etmez. Çünkü bunlar ona saçma gelir. Ruhça anlaşıldıkları için de bunları anlayamaz. İnsanın düşüncelerini, insanın içinde olan kendi ruhundan başka kim bilir? Bunun gibi, Tanrı'nın düşüncelerini Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez. Tanrı'nın bize lütfettiklerini bilelim diye, Tanrı'dan gelen Ruh'u aldık.”* (İncil; 1. Korintliler 2:11-14).
- d) Son olarak, Kutsal Kitap'ın açık beyanı şudur: *“Sonsuz yaşam, tek gerçek Tanrı olan seni ve gönderdiğin İsa Mesih'i tanımalardır”* (İncil; Yuhanna 17:3). İsa'yı olduğu gibi tanımadan, TEK TANRI'YI da tanıyamayız. Çünkü İsa Tanrı'nın canlı ve mükemmel tanıtımını yaptı; O yaşayan Vahiy'dir (daha ileride bunun detayını inceleyeceğiz). Nitekim Tanrı'yı Üçlübirlik olarak, yani Öz, Söz ve Ruh olarak (ya da Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak) öğrenmeden, O'nu tanıdığımızı söyleyemeyiz; çünkü: *“Oğul'u Baba'dan başka kimse tanımaz. Oğul'-*

dan ve Oğul'un Baba'yı tanıtmayı dilediği kişilerden başkası da Baba'yı tanımaz" (İncil; Matta 11:27). "Ruh her şeyi, Tanrı'nın derin düşüncelerini bile araştırır. İnsanın düşüncelerini, insanın içinde olan kendi ruhundan başka kim bilir? Bunun gibi, Tanrı'nın düşüncelerini Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez" (İncil; 1.Korintliler 2:10,11).

Sonuç şu ki, Tanrı'yı öğrenmek istiyorsak, bundan daha önemlisi doğru ibadette bulunmak istiyorsak Üçlülük gerçeğini algılamak şarttır.

Öyleyse, Tanrı nasıl bir varlıktır? Yaradan, gücü her şeye yeten olduğunu ve bunun gibi bir çok mutlak niteliklere sahip olduğunu biliyoruz. Ama sorumuz şudur: Öz itibarıyla nasıl bir varlıktır?

Allah'ın Birliği

Kutsal Kitap'ta açıklanan inancın temel taşı, önce Allah'ın birliğidir:

"Dinle ey İsrail: Allahımız Rab bir olan Rab'dir ve Allah'ın Rab'bi bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün kuvvetinle seveceksin" (Tevrat; Yasanın Tekrarı bölümü 6:4-5).

"Karşımda başka ilâhların olmayacaktır. Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın, yahut aşağıda yerde olanın, yahut yerin altında sulara olanın hiç suretini yapıp onlara eğilmeyeceksin ve ibadet etme-

yeceksin..." (Tevrat; Yasanın Tekrarı 5:7-8; On Emrin ikisi).

Bu gerçeği çarpıtan her öğretiş kati surette hoş görülemez. Çoktanrılılık, üç tanrılılık veya her nevi putperestlik, Kutsal Kitap'ta ağır bir şekilde kınanmaktadır. Üç tanrının üçlemeleri bir çok putperest dininde yaygın bir inançtı (Mezopotamya'da, Babil'de, Mısır'da...). Üçlülük üç tanrıdan söz etmez, Tanrı'nın tekliğini çarpıtmaz da. Aksine O'ndaki birlik anlayışını sağlamlaştırır, anlamamızı sağlar!

Bazılarının ileri sürdüğü gibi, Üçlülük inancı Roma putperestliğinin ve özellikle İmparator Konstantin'den gelen baskının sonucu olarak belirlenmedi. Tanrı'nın birliği konusu gibi, Üçlülük öğretisi de doğrudan doğruya Kutsal Kitap'ta görülür.

Tanrı'nın Kendisi hakkında verdiği ilk tanımlaması nedir? Eski zamanlarda bir zat kendi ismiyle tanımlanırdı. Bu nedenle Tanrı'nın ilk yazılı vahyinde (Tevrat'ta) Musa'ya açıkladığı kendi öz ismi her şeyden anlamlıdır.

"Musa Allah'a dedi: İşte, ben İsrail oğullarına geldiğim zaman, onlara: Atalarınızın Allahı beni size gönderdi dersem, onlar da bana: O'nun ismi nedir? derlerse, onlara ne diyeyim?"

Allah Musa'ya dedi: BEN, BEN OLANIM; İsrail oğullarına böyle diyeceksin: beni size BEN'İM gönderdi... Atalarınızın Allahı... YEHOVA beni size gönderdi"(Tevrat; İkiş 3:13-15).

Tanrı Musa'ya "BEN, BEN OLANIM" dedi. İbranicesi: "Ehyeh asher ehyeh". Bu, Tanrı'nın sonsuz var oluşunun ilk ve

en isabetli açıklamasıdır; İbranicede bu fiilin kipi ‘bitmeyen bir şimdi’yi ifade eder (yani zamansızlık veya sonsuzluk). Bu şekilde “BEN’İM” ifadesi Allah’ın öz ismidir. 15. ayette “ehyeh” fiili isim olarak geçiyor: YHVH; yani Yahveh ya da Yehovah. Bu isim şu üç temel gerçeği kapsar:

- a) Tanrı aşkındır, doğaötesidir.
- b) Tanrı kendiliğinden vardır.
- c) Tanrı değişmez.

YHVH ismi, kendiliğinden var olan ve hiç bir şeye muhtaç olmayan Tanrı’ya işaret ediyor (İslâm ilahiyatının kullandığı ifadeyle söyleyecek olursak: O, “Vücûduhu li zatihi”= “Varlığı Kendinden”dir). Yani yaradılışın tam zıttıdır. Her şeyi aşkın (transandantal) olan Tanrı’yı tanımlamak için kelâmcıların vardığı sonuç, Tanrı ta Musa zamanında kendini YHVH olarak açıklarken bildirilmişti!

Tanrı’nın birliği, sayısal bir birlikten çok, kendi içindeki tutarlılığın birliği ve değişmezliğidir. Tanrı’nın birliği bütün Kut-sal Kitap boyunca (Tevrat, Zebur ve İncil) defalarca tekrarlanan ve değişmeyen gerçektir. Ama özü, bir sayıdan veya nesnesel bir “bir”likten çok daha yüce bir şeydir: Bir yumurta iki yumurta değildir. Ama bir yumurta bir taştan farklıdır. Taşın neresine bakarsan aynıdır; çünkü cansızdır. Yumurta ise, kabuk, akı ve sarısından oluşur. Üçlü oluşu sayısal birliğini bozmaz.

Allah’tan ve sıfatlarından söz ederken, O’nun Vücûdu (yani öz varlığı) ve Zatı (öz kişiliği veya karakteri) olmak üzere iki ayrı ana özellikler toplamını birbirinden ayırmamız gerekiyor. İşte varlığı, demin sıraladığımız aşkın oluşu ve benzerleri ile birlikte her şeye kadir olması ve diğer yapısal sıfatları kapsıyor.

Bunlar Allah'ın varlığı ile yetenekleri olarak beliriyor. Zatı ise, şahsi ve ahlaksal özellikleri ile ilgili olup merhamet, sevgi, doğruluk, kutsallık gibi kişisel nitelikleri kapsıyor. Bunlar, O'nun davranışları ve karakteri olarak beliriyor.

Allah'ın Zatı

Kutsal Kitap'ta Allah kendi özünü üç açıklama ile tanımlamaktadır:

“Tanrı sevgidir” (İncil'den 1.Yuhanna 4:8,16),

“Tanrı ışıktır” (İncil; 1.Yuhanna 4:5) ve

“Tanrı ruhtur” (İncil; Yuhanna 4:24).

Bunlar, Tanrı'nın sahip olduğu sıfatlar değil, esas özünü oluşturan gerçeklerdir. Yalnız seviriyor değil, SEVGİ'nin ta kendisidir. Yalnız aydınlatıyor değil, her anlayışın, paklığın ve gücün mutlak kaynağıdır: IŞIK'tır. O'nda karanlık yoktur. Bu nedenle Kendisinden hiç bir zararın veya kötülüğün gelmeyeceğini kesin bilebiliriz. O RUH'tur, yani etkindir. Her ne kadar hiç bir fiziksel yönü yoksa da, evreni var edip ona yaşam veren ve onu devam ettiren güçtür.

Dahası, insanın da, bedeniyle birlikte ruhsal bir yapısı vardır. Dolayısıyla insan ruhu, Ruh olan Tanrı'yla kesin bir iletişim ve ilişki kurabilir. Bu ilişkiye isterseniz ibadet diyebiliriz. Bu ibadet veya tapınış ruhta ve gerçektir (İncil; Yuhanna 2:23-24). İşte bunları bilmek, Allah'ın basit bir sayısal birliğinden söz etmekten çok daha önemli değil mi? Aynı şekilde:

“Orduların (meleklerin) Rab’bi kuddûstur, kud-dûstur, kuddûstur; bütün dünya O’nun izzetiyle doludur...” (Tevrat: Yeşaya 6:3).

Mutlak Birlik Olan'ın ahlak yapısı üç kez kutsaldır! Her kötülüğün, ruhsal kirliliğin, yalanın vs. zıt ucu olması, yalın bir teklikten daha önemli olup insan için en büyük sığınaktır.

'Bunların Üçlülükle ne ilgisi var?' diyebilirsiniz. İlgisini önümüzdeki bölümde göreceğiz. Ama Tanrı'nın özüyle ilgili gerçeklerin, Tanrı'yı büyütecin altında soğuk bir incelemeye almamız için değil, her şeyden önce O'nu tanımamız ve tapınmamız için açıklanan gerçekler olduğunu unutmamızı istemiyorum. Tanrı üzerine düşüneceksek, hedefimiz, O'nun nasıl olduğunu daha iyi anlayıp, O'na hayatımızın her alanında yer vermek olsun!

Tanrı'nın SEVGİ, IŞIK ve RUH oluşu ile KUTSAL, KUTSAL, KUTSAL olan karakteri ezelden ebede O'nun özü ve O'nunla olan ilişkimizin dayandığı temel olmalıdır. Dolayısıyla Tanrı'yı öğrenmeye çalışırken itirazcı bir tavırla değil sade bir yürekle yaklaşmalıyız.

İslâmiyet'in genel görüşü Allah'ın sıfatlarının, ancak sonradan tezahürlerdeki eserleri sayesinde anlaşılabiliridir. Ayrıca hiç bir insanın da zekasıyla ilahi sıfatın mahiyetini ve Allah'ın Zatı ile olan münasebetini idrak edemeyeceğidir. Bu görüşe göre Allah kendi varlığının mahiyetini Kutsal Kitaplarda açıklamamıştır. Ebu Bekir'in ünlü dizesine göre: "O'nun tam kavranılamayacağını kavramak, O'nu kavramaktır" (Devvani-Gelenbevi, İstanbul, 1316 c. 1 s.176-177).

Bu görüş Tanrı'nın hem kişisel niteliklerini, hem de yapısal sıfatlarını aynı görmekten ileri geliyor. Ne var ki, Tanrı'nın sıfatlarını tam kavrayamazsak da, kişiliğini bilebiliriz. Tanrı'nın bilgisine asla erişemem, ama O'nun sevgisini hem kavrayabilir

hem de hissedebilirim. Bir örnek vereyim: babam cerrahdır; ben babamı tanırım, beni sevip sevmediğini, nasıl bir kişiliği olduğunu bilirim. Ama onu bu şekilde bilmem, tıp ile ilgili bütün bilgileri kavramamı gerektirmez. Aynen böyle Tanrı'nın Varlığını tam anlamazsak da, O'nun Zatı'nı anlayabiliriz.

Yani Tanrı'nın sonsuz varlığını biz, sonlu ve yaratılmış varlıklar olarak tam kavrayamayız ama sıfatlarının gerçeğini ve gerekliliğini anlayabiliriz (ezeli-ebedi, her şeye kadir, her şeyi bilen, her yerde hazır ve nazır oluşu vs.). O'nun karakterini ise (kutsallığı, doğruluğu, merhameti, sevgisi vs.), biz de kişiliğe sahip varlıklar olarak yalnız anlayabiliriz değil, Kendisine sevgi, doğruluk gibi aynı kişisel erdemler ile yaklaşabiliriz. İşte tanışıklığımız ve ibadetimiz böyle olmalı.

Yukarıda Tanrı'nın tekliğiyle ilgili olarak sıraladığımız gerçeklerin hemen hepsi bütün tektanrılı dinler tarafından kabul edilmektedir. Yine de aralarında karşıt tezleri savunuyormuşçasına hep bir düşmanlık oluşmuştur. Bunun nedeni sözünü ettiğim yanlış anlaşılmalardandır.

Dolayısıyla önce bu yanlışlıkları aydınlatalım.

2

Doğru Anlayalım

İslâm'ın ortaya çıktığı 7. yüzyıldaki Arabistan yarımadası, belli Yahudi ve Hıristiyan inançlarının dönüp dolaştığı bir bölgeydi. Mekkeli tüccarların, Bizans İmparatorluğu'ndaki Ortodoks Hıristiyanlarla sık sık temasları vardı. Daha yakın olan Habeşistan'ın (Etiyopya) Hıristiyan İmparatorluğu Monofizitti. Yani Baba'yı ve Oğul'u Tanrı'daki iki ayrı öz olarak yorumluyorlardı (Monofizit: “mono” = birlik; “fizit” = ayırma): sanki Tanrı'da iki tanrı varmış gibi düşünüyorlardı. O dönemdeki Hıristiyan aleminde büyük bir kesim, bilinçli ve İncil'in esaslarına dayanan bir inanca sahip değildi; inancı kulaktan dolma, kalıplaşmış ve gerçeklerden uzaktı¹. Nitekim, Baba'yı ve Oğul'u neredeyse bedensel Tanrılar kabul etmekle birlikte (kilise binalarındaki heykeller ve ikonalarda görüldüğü gibi), Meryem Ana'yı da “Allah'ın annesi” olarak kabul ediyorlardı -?!-. Dolayısıyla Araplarda Hıristiyanların üç Tanrı'ya inandıklarına dair yanlış bir izlenim oluştu.

¹ Bununla birlikte tarih boyunca, kulaktan dolma bir inanç haline gelen ve put-perest anlayışlar ile bozulan dinsel çevreler dışında, inançlarını doğrudan doğruya Kutsal Kitap'ın özüne bağlayan topluluklar varlığını sürdürdüler. İşte bunlar Arabistan'da Kutsal Kitap'a bağlılıklarını dile getiren Ehl-i Kitap sıfatıyla, yani Kitap sahipleri olarak biliniyorlardı. Bu topluluklarda Üçlülilik anlayışı doğru bir şekilde benimseniyordu.

Bu yanlış anlama, İslâm kaynağında da yansıyor: Allah, “Ey Meryem oğlu İsâ! Sen mi insanlara ‘Beni ve annemi Allah’tan başka iki tanrı olarak benimseyin’ dedin” demişti de, “Hâşâ, hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz...” (Kur’ân, Mâide/5:116; ayrıca bkz. Nisâ/4:171 ve Mâide/5:73). O zaman, Üçlübirlik “Baba, İsa ve Meryem”in üçlemesi olarak anlaşılmıştı. Halbuki, Mesih inancının (Hıristiyanlığın) kaynağında (Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur ve İncil’de) “Baba, İsa ve Meryem’in üçlemesi” şeklinde bir bahis hiç geçmiyor! Açıktır ki, kulaktan dolma öğrendiklerimize güvenemeyiz. Mesih inancının gerçeğini öğrenmek istiyorsak, kimseye kulak vermeden Kutsal Kitap’ta yazılanları araştırmalıyız. Başka yol yoktur.

Bu doğrultuda, ilkin şunu açıklamak istiyorum: yanlış aktarıldığı gibi “Üçlübirlik” öğretisinin üç tanrıyla, Tanrı’ya eş koşmakla veya insanları tanrılaştırmakla hiç bir ilgisi yoktur. Kutsal Kitap çoktanrılı bir inancı savunmuyor ki! Tanrı Sözü inancına göre:

TEK ALLAH’A İNANIYORUZ;

EŞİ, ORTAĞI VEYA BENZERİ YOKTUR;

DOĞURMAMIŞTIR, DOĞRULMAMIŞTIR.

İslâm Kelâmcılarının İncelemeleri

İslâm, Tanrı birdir derken, O'nun bir "vahdet" (yani parçasız bir bütün) olduğunu savunur; ne var ki, Müslüman kelâmcılar, aynı anda Tanrı'nın çok sayıda sıfatları olduğunu iddia etmekten kaçınmamıştır. Şimdi sinekten yağ çıkarmak olarak görülebilen bu ilk tanrıbilimsel tartışmalar aslında önemliydiler. Örneğin, söz konusu tartışma Tanrı'nın, "özü" ile mi yoksa "bilgisi" (ilmi) ile mi biliyor? sorusu gibi bir tartışmaydı (bu, insan, beyin hücreleriyle mi, yoksa bilgisi ile mi biliyor? sorusuna benzetilebilir). Sünnet Ehli'nin genellikle benimsediği görüşe göre, Allah, "ilim" sıfatıyla, Mutezile görüşüne göreyse "Zat"ıyla bilir (Kelâm kitaplarına bkz.).

Allah'ın sıfatları konusunda, filozofların görüşleri ayrı, kelâmcılarınki ayrı; rivayetlerde de Kelâmcılardan da "Sünnet Ehli"nden olanların görüşü ayrı, "Mutezile"ninki ayrı; Sünnet Ehli'nden de "Matüridiler"inki ayrı, "Eş'ariler"inki ayrı olarak aktarılır. Yani konu basit değildir.

Bazı dönemlerde Eş'ariye ve öteki kelâmcılar Allah'ın yedi esas sıfatından söz ettiler:

- "Hayy" (diri) - "Kâdir" (güçlü),
- "Âlim" (bilen), - "Mürid" (dileyen)
- "Semi" (işiten), - "Mütekellim" (konuşan),
- "Basîr" (gören).

Tartışmalar şu konudadır:

- Allah'ın sıfatları Kendisi'nin aynı mıdır?
- Sıfatları Kendisi'nin dışında mıdır ("gayrı")?
- Yoksa ne aynı ne de gayrı mı?

Eş'ariler bu sıfatların "Tanrı'nın aynı da, gayrı da olmadığı"nı ısrarla ileri sürdüler. Bu mesele, Kur'an'ın Allah'ın sözü olarak kabul edilmesi ve her ne kadar ayrı bir varlığı olsa da O'nun ezeliliğini paylaştığı görüşünden meydana geldi.

Ünlü "Emâli" adlı kitabın yazarı Sirâcuddin Ali (ö.1173) şöyle der: "Allah'ın sıfatları, Kendisinin aynı değildir. Kendisinden başka ve ayrı da değildir. Kendisinden ve işlerinden dolayı olan sıfatlarının tümü KADİM'dir (öncesi ve sonrası olmayan) ve son bulmaktan uzaktır."

Bütün bu tartışmalar, Tanrı'yı basit ve düz bir mantıkla anlamaya çalışırsak, Onun'la ilgili olarak anlaşılmayan tek kavramın yalnız Üçlülük olmadığını, sıfatları bile anlayamayacağımızı açıkça gösterir. Bu nedenle Mesih inancına karşı olan önyargıları bir kenara itip, açık bir zihniyetle yaklaşmamız gerekir. Ve en iyisi, düşüncelerimizi Tanrı'nın Kendisinin Kutsal Kitap'ta açıkladıklarına teslim etmektir.

Kur'an'da Allah'ın gönderdiği söz "Kelâm-u'llah" diye nitelenir. İslâm ilahiyatçıları, bu Allah kelâmı, Allah'ın Kendisi gibi öncesiz mi (kadim), yaratılma mı (mahluk) veya sonradan olma mı (hâdis) konusunda tam karar veremediler. Sünnet Ehli genellikle birinci görüşü paylaşırlar. Ama "Hanbeliler"in dışındaki kalan kesimin görüşüne göre, "Allah'ın kelâmı"ndan "kadim" olan, "ses ve harfler" değildir, özüdür, içeriğidir. Bu içeriğe "nefsi kelâm" denir. İnsanlarda da bu vardır. İnsanın söyledikleri "ses ve harfler" biçimini almadan, önce kafasında bir düşünce bir tasarım biçiminde vardır. Allah'ın sözlerinin de insanlara iletilen "ses ve harfler"in ötesinde, bu ses ve harflerin dile getirdiği bir özü, içeriği vardır. Muhyiddin el-Arab" şöyle diyor:

“Kelâm, Allah’ın tecellî etmiş şeklidir. O, Kutsal Özün ta kendisidir” (Fusus al-Hikem C:2; S:35).

İslam ilahiyatçıları şu noktada Hristiyan ilahiyatıyla hemfikirdir: Allah’ın her bir fiilini, O’nun tezâhürü ve belirli bir sıfatı olarak zuhûr eden ilah” bir tecelli şeklinde kabul ederler. Fark şudur: çoğu İslam kelâmcılarına göre bu zuhûr, O’nun Zâtı’nın ve Varlığı’nın zuhuru değildir. Halbuki Kutsal Kitap’ta özellikle Allah’ın Kelâmı (İlmi) ve Ruh’u, O’nun Varlığının (Vücûdunun) zuhuru değil, ama Zâtı’nın zuhuru ve tecellisidir.

İslâm kelâmında bir tartışma olarak kalan bu konu, Kutsal Kitap’ta bu tartışmaları fazlasıyla aşan ve açıklayan bir biçimde çoktan vahiy edilmişti. Kutsal Kitap, Tanrı’yla aynı ezeliyeti paylaşan Kendi Sözü’nün (Kelâm), kitap olarak gelen değil, sonradan İsa Mesih’e yüklenen Ezeli Söz (Kelâm-u’llah) olduğunu dile getirir:

“Başlangıçta Söz (Kelâm) vardı, Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı” (İncil; Yuhanna 1:1).

Burada görüldüğü gibi, Kelâm kadimdir: “*Başlangıçta Söz vardı...*”; Tanrı’dan “farklılaşır”, yani aynı değildir: “*Tanrı’yla birlikteydi...*”; ama Kendisinden başka ve gayrı da değildir: “*Söz Tanrı’ydı...*”.

Ayrıca bu Kelâm bilinçlidir. Bunu ileride daha detaylı bir şekilde ele alacağız.

Bu gerçek, Üçlülük temelini oluşturuyor. Tanrılığın “içinde” birbiriyle aynı olmayan ama Tanrı’dan da farklı olmayan üç bilinç merkezi vardır:

1. Allah’ın Özü;
2. Allah’ın Kelâmı (İlmi vs.); ve
3. Allah’ın Ruhü.

Allah'ın Üç Öz Sıfatı

Şimdi, Tanrı bir olmakla beraber O'ndan söz ederken çeşitli sıfatlar kullanabiliyoruz. Kendisi “Yaradan”, ya da “Ra-hîm”dir diyoruz. Kimse bu çeşitli sıfatları ayrı ayrı ilahlar olarak karıştırmaz. Gördüğümüz gibi Kutsal Kitap'ta, Allah kendi özünü üç sıfatla tanımlamaktadır:

“*Tanrı sevgidir*” (İncil'den 1.Yuhanna 4:8,16),

“*Tanrı ışıktır*” (1. Yuhanna 1:5) ve

“*Tanrı ruhtur*” (Yuhanna 4:24).

Yukarıda giriş bölümünde Tanrı'nın **sevgi**, **ışık** ve **ruh** olma hallerinin sıfattan öte, hem birbirinden farklılaşan (ayrı) ama Tanrılığın dışında (gayrı) olmayan öz nitelikler olduğunu gördük. Güneşin alevleri, ışınları ve ısısı güneşten başka bir şey olmadıkları gibi (tabii ki, örnek eksiktir)...

Bu doğrultuda, Kendisinin Kutsal Kitap'ta vahyettiği gibi, Allah...

- İnsana, bir “baba” **sevgisiyle** yaklaşıyor. Sevgisi her şeye neden olmuştur; evreni var eden, devam ettiren ve bir amaca bağlayan O'ndaki güçtür.
- Ayrıca O aydınlatan **ışıktır**. Yani yolumuzu aydınlatır, Kendini de açıklar ve tanıtır. Gönderdiği Kelâm'a, özünden geldiği için, bir mecaz olarak “oğul” ismini de verir: *Söz insan (İsa) olup aramızda yaşadı. Biz de... biricik Oğul'un* (önceki cümleye göre Söz'ün) *yüceliğini gördük*¹.

¹ “Tanrı'nın Oğlu”, Kutsal Kitap'ın terminolojisinde Tanrı'nın bedensel çocuğu değil, “Tanrı'nın özünden gelen canlı Söz” demektir; Yuh 1:1,14 ayetlerinde görüldüğü gibi: ‘Söz’ = ‘Oğul’

- Son olarak, özü fiziksel değildir, özü ruhtur ve kutsaldır. Demek ki O, hareketsiz bir put gibi değildir. Hareket halinde yaşayan ruhtur (“ruh” kelimesinin kökeni: ‘rüzgâr’, ‘cereyan’ gibi anlamlar taşıyor). Kutsal “her şeyden ayrı olan, benzeri olmayan” anlamına geldiği gibi, özellikle Tanrı’nın ahlaksal mükemmelliğini ifade eder.

O’na yönelirken ruhta, kutsallıkta ve gerçekte bir ibadetle yaklaşmalıyız.

Bu şekilde “Baba”, “Oğul” ve “Kutsal Ruh” sözcüklerini, tek Tanrı’nın özünü anlamamız için, bedensel sıfatlar olarak değil, Kendisinin Kutsal Kitap’ta kullandığı mecazlar olarak kabul etmemiz gerekiyor. Yani, prensip olarak, aynı Allah’ı tanımlayan üç isim ve simgedir. Özellikle şunu da söyleyeyim: “Oğul” kavramının, Hz. İsa’nın doğumuyla hiç ilgisi yoktur, fiziksel bir anlam da taşımamaktadır.

“Baba”, “Oğul” ve “Kutsal Ruh” terimleri, Tanrılıktaki öz (varlığı ve zatı), söz (kelâmı ve ilmi) ve ruh (etkinliği ve kutsallığı) şeklindeki 3 esaslı isimlendiriyor. Bakınız yaratılış olayı: ezelî varlık olan Allah dünyayı yaratır; Kendi Sözü aracılığıyla yaratır; ve yarattığı dünyaya da Ruhü’yla (etkin gücüyle) şekil verir:

“Başlangıçta Allah gökleri ve yeri yarattı. Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Allah’ın Ruhü suların üzerinde hareket ediyordu (şekil veriyordu). Allah dedi: ışık olsun(“olsun” diye buyurdu); ve ışık oldu...”(Tevrat; Tekvin 12:1-3).

Allah’ın 99 (veya 100) kadar isimleri olduğu söyleniyor: en güzel adlar (“El esmâu’l-Hüsna”). Ve tabii ki, kimse buna 100

ayrı Tanrı olduğu anlamını vermez. “Baba”, “Oğul” veya “Kutsal Ruh” isimleri de, Allah’ı ayrı ayrı ilahlar olarak göstermez, başka varlıklara da benzetmez, eş koşmaz; yalnız özünü tanımlar.

Tanrı’ya “baba” denmesi, bedeni varmış gibi, doğal yoluyla çocuğa sahip olabileceği anlamına gelmez ki! Akli başında olan herkes böyle bir düşünceyi kesinlikle reddeder!

Mâide sûresinin 73. ayetinde “Allah için üçün üçüncüsüdür diyenler küfre sapmışlardır, bir Allah’tan başka hiçbir tanrı yoktur” der. Bu ifadede üç tanrıya inanmayı yererken, Ehl’i Kitap olarak biz de üç tanrıya inanmayı sapıklık sayarız. Böyle bir inancın Üçlülük’le hiç bir ilgisi yoktur; bu üç tanrılıktır. Hz. Muhammed’in zamanında Arabistan’da bulunan ve eğitim görmemiş olan Hristiyan halk kitleleri, büyük olasılıkla Baba, Oğul ve Kutsal Ruh konusunda, eski putperest inançlarını yansıtan üç tanrılı bir anlayışa sahiptiler. Buna göre Hristiyanlıkta üç tanrıcılığa benzeyen her inanç anlayışı, İncil’in özünden ayrılanların düştüğü bir sapıklıktır.

İslâm’ın ilk dönemlerinde Arap kökenli bazı Hristiyan ilahiyatçılar, Tanrı’daki üç “olma tarzı”nı (Grekçesi: “hypostasis”; Arapçası: “üknûm”; 5. bölümde bu kavramlar ele alınacak), İslâm’daki Allah’ın sıfatlarıyla kıyaslamışlar. Bağdatlı filozof Yahyâ b.Ad”ye (ö.974) göre Tanrılıktaki üç esas: Allah’ın iyiliğini, hikmetini ve gücünü temsil eder. Başka görüşe göre, bunlar: vücûd (varlık), kelâm ve hayat sıfatlarıdır. Ya da: vücud, ilim ve hayat vs. İbnu’l-Kind” 19. yüzyılda, Abdullah b. İsmail al-Hâşim”ye Üçlülük konusunda şöyle diyordu: “Allah’ın bir olduğunu bize nasıl anlatmaya çabalarsın? Bilmiyor musun, ‘bir’ ancak üç yönden ‘bir’ olabilir. Ya cins, ya tür (nev)

ya da sayı olarak. Şimdi hangi bakımdan Allah'a 'bir' diyor-sun..?" Yani Allah'ın birliği yalın bir teklikten daha yüce bir şey olduğunu ifade etti.

Allah'ı Açıklayan 'İnsanbiçimi' Sıfatlar

Peki, "Tanrı bir babaya nasıl benzetilir?" diye itiraz edilir. "Bu, En Yüce Olan'ı yaratıkların seviyesine indirerek aşağılamak demek değil mi?" Tanrı Kendini tanımlarken İnsanoğlunun kolay anlayacağı sembolik ifadeler kullanır. Buna "insan benzeyişi" (antropomorfik) terimler denir. Kutsal Kitap'ta da, Kur'an'da da Tanrı'dan söz etmek için yüz, eller vb. fiziksel sıfatlar kullanılıyor. "O'na benzer hiç bir şey yoktur" ("leyse kemislihi şey"; Şûrâ 42/11) ibaresi bir gerçeği dile getirir. Ama bunu, Tanrı'nın Kendisinin, O'nu anlamamız için kullandığı benzetmelerle karıştırmamamız gerek.

Kur'an'da Allah'ın "eli" (Fetih 48/10) , "avucu" (Zümer 39/67), "yüzü" (Kasas 28/88; Rahmân 55/26-27), "gözleri" (Hûd 11/37; vs.) gibi ibarelerine rastlanır. İslâm'da Tanrı'nın "cisim" olduğunu ileri süren ve "Mücessime" diye adlandırılan kesimin dışındaki müslüman yorumcular, bu ayetlerde geçen "insan benzeyişi" ifadelerine simgesel bir anlam getiriyorlar (bkz. F.Râz", 25/24; Taberi, tefsir, 20/82; Sâbüni, 2/449). Kur'an'da da Allah bir "nur" olarak anlatılır; ve "O'nun nuru içinde ışık bulunan bir kandil yuvasına..." benzetilir (Nûr 24/35). Kimi kelâmcılara göre burada söz konusu olan Allah'ın Kendisi değil "O'nun Nuru"dur. Aynı doğrultuda Allah'ın "taht"ından (Arapçası "arş") söz edilir ve bu taht'ın "SU üzerinde olduğu"nu söyleyerek bir mekanda yer aldığı veya hareket et-

tiği anlaşılır (Örneğin: Bakara 2/29; Nisâ 4/100,158; Â'râf 7/54). Ayrıca insanın da mekan içinde O'na yönelebildiği (?) söylenir (Hûd 11/7; Şâffât 37/99;). Hatta Kuds" Hadis'de de, Hz. Muhammed, Allah'ın şöyle dediğini bildiriyor: "Zenginler vekillerim, fakirler çocuklarımdır." Bundan Kimsenin Allah'ın fiziksel yolu ile çocukları olduğu sonucu çıkarmıyor!

Bu ifadeleri bir mecaz olarak anlamakta kimse zorluk çekmez. Bunları kabul edebiliyoruz da, "Baba" veya "Oğul" ifadelerini mecaz olarak kabul etmeyecek miyiz? Tanrı'ya atfedilen insana özgü terimler bize bir gerçek tasvir değil, fakat yalnızca imalar ve telkinler vermektedir. Bu yüzden bunlar tasvir edici benzetmeler değil, çağrıştıracıdır. Kimsenin Tanrı'ya, fiziksel bir anlam vererek bir şeye benzetmeye hakkı yoktur (bu, putperestlik olurdu). Nitekim:

"Allah'ı kime benzetiyorsunuz? Hangi benzeri O'nunla denk tutuyorsunuz? Put, onu bir işçi dökmüş-tür... Beni kime benzeteceksiniz ki, ben ona musavi olayım? Kuddûs diyor. Gözlerinizi yukarı kaldırın ve bunları kimin yarattığını görün... Bilmedin mi? İşitmedin mi? Ebedi Allah, Rab, dünyanın uçlarını yaratan, zayıflamaz ve yorulmaz; O'nun anlayışının derinliğine erilmez" (Tevrat, Yeşaya bölümü 40:18-28).

Ama buna karşın O Kendini, uygun gördüğü her simgeye benzetebilir. Bu sefer kimsenin de bunu reddetmeye hakkı yoktur! Ve Kutsal Sözünde Kendini "Baba", "Oğul" ve "Kutsal Ruh" olarak tanıtır.

Tanrı her şeyi sevgiyle yarattı. O her şeyin kaynağıdır. Her şeyin O'nun sevgisiyle var edildiğini dile getirmek için "ba-

ba”dan daha güzel bir tanım olabilir mi? Yarattığı insanları bugün de seviyor; en mükemmel babadan daha çok seviyor. Bu nedenle Kendini bize yaklaşan “göksel Baba” olarak tanıtır. Çünkü İnsanoğlu ile kurmak istediği ilişki çok yönlü bir dostluktur.

Tanrı’nın özünde Kelâm “ses ve harfler” biçiminde değil, yaşayan bir düşünce, bir tasarım biçiminde vardır. Kendi özünden çıkan kadim Kelâm’a “oğul” demek istiyor. Bu başka bir varlık, başka bir tanrı değildir. Hem Tanrı’dan çıkan hem de özünde kalan Kendi Kelâmı’dır (Tıpkı ilk yorumcular isabetli bir şekilde dedikleri gibi: “gökten inmiş ve gökte olan”; Yuhanna 3:13’e getirilen açıklama). Hele bu Kelâm’ı Canlı Kitap olarak, yani İsa Mesih olarak gönderdiği zaman O’na “oğul” diyor. Çünkü Kendisinden kaynaklandığı için, O’nu “biricik oğul” gibi sever! Bu “oğul” Yaşayan Vahiy’dir ve Tanrı’nın özünü açıklar. Ve bu “oğul” da Tanrı’yla insan arasında başka kimse-
nin seremeyeceği köprüyü serer.

Ama Tanrı bir cisim değildir. O ruhtur. Ayrıca yalnız bir kavram değildir, yaşayan ve etkin olan bir ruhtur. Ama her hangi bir ruh değil “Kutsal Ruh”tur. Kutsal “her şeyden ayrı olan, benzeri olmayan” anlamına geldiği gibi, özellikle Tanrı’nın, iyiliğin, adaletin ve doğruluğun kendisi olduğunu ifade eder.

Tanrı dünyayı yarattı. Kendi Kelâmı ve Gücüyle... Ama dünya Tanrı’nın bir parçası değildir; Tanrı aşkındır (doğaötesi). Hiç bir şeye muhtaç olmadan kendi kendine yetiyor. Kendisi hakkındaki bilinci tam doyurucu bir doluluktur. Ama bu, yaradılışı ile hiç bir iletişimin olmadığı anlamına gelmez. Kendi Kelâmı aracılığıyla, dünyada yarattığı akıllı ve ahlak” varlıklara sesleniyor. Ayrıca Tanrı, evren üzerine nüfuz eden kendi Gü-

cüyle (Ruhuyla) onu devam ettiriyor. Aynı şekilde seslendiği insanların yüreğine (ruhuna) kadar nüfuz etmek istiyor. Onlara ilahi bir yaşam niteliği ve kutsallığını iletmek istiyor; O içkindir (doğa içinde etkin).

Özetleyecek olursak: Hıristiyanlıkta da, İslâmiyet'te de kabul gören Allah'ın 3 ezeli özelliği (vasfı):

- O'nun her şeyin üstünde (aşkın , “müteal”) varlığı;
- Öz bilinci (Kelâmı, İlmi); ve
- Evrende etkinliği (içkin , “mündemiç”).

Bunlar Allah'ın öz, söz ve ruh ya da “BABA”, “OĞUL” ve “KUTSAL RUH” oluşundan başka bir şey değildir.

Üçlübirlik Kendini Baba, Oğul ve Kutsal Ruh isimleriyle açıklayan tek Tanrı'nın özüdür.

3

Örneklemler ve Tanımlama

Üçlülük öğretisi bazı tanrıbilimcilerin veya konsüllerin icadı değildir; bu öğreti Kutsal Kitap'ın ilahi yetkisine dayanmaktadır.

Birinci bölümde gördüğümüz gibi, biz Tanrı'nın nasıl olduğuna kendi kendimize karar veremeyiz. Tanrı Kutsal Kitap'ta Kendini nasıl tanımlarsa-O'nu öyle kabul etmeliyiz. Dolayısıyla, Tanrı'yı öğrenebilmek için tek güvenilir ve geçerli kaynak Kendi Sözü'dür! İnsanın getirebileceği itirazlar Tanrı Sözü'nün yetkisini geçersiz kılmaz.

Kutsal Kitap'ın tümünde (Tevrat, Zebur ve İncil'de), Tanrı'nın tek olduğu, eşi-ortağı ya da benzeri olmadığı önemle belirtiliyor:

“Tanrımız olan Rab tek Rab’ dir.”

Bununla birlikte, yine Kutsal Kitap'ta görüyoruz ki, Tanrı, özde BİR ve TEKİL olduğu kadar, ÜÇLÜK belirten 3 isimle tanıtılıyor: BABA, OĞUL ve KUTSAL RUH.

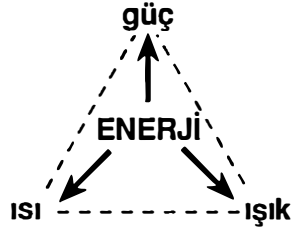
Tekrarlıyorum, bu isimler cinsiyet olarak, bedensel ilişki bağı olarak veya üç ayrı tanrı olarak anlaşılmamalı. Bu isimler, boyutumuzu fazlasıyla aşan, doğaötesi Tanrı'nın **Öz, Söz ve Ruh**'tan ibaret olduğunu belirtiyor, bize olan yaklaşımlarını anlatıyorlar. Tıpkı akrabalık bağımız olmayan büyüklerimize "ağabey" ya da "amca" vs. dediğimiz gibi.

Birbirine Dönüşen 3 Benlik

Tanrı tek olup nasıl üç ayrı konumda, üç ayrı olma tarzı olabilir? Örneğin ben bir tek kişiyim. Ama ailemdeki ilişkilere göre hem baba olarak (çünkü çocuklarım var), hem oğul olarak (babamın oğlu), hem de kendime özgü ruhumla varım. Bu sıfatlar üç ayrı ferdi göstermiyor, aynı kişinin üç ayrı konumunu anlatıyor. Bir şahsın diğer şahıslar ile ilişkilerini belirten üç sıfatlardır. Tabii ki, baba veya oğul olarak yaşadığım ilişkilerin fiziksel bağı, Tanrı'da yoktur. O ruhsal Baba, ruhsal Oğul ve ruhsal "Ruah"tır (ruah: 'ruh' kelimesinin İbranicesi; anlamı: rüzgâr, nefes).

Tanrı hem bir Baba olarak, hem bir Oğul hem de Kutsal Ruh olarak davranıyor ve kendini de böyle tanıtıyor. Yani O, sürekli üç ayrı konumda bulunmaktadır. Bunun felsefi tanımlaması, ileriki bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde izah edeceğimiz "bir tek özde birbirinin dönüşümü olan üç benlik (bilinç merkezi)" tanımıyla özetlenebilir. Bu üç özellik veya olma tarzı (Öz, Söz ve Ruh), Tanrı'nın Zatını oluşturdukları için, kişilik ifade eden Baba, Oğul ve Kutsal Ruh isimleriyle tanımlanır. Bu üç konum bir küpün üç ayrı yönü gibidir.

Bir örnekle Tanrı'nın birbirine dönüşen üç kişiliği daha kolay anlaşılır bir şekilde açıklamaya çalışalım: Öz itibarıyla TANRI'yı salt enerji sayalım (örneğin: elektrik); bu durumda:

1. BABA'yı enerjideki güç olarak,
 2. OĞUL'u görülen ışık olarak,
 3. KUTSAL RUH'u ise, yayılan ısı olarak...
- ...örnekleyebiliriz (Bkz. resim).

O zaman aşağıdaki sonuçları çıkartabiliriz:

- a) TANRI birdir (örnekteki bir tek enerji). Fakat aynı enerjinin üç dönüşümü olduğu gibi (güç, ışık ve ısı), Tanrı'da da birbirinin dönüşümü olan üç benlik vardır. Hem güç, hem ışık hem de ısı aynı enerji değil mi? Üçü de aynı öze sahip, fakat değişik konumdalar. Tabii, bu sadece bir örnektir. Tanrılıkta da öyle: Üçü (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) aynı Tanrı; üçü de aynı öze sahip, fakat değişik konumdalar: Baba, Oğul ve Ruh. Çünkü üç değişik varlık değiller, üçü de aynı ve tek varlıktır (aynı cevherdir)!
- b) Enerjiyi (örneğin: elektrik) bir şekle benzetebilir miyiz? Güç olarak elektriği görebilir miyiz? Ama ona bir dokunursak... çarpılırız! Allah'ın doğaüstülüğü de böyledir. Kutsal Kitap, Tanrı'ya "Baba" derken, HER ŞEYİN KAYNAĞI olduğunu dile getiriyor. Aynı zamanda,

“Baba” unvanı, görünmeyen ve yaklaşılamayacağımız kutsallık ve sonsuz güç konumundaki Tanrı’dan söz ediyor.

- c) Işık ise, enerjinin (elektriğin) görülen şeklidir, ayrıca görmemizi de sağlıyor. Tanrı, O’nu tanımamızı ve öğrenmemizi istiyor. O’na giden yolu aydınlatıyor. İnsanlara bildirdiği buyruklar ve Kendisi hakkındaki açıklama, O’ndan gelen ışıktır (Nurullah’dır). Ama bu ışık yine Kendisidir. Güneşin ışığı, güneş değil mi? Bizi aydınlatan bu “ışık”, genellikle vahiy olarak biliniyor¹. Vahiy, Tanrı’nın düşüncesinin sözlü ifadesidir. Vahiy Ezeli Kelâm olarak Tanrı’nın özündendir. Tanrı’nın özü, Kendisinden başkası değildir. Bu Söz, kelimelerden öte yaşayan ve bilinçli olan bir vahiydir. Yaşayan bu Söz’e, “Oğul” unvanı verilirken, anlamı “görünmeyen Tanrı’nın özünden gelen”dir. “Tanrı Oğlu” kavramının Hz. İsa’nın fiziksel doğumuyla hiç bir ilgisi yoktur.

- d) Enerjiden yayılan ısı dalgaları yaşam sağlıyor. Yaklaştıkça bu sıcaklığı hissedebiliriz. Çünkü, Tanrı yaklaşırsak çarpılacağımız bir Tanrı olarak uzaklarda kalmak istemedi. Nefsinden ötürü güçsüz olan insanı güçlendirmek istiyor. Işık (Tanrısal Söz) etrafımızda yol gösteriyor. Isı (Kutsal Ruh) ise, içimizde iliklerimize kadar nüfuz ediyor. Aynı şekilde Tanrı, içimizde, ruhumuzda

○ GÜNEŞ
~ alevler
- ışığı
~ ışınları

¹ Vahiy: Tanrı tarafından bildirilen gerçek, indirilen ayet ya da söz.

işlemek istiyor. Tanrı'nın ruhumuzla temas kurmasını gerçekleştiren Kutsal Ruh'tur. "Güneşte bronzlaştım" diyoruz. Ama bronzlaştıran güneş ışınlarıdır. Aslında ikisi de aynı şeydir. Tanrı ve Ruh'u da aynı Tanrı'dır.

“Allah'ın Oğlu” Kavramı

Şartlandığımız bazı düşünceler nedeniyle, özellikle “Oğul” kavramını manevi olarak anlamakta çok zorlanıyoruz.

Tanrı'nın söyledikleri “ses ve harfler” biçimini almadan, önce aklında bir tasarım biçiminde vardır demiştik. Bu tasarımı söze döker ve Tanrı'nın Sözü ortaya çıkar. Ama bu Söz Tanrı'dan çıksa da Tanrı'dan ayrı bir şey değildir:

“Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı” (İncil; Yuhanna 1:1).

Bu ayette “Tanrı'nın Sözü”, “Kelâm” veya “Kelâm-u'llah” olarak tercüme edilen esas kelime “Logos”tur. Süleyman Mesellerinde bu Logos Allah'ın Hikmeti olarak geçiyor:

“Rab, başlangıçta, kadim işlerinden evvel bana (Hikmete) sahipti. Dünya var olmadan evvel, başlangıçta, ezelden beri beni teşkil etti. Enginler, sular yokken ben doğmuştum... (Tanrı dünyayı yarattığı zaman) ben yapıcı olarak O'nun yanımdaydım (...) ve sevincim insanoğulları içindi...” (Zebur; Süleyman Meselleri 8:22-31).

“Tanrı'nın Sözü diri ve etkilidir, iki ağızlı her kılıçtan keskindir. Canla ruhu, ilikle eklemleri birbirinden ayıracak kadar derinlere işler; yüreğin düşüncelerini

ve amaçlarını da yargılar. O'nun (yani Tanrısal Söz'ün) görmediği yaratık yoktur. Kendisine hesap vereceğimizin (yaşayan Söz) gözleri önünde her şey çıplak ve açıktır" (İncil; İbraniler 2:12,13).

Şimdi, bu ayetlerde açıklanan çok önemli gerçekleri sırayla inceleyelim:

- 1) *"Başlangıçta Söz (Logos) zaten vardı"*: Bu Söz sonradan yaratılmadı ezelden beri vardır: *"kadim işlerinden evvel"*, *"ezelden beri"* ifadeleri açıktır.
- 2) *"Söz Tanrı'yla birlikteydi"*: Tanrısal Logos veya Hikmet, Tanrılığın içinde özerklik *"kazanıyor"*. Öyle ki, *"Tanrı'yla birlikteydi"*, *"O'nun yanımdaydım"* denebiliyor.
- 3) Ayrıca bu Söz, kendi kendini anlatacak, sevinecek, yaradılışın mimarı olacak kadar diri ve *bilinçli* bir Söz'dür. Nitekim kendiliğinden yaşıyor, görüyor ve hesap soruyor. Yani bu söz söylenen 'sesler ve harflerin' çok ötesinde bir şeydir.
- 4) *"Söz Tanrı'ydı"*: kendiliğinden bilinç *"kazanan"* bu Söz, Tanrı'nın düşüncesinde oluşup, O'nun karakteri ve öz kimliğinin tanımıdır! Tanrı'nın doluluğuna sahiptir. Tanrı'yı eksiksizce açıklayan *"Tanrı-Vahiy"*dir. Hem Tanrı'yı açıklıyor, hem Tanrı'nın içinde bulunan Kendisidir:
- 5) Yuhanna 1:1'deki Söz'ün, ayet 14'te dünyaya İsa Mesih olarak gelen Söz olduğunu öğreniyoruz.
- 6) Aynı zamanda Tanrı'nın özünde olduğu için, Söz hakkında da bir mecaz olarak *"doğmuştu"* denir. Bu nedenle Yuhanna 1:18, bu gerçeklerin özetini şöyle veriyor:

"Tanrı'yı hiçbir zaman hiç kimse görmemiştir. O'nu, Baba'nın bağrında (özünde) bulunan ve kendisi Tanrı olan biricik Oğul (Logos) tanıttı" (Yuhanna 1:18).

Dolayısıyla “Oğul” bedensel bir oğul değildir. Tanrı’nın bağrında bulunan “Logos”tur; yani Kelâm. Ayrıca Tanrı’nın özünden akıp bize ulaşan canlı Kelâm’dır.

Tanrı’nın Özü, Sözü ve Etkinliği

Şimdi, bu bilgilerle Tanrı’nın üçlü özünü daha iyi anlayabilecek durumdayız. Tanrı’nın kendi Zatı, yani kişiliğinin özü veya kendi karakteri var (Bkz. resim). Tanrı’nın karakteri, önce kendi düşüncesinde, sonra da sözlerinde yansıyor:

- Sözler düşüncede oluşuyor. Diyebiliriz ki, sözler, düşüncede doğuyor, düşüncenin “sonucu” veya “oğlu”dur.
- Bu açıdan düşünce de, sözleri meydana getiren “kaynak” olarak sözlerin “babası” olur.

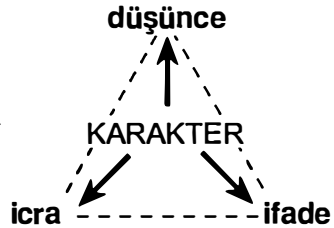
Düşünce ve sözler yerine “baba” ve “oğul” sözcükleri geçebilir. “Baba” Tanrı’nın özü, “Oğul” ise, Tanrı’nın özünde oluşan Söz anlamına gelir.

- Buna göre, “Kutsal Ruh” Tanrı’nın etkinliğidir.

Tıpkı bir su pınarında kaynak, su ve akıntı olduğu gibi...

Dolayısıyla, Tanrı’nın

1. özündeki düşünceye,
2. bu düşüncenin ifadesine ve
3. bu ikisinin etkinliğine (icra), bir mecaz olarak
 1. “Baba”,
 2. “Oğul” ve
 3. “Kutsal Ruh” denebilir.

Tıpkı insan, düşünceleri, ifadeleri ve hareketleriyle var olduğu gibi. Düşünceleri içinde gizli kalıyor; kendi bilincinin özü-

dür. Biz ve düşüncelerimiz aynı şey değil miyiz? İnsanın ifadeleri ondan çıkıyor; onları geri alamaz. Kişi ve ifadeleri hem birbirinden ayrılıyor, hem de birbirinden farklı şeyler değildir. Murat'ın söylediği sözler kırıncı ise, neden Murat'a kızıyoruz? Çünkü Murat'ın sözleri kendi ifadesi olarak kendisinden farklı değildir. Aynı şekilde kişinin hareketleri çevresini etkiliyor... Bu hareketler kendisine ait, yine kendi özü oluyor. Murat bana bir tokat atarsa, Mustafa'yı suçlamam... Murat'ı sorumlu tutarım. Bu şekilde kişinin düşünceleri, sözleri ve hareketleri “kendisi” oluyor; kendi özüyle aynıdır. Kişinin nasıl biri olduğu, bu şekilde anlaşılıyor. Özellikle Tanrı'yı (ki O'nun bir bedenselliği yoktur), yalnız sözlerinden ve yarattığı işlerden öğrenebiliriz.

Tanrı'nın Özü, Sözü ve Ruhu da Kendisi'yle aynıdır. Ne var ki, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh basit bir düşünce, söz ve etkinlik değildir. Üçlülüğü Tanrı'ya ait düşünce, ifade ve icra olarak örneklediğimizde, her birinin kendiliğinden bütün Tanrılığa sahip olduğunu düşünmeliyiz! Yani, yaşayan ve Tanrı olan bir “düşünce”, yaşayan ve Tanrı olan bir “ifade”, yaşayan ve Tanrı olan bir “icra” söz konusudur.

Tanrısal Söz (Oğul), ezelden beri Tanrı'nın düşüncesinden (Baba'dan) “doğmakta”, yani cereyan etmektedir. Bu, fiziksel bir doğum değildir. Tabii ki, fiziksel anlamda Allah doğurmamıştır ve doğrulmamıştır. Ama Tanrı'nın özünde oluşan Söz (Kelâm), mecazi anlamda bağrında doğmuştur; ama yaratılmamıştır, çünkü zamansızlıkta -ezeliyette- oluştu. Zaman olmadığı yerde “önce” ve “sonra” da yoktur; dolayısıyla “ilk” oluşum diye bir şey yoktur. Söz Tanrı kadar ezelidir: yaratılmamıştır.

Bedene Bürünen Kelâm

“Oğul”u (Tanrısal Söz’ü), insan olarak gelen İsa Mesih’le karıştırmamamız gerek. İsa’nın içindeki Tanrısal Söz ile bedenini bir tutamayız. Işık ile ampulü bir tutmadığımız gibi. Yani “Oğul” (Kelâm) ezeli-ebedidir. “Doğumu” bedensel değil, Tanrı’nın özünde manevi bir doğumdur. İsa Mesih ise, belli bir tarihte bedensel olarak doğdu. Yoktu, meydana geldi. İsa’nın doğumu fizikseldir. Öyleyse Oğul ile İsa arasındaki bağlantı nedir?

Babam beni telefonla arıyorsa, duyduğum ses babam değil midir? Bu ses telefon aracılığıyla geliyor. Ama ben telefonu babamla karıştırmam. Mesih’te bize gelen Söz Tanrı’dır, ama Mesih’in bedenini aşkın Tanrı’yla karıştırmayız.

Tanrı kendini tanıtmak istedi. Bunu, anlaşılan, duyulan ve de görülen bir şekilde yapmak istedi. Bu amaçla Tanrısal Söz’ü fiziksel, fakat günahsız bir kılıfa yükledi (ampulde telin yanmadan parlaması için, hava boşluğu yaratıldığı gibi). Tanrı Mesih’te insana büründü; ama kutsal bir insana. Aşkın Tanrı dünyayla direkt temas kurarak “kirlenmedi”. Kili yoğururken eldiven giyer gibi, Tanrı dünya çamurundayken temiz bir beden giydi.

Şimdi, İncil, yani gökten indirilen İncil, bir kitap değil İsa’nın içindeki “Oğul”un (Tanrısal Söz’ün) ta kendisidir (bkz. Yuhanna 1:1,14; 3:31...). En büyük vahiy, kitaba yazılan değil, bir insan olarak gelen, yani İsa’nın içinde yaşayan Vahiy’dir:

- a) Tanrı nasıl ki Sözü’nü (“nefsi kelâm”ı), ses ve harfler biçimini vererek bir kitaba (Kutsal Kitap’a) yüklediyse,

- b) Aynı şekilde Sözü'nü, kişilik ve beden biçimini vererek bir insana (Hz. İsa'ya) yükledi.

Kutsal Kitap, Tanrısal bir niteliğe sahip olduğu gibi, Yaşayan Kitap da (İsa), Tanrısal niteliğe sahiptir. Bu Tanrı'ya eş koşmak değildir!

İsa Mesih, alıştığımız tabirle, Ruhulkudüs sayesinde Mer-yem'in rahminde, bir bedene bürünen “O’ndan bir kelâmdır” (Bkz. Âl-i İmrân 3/39,45; Nisâ 4/171). İsa’nın bedenine Kelâm-u’llah yüklendi, aşıldı. Tanrı’dan gelen canlı bir kelime, Kendisinden başka kim olabilir? Telefonda duyduğum babamın sesi, babamdan başka kim olabilir? Artık biliyoruz: bu Söz’e “Oğul” denmesi, fiziksel bir anlam taşıyor, Söz’ün Tanrı’dan cereyan ettiğini gösteriyor.

Özetleyecek olursak: İsa’nın Tanrı Oğlu olmasının, dünyasal doğumu ile hiç bir ilgisi yoktur. İnsan olarak doğmadan, İsa’da yerleşen ruhsal şahsiyet (Tanrısal Söz) zaten Tanrı Oğ-lu’ydu, Tanrı’nın yaşayan Vahyi’ydi, Kelâm-u’llah’tı. Dünyada bir insan olarak doğması şart değildi. Doğmamış olsaydı yine Oğul olacaktı (yani Söz), çünkü yine Tanrı’nın bağrında vardı. İnsan tabiatına büründükten sonra, ayrıca İnsanoğlu, Mesih ve Kurtarıcı olabildi. İsa Mesih doğum itibarıyla bir insandır, fakat ezelden beri yaşayan Söz olması nedeniyle Tanrı’dır. Bedeni insan bedenidir, ama ruhu Tanrı’nın Ruhu ve Sözü’dür (Ruhu’llah ve Kelâm-u’llah).

Televizyonda başbakanı seyrettiğim zaman, ekranda başbakanın görüntüsü var. Ekran başbakan değildir, ama görüntüye işaret edip “başbakana bak” diyebilirim. İsa’nın bedeni televiz-

yon ekranı gibidir. İçindeki Tanrısal Söz, başbakanın görüntüsü gibidir. İsa'nın bedenine Tanrı demiyoruz. Ama içindeki Tanrısal Söz'e Rab diyebiliyoruz.

Kelâmcıların Terimlerine Göre Oğul

İslâm alemindeki kelâmcılar ve bilginler (ulemalar), Tanrı Sözü'nün gizemini sezerek, Allah'ın “Âlim”, “Kâdir”, “Mürid” ve “Mütেকellim” olduğu görüşünde birleşiyorlardı. Öyle ki, “sübûti” (Tanrı'nın özünü açıklayan ‘olumlu’) sıfatlar arasında da “Kelâm” geçiyor. Bu Kelâm'ın da yalın ‘sözlerin ve harflerin’ ötesinde Tanrı'nın düşüncesinde bir öz (“nefsi kelâm”) teşkil ettiğini ve Kendisi kadar ezeli olduğunu dile getirdiler.

Kur'ân'da “Tanrı Oğlu” kavramı açıkça inkâr ediliyor; çünkü fiziksel bir oğulluk olarak anlaşılıyor. Bununla birlikte, İsa'dan “Allah'tan gelen bir kelâm” olarak söz ettiğinde (Âl-i İmrân 3/39,45; Nisâ 4/171), başka bir anlam verse de, bir gerçek yansıtmaktadır.

İlk devirdeki bazı İslâm kelâmcıları “Allah'ın kelâmı”nın ezeli olup, mahlûk olmadığını beyan etmişler. Hz. İsa için Kur'ân'da “Kelimetun minha” denilmektedir (Âl-i İmrân 3/44). Fakat İslâm düşünürleri Allah'ın kelâm sıfatını başlı başına bir şahsiyet olarak görmediler. Kimi kelâmcılara göre Allah sözün bir kitap halinde zuhur ettiyse de, onun bir insan şeklinde zuhur edebileceğine ihtimal vermediler.

Dolayısıyla Kur'an Tanrı Sözü'ne atfedilen oğulluğu onaylamıyor. Bu öğretileri desteklemek için Kur'ân'ın veya kelâmcıların onayını aramıyorum. Ama “Tanrı Oğlu” veya “Tanrı Sözü” (Logos) ifadelerinin manevi anlamı daha kolay anlaşılsın di-

ye, Arapça'daki ve İslâm terminolojisindeki benzer kavramları göstermek istedim:

Tanrı dünyayı canlı Sözü aracılığıyla yarattı: “Allah ol der ve olur” (Arapça'da “Kün feyekûn”; bkz. Bakara/2:117). “Ol” buyruğu Tanrı'nın yaratıcı hikmeti ve gücüdür. O'nun iradesi ve ilminin zuhurudur. Tanrı'nın ta Kendisidir. Nasıl yani? Tanrı'nın, sırf iradesiyle (özünde dileyerek) değil de sözü kullanarak yaratması bunu kanıtlıyor.

Gerçi kimi kelâmcılar Allah'ın Kelâmı'nın, hem O'ndan ayrı ve farklı bir cevher olduğunu hem de Kendisiyle eşit ve hem-vücut olmadığını söyleyecekler. Ama O yaratırken özü olmayan, Kendisinden farklı bir araç kullanamazdı: Allah, YOK-TAN yarattı! “Ol” buyruğu yaratılan bir şey değil, yaratan şeydir. Ayrıca Tanrı'nın bir “parçası” da değildir. Çünkü Tanrı parçalara bölünemez.

Aynı zamanda, “olsun” diye buyururken, oluşup harekete geçen evren, kuvvetli bir rüzgâra benzeyen bir güç tarafından “yontuluyor”. Yaradan, kelâmı ve hareket halindeki kuvveti, tek Tanrı'daki üç esastan başka bir şey değildir:

“Başlangıçta Allah gökleri ve yeri yarattı. Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Allah'ın Ruhu suların üzerinde hareket ediyordu (şekil veriyordu). Allah dedi: ışık olsun(“olsun” diye buyurdu); ve ışık oldu...” (Tevrat; Tekvin 12:1-3).

“Başlangıçta Söz(Kelâm) vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi... Her şey O'nun(Söz'ün) aracılığıyla var oldu, var olan hiç bir şey O'nsuz olmadı... Söz insan olup aramızda yaşadı” (İncil; Yuhanna 1:1-3,14).

Şimdi, Hz. İsa, “O’ndan bir kelâm” olarak tanımlanır; yani Tanrılıktan ayıramayacağımız bu Söz İsa Mesih’te konut kurarak dünyaya girdi (İsâ, Allah’tan gelip vücut bulan kelimedir; Bkz. Âl’i İmrân/3:39)¹. Kelâm olan “ol” buyruğu (Arapçasıyla “Kün”; Bkz. Nîsa/4:171)², Meryem’in rahmindeki İsa’ya yüklendi. Mesih İsa’nın, tıpkı Hz. Âdem’inki gibi “ol” buyruğu ile yaratılmış olduğunu değil, O’na “ol” buyruğu yüklendiğini söylüyoruz. Hz. Âdem “ol” buyruğunun yarattığı sonuçtur, ama Oğul “ol” buyruğun kendisidir. “Ol” buyruğu (Kelâm), Tanrı’nın özündendir. Dolayısıyla İsa’nın içindeki Kelâm Tanrı’nın özüdür!

Üçlübirliğin Tanımı

Şimdi, ilâhiyat dilinde “Tetlis” ya da “Kutsal Üçlem” olarak da bilinen Üçlübirliğin tanımını verelim:

Tanrı birdir, **Vücûdu** (öz yapısı) daima —ezelden ebede— bir ve aynı bölünmez varlıktır: TEVHÎT. Fakat **Zatı** (kişiliği) Baba, Oğul ve Kutsal Ruh —yani bilinçli Öz, Söz ve Kutsallık— olarak zuhur etmektedir: *TESLÎS*. Dolayısıyla Üçlübirliği “Tevhit’te Tetlis” olarak tanımlayabiliriz.

¹ Bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları KUR’ÂN-I KERÎM ve Türkçe Anlamı (Meâl); Ankara 1985.

² Örneğin: bkz. KUR’ÂN-I KERÎM ve Yüce Meâli (Açıklamalı), Huzur Yayın-Dağıtım, İSTANBUL 1992; “İsa... “kûn” kelimesiyle Meryem’e ilkâ olunmuş mahlûktur” (Nisâ (4), 171). Kur’ân “ol” buyruğunun Allah’ın özüyle eşit olduğunu, ya da İsa’ya bu buyruğun yüklendiğini söylemiyor. Bu ayetlerde (çoğu yorumculara göre) İsa’nın, Adem’e benzer bir şekilde, Tanrı’nın direkt emriyle var edildiği ifade ediliyor. Kur’ân’dan verdiğim bu referanslarla yalnız bazı kavramların yakınlığını göstermek istedim.

Yani, **TEK TANRI, ÜÇ KONUMDA** var olmaktadır. Bir tek cevherde, üç benlik hali mevcuttur (felsefe dilinde üç “bilinç merkezi”; veya Arapçasıyla “üknûm”).

Bu üç benlik, Kutsal Kitap’ta bir mecaz mahiyetinde olan **BABA, OĞUL ve KUTSAL RUH** isimleriyle tanımlanır.

Üçlülük: Kendini Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’ta açıklayan tek Tanrı’dır.

4

Kutsal Kitap'ın Açık Beyanı

Teslisin doktrinsel kaynağı Tanrı sözü olan Tevrat, Zebur ve İncil'dir. Konuyla ilgili bazı ayetleri göstererek bu gizemin nasıl vahiy edildiğini görelim.

Kutsal Kitap yaşayan bir Tanrı tanıtıyor. Sayfalarında, “Üçlülük” ile ilgili olarak, lâboratuar incelemesi türünden bir tanımlama bulamayız. “Üçlülük” kelimesi bile Kutsal Kitap'ta geçmiyor. Bununla birlikte Tanrı'ya değinen her ayette bu gerçek mevcuttur.

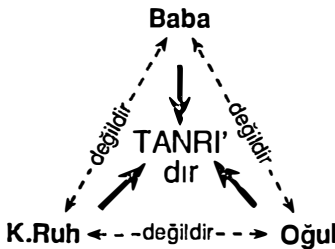
Kutsal Kitap'ın bir gerçeğini tanımlamak için, konuyla ilgili bütün ayetler incelemeye alınmalı. Bazı ayetlerin anlamı çok açıktır, bazıları ise yorum gerektirir (yani birden fazla anlama gelebilen ayetler). Bir öğreti, anlamı açık olan ayetleriyle belirlenir. Ondan sonra öğretinin tanımlanmasında her ayet yerini bulabilmeli. Bu, her bir parçası yerini bulması gereken bir “yap-boz”a benzer.

Örneğin: “*Rab bütün ilahlardan büyüktür*” (Çıkış 18:11). Bu ifade tek başına ele alınırsa, Tanrı'nın birçok ilahlar arasında en güçlüsü olduğu izlenimi verebilir. Ama, diğer ilahlar (putlar) gerçek ilahlar mıdır, yoksa insanın hayal ürünü müdür, yoksa ne...? Yalnız bu ayete bakarsak cevap pek belli değil. Ne var

ki, bu sorunun cevabı keyfimize kalmıyor. Anlamı şüpheyeye yer bırakmayan beyanlar karar veriyor: “...yukarıda göklerde ve aşağıda yerde Rab, o Allah’tır; başka yoktur” (Yasanın Tekrarı 4:39); “...benden önce Allah olmadı ve benden sonra olmayacak”, “...çünkü Allah benim ve başkası yoktur; ben Allahını, ve benim gibisi yoktur”(Yeşaya 43:10; 46:9; vs.).

Tanrı’nın özünü açıklayan Kutsal Kitap’taki verileri topladığımızda, açık beyanlara dayanarak her bir ayetin, tanımlamada yer bulduğu ve Tanrısal özüyle ilgili gerçeğin tasvir edildiği ana ifadeler şöyle derlenebilir:

- A) Tanrı, özünde tektir.
- B) Tanrı’da üçlük vardır.
- C) Tanrı “göksel Baba”dır.
- D) “Oğul” aynı Tanrı’dır.
- E) “Kutsal Ruh” aynı Tanrı’dır.
- F) “Üçü” bütün Tanrısal niteliklere sahiptir.
- G) Üç benlik birbiriyle karışmıyor. (Bkz. şema)

Sonuç: Tanrı öz itibarıyla **tektir**, kişilik itibarıyla **üçlüdür**, yani “**Üçlülük**”lidir.

A) Tanrı'nın Tekliği

Tanrı'nın tekliği ile ilgili bazı ayetler:

- “Allahımız olan Rab tek Rab’dir” (Yasanın Tekrarı 6:4);
 - “Benden önce Allah olmadı, ve benden sonra olmayacaktır.” “İlk ve son benim; benden başka Allah yoktur” “Rab benim, başkası yoktur; benden başka Allah yoktur”(Yeşaya 43:10; 44:6; 45:5,...);
 - “Tanrımız olan Rab tek Rab’dir” (Markos 12:29);
 - “Tanrı tektir” (Romalılar 3:19);
 - “Çünkü tek bir Tanrı vardır...” (1.Timoteyus 2:5);
- “Tanrı’nın bir olduğuna inanıyorsun, iyi ediyorsun.” (Yakup 2:19); ...

B) Tanrı'nın Üçlüğü

Tanrı’yla ilgili üçlük belirten ayetler:

- “Başlangıçta Allah... yarattı; Allah’ın Ruhu suların üzerinde hareket ediyordu... ve Allahı olsun dedi... ve oldu”(Yaratılış 1:1-3; Mezmur 33:6);
- “Allahı dedi: insanı suretimizde, benzeyişimize göre yapalım”(Yaratılış 1:26);
- “Rab’bi yüce ve yüksek bir taht üzerinde oturmakta gördüm. ...etrafındaki- serafılar... şöyle diyordu: Orduların Rab’bi kuddûstur, kuddûstur, kuddûstur (bkz. Vahiy 4:8’de aynı şey Kuzu [= Oğul] ile ilgili olarak söylenir); bütün dünya onun izzeti ile dolu (Bkz. Yuhanna 12:40-41’de bu görünümdeki izzet Oğul’a atfedilir; ve Elçilerin İşleri 28:25-27’de Yeşaya’nın bu bölümünde konuşan Rab, Kutsal Ruh’tur). Ve Rab’bin sesini işittim:

...İşitikçe işitin, fakat anlamayın...” (Yeşaya 6:1-10).

- *“Rab Yehova ve onun Ruhu beni gönderdi.” “Rab Yehova’nın Ruh’u üzerimdedir...”* (Yeşaya 48:16);
- *“Rab Yehova’yı... anayım; ...Kurtarıcı oldu; bütün onların sıkıntısında O sıkıldı ve çehresindeki melek (=gönderilen) onları kurtardı; ...fakat Kutsal Ruh’unu incitiler...”* (Yeşaya 63:7-10);
- *“Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’un -üçü kapsayan tek- adıyla vaftiz edin”* (Matta 28:19);
- *“Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, en yüce Olan’ın gücü senin üstüne gölge salacak. Bunun için doğacak olan kutsal, Tanrı Oğlu denecek”* (Luka 1:35);
- *“...İsa dua ederken gök açıldı ve Kutsal Ruh... O’nun üzerinde indi. Gökten bir ses de, “Sen benim sevgili Oğlum’sun dedi”* (Luka 3:21-22);
- *“...kim beni insanlar önünde inkâr ederse, Tanrı’nın melekleri önünde inkâr edilecek... Kutsal Ruh’a küfreden bağışlanmayacaktır”* (Luka 12:9, 10);
- *“Gerçeğin Ruhunu verecek. ...o aranızdadır -İsa olarak- ve içinizde olacaktır. ...geri döneceğim. O gün anlayacaksınız ki, ben Baba’dayım, siz bendesiniz, ben de sizdeyim” , “...Biz de -Baba ve Oğul- ona gelir, onunla birlikte yaşarız”(Yuhanna 14:16-24); Burada açıkça görülüyor ki, inanlıların kalbine gönderilen Yardımcı, ön planda Kutsal Ruh olmakla birlikte, Oğul’un ve Baba’nın kendileridir de.*
- *“Kutsal Ruh’a yalan söyleyip... Tanrı’ya yalan söylemiş oldun. Rab’bin Ruhunu sınamak için nasıl oldu da söz birliği ettiniz?”* (Elçilerin İşleri 5:3-4,9);

- “*Ne var ki, **Tanrı**’nın Ruhu içinde yaşıyorsa, siz benliğin değil, **Ruh**’un denetimindesiniz. Ama bir kişide **Mesih**’in Ruhu yoksa, o kişi **Mesih**’in değildir*” (Romalılar 8:9);
- “*...**Ruh** birdir; ...**Rab** birdir; ...hepsini etkin kılan aynı **Tanrı**’dır*” (1. Korintliler 12:4-6);
- “***Rab İsa Mesih**’in lütfu, **Tanrı**’nın sevgisi ve **Kutsal Ruh**’un beraberliği hepimizle birlikte olsun*” (2.Korintliler 13:14);
- “***Ruh** bir, **Rab** bir,... herkesin Tanrısı ve **Babası** birdir*” (Efesliler 4:4-6);
- “***İsa Mesih**’in sözünü dinlemeniz için ve O’nun kanunun üzerinize serpilmesi için, **Baba Tanrı**’nın önbilgisine göre **Ruh** tarafından kutsal kılınarak seçildiniz*” (1. Petrus 1:2).

Ayrıca bkz. Luka 10:21-22; Yuhanna 16:13-15; Elçilerin İşleri 2:17-21; 5:30-32; 7:51-55; 10:38; 20:27-28; Romalılar 1:3-4; 5:5-6; 8:2-3,10-11; 15:30; 1.Korintliler 2:10-16; 2.Korintliler 3:3 ile 17-18; Galatyalılar 4:6; Efesliler 1:3-14; 2:18-22; 3:16-20; 1.Selanıkliler 2:13-14; 1.Timoteyus 3:15-16; Titus 3:4-6; İbraniler 2:3-4; 9:14; 10:29-31; 1.Petrus 4:14; Vahiy 1:4-5...

C) Baba Tanrı

Baba Tanrı’dır: Zaten Kutsal Kitap’ın tümünde Tanrı veya Yehova ‘Baba’ olarak tanıtılır. Fazla ayet göstermeye gerek yok:

- “***Baba Tanrı**...*”(Romalılar 1:7; 1.Korintliler 1:3; 15:24; 2.Korintliler 1:2; Galatyalılar 1:1,3,4; Efesliler 1:2,17;

4:6; 5:20; 6:23;... Bu ifade İncil’de yaklaşık 40 defa geçiyor); Yine de Kutsal Kitap’ın genelinde, ‘Tanrı’ kelimesinin yalnız geçtiği yerlerde, benlik olarak Baba’dan söz edilir. Çünkü yaklaşılmaz konumunu (yani insanın bildiği her şeyden apayrı olan yüce Tanrı’nın özünü) yansıtan özellikle Baba’dır. Oğul ve Kutsal Ruh’la birlikte gösterildiği bir çok ayette, ‘Baba’ ismi kullanılmadan, Baba yine sırf ‘Tanrı’ sözcüğüyle anılır; yukarıda gördüğümüz gibi. Yani “Kutsal Ruh, Mesih ve Tanrı” gibi ifadelerdeki Tanrı Baba’dır.

D) Oğul Tanrı

Oğul’un Tanrı olduğunu açıkça gösteren ayetler:

- “...bize bir oğul verildi; ...ve onun adı: ...Kadir Allah, Ebediyet Babası...” (Yeşaya 9:6);
- “...işte Allah’ın kendisi geliyor... O zaman körlerin gözleri açılacak, sağırların da kulakları açılacak...” (Yeşaya 35:4-5 / karşılaştırın: Matta 11:4-6);
- “Çağırının sesi: Çölde Yehova’nın yolunu hazırlayın... ve Yehova’nın izzeti izhar edilecek... İşte Allahınız! İşte Rab Yehova yiğit gibi gelecek... Sürüsünü çoban gibi sürececek...” (Yeşaya 40:3-5,9-11);
- “İşte, Davut’a bir Kök -Mesih’in simgesi-... bir kral çıkaracağım... çağırılacağı isim şudur: Yehova...” (Yeremya 23:5-6);
- “Başlangıçta Söz vardı, Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı” (Yuhanna 1:1);

- *“Baba ne yaparsa Oğul da aynı şeyi yapar”* (Yuhanna 5:19);
- *“Herkes Baba’yı onurlandırdığı gibi Oğul’u onurlandırсын. Oğul’u onurlandırmayan, O’nu gönderen Baba’yı da onurlandırmaz”* (Yuhanna 5: 23);
- *“Baba ve ben-Oğul- biriz”*(Yuhanna 10:30);
- İsa’ya *“Rabbim ve Tanrım!”* dedi (Yuhanna 20:28);
- *“...Mesih bedence onlarındır (Yahudilerin). O, her şeyin üzerinde hüküm süren, sonsuza dek övülecek Tanrı’dır. Amin”* (Romalıları 9:5);
- *“Mesih, Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı’ya eşitliği sınıksız sarılacak bir hak saymadı. Ama yüceliğinden soyunarak...”* (Filipililer 2:6...);
- *“...ulu Tanrı ve Kurtarıcımız İsa Mesih...”* (Titus 2:13);
- *“Oğul için şöyle diyor: ‘Ey Tanrı...’”* (İbraniler 1:8);
- *“...gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır”* (1.Yuhanna 5:20).

Ayrıca bkz. Yuhanna 1:18; 5:18; Elçilerin İşleri 20:28; 2.Korintliler 5: 19; Kol.1:19; 2:9; 1.Timoteyus 3:16; İbraniler bölüm 1; Vahiy 1:8,17-18; 11:17; 15:3; 17:14; vs.Dünyadayken Oğul, insan (kul) özünü aldı. Bu nedenle, insan olarak Baba’yı hatta melekleri kendisinden üstün saydı (bkz. “İnkarnasyon” bölümü):

- *“Baba benden üstündür”* (Yuhanna 14:28);
- *“Tanrı’ya eşitliği sınıksız sarılacak bir hak saymadı. ...kul özünü aldı ve insan benzeyişinde doğdu”* (Filipililer 2:7-8);

- “Ama meleklerden biraz aşağı kılınmış olan İsa... Çünkü her yönden kardeşlerine benzemesi gerekiyordu” (İbraniler 2:9,17);

E) Kutsal Ruh Tanrı

Ve kısaca Kutsal Ruh’un Tanrılığını gösteren bazı ayetler:

- “...kim beni insanlar önünde inkâr ederse, Tanrı’nın melekleri önünde inkâr edilecek... Kutsal Ruh’a küfreden bağışlanmayacaktır” (Luka 12: 9, 10); Kurtuluşun son alternatifini sunan Kutsal Ruh’a karşı direnme küfrünün bağışlanmaması, Tanrı’nın Kendisine karşı işlenen küfür olduğunu gösterir (bkz.İbraniler 10:29).
- “...Kutsal Ruh’a yalan söyleyip... (=) Tanrı’ya yalan söylemiş oldun...” (Elçilerin İşleri 5:3-4);
- “Kutsal Ruh’un, Tanrı sözünü Asya ilinde yaymalarını engellemesi üzerine... (=) İsa’nın Ruhu onlara izin vermedi...” (Elçilerin İşleri 16:6-7);
- “Ne var ki, Tanrı’nın Ruhu içinizde yaşıyorsa, siz benliğin değil, Ruh’un denetimindesiniz. Ama bir kişide Mesih’in Ruhu yoksa, o kişi Mesih’in değildir” (Romalılar 8:9);
- “Tanrı’nın tapınağı olduğunuzu, (=) Tanrı Ruhunun sizde yaşadığını bilmez misiniz?” “Bedeninizin, Tanrı’dan aldığınız ve içinizde olan Kutsal Ruh’un tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz?” “...biz yaşayan Tanrı’nın tapınağıyız” (1.Korintliler 3:16; 6:19; 2.Korintliler 6:16);

- *“Rab Ruh’tur ve Rab’bin Ruhu neredeyse orada özgürlük vardır”* (2.Korintliler 3:17);
- *“Mesih’in Ruhu... (=) Kutsal Ruh...”* (1. Petrus 1:11-12; Romalılar 8:15 ile Galatyalılar 4:6,...);

Ayrıca bkz. Matta 12:28 ile Çıkış 8:19; 1. Korintliler 12:14; Efesliler 4:4-6 veya Üçlüğün belirtildiği, ya da Baba (Tanrı), Oğul ve Kutsal Ruh olarak, yukarıda üçünün geçtiği bütün ayetler.

Bazılarının iddia ettiği gibi, Kutsal Ruh yalnız Tanrısal etkinliği ifade eden cansız bir güç değildir. Benlik (kişilik) sahibi olduğu şüpheye yer vermeden, şu gibi ayetlerden anlaşılır:

- O’na karşı saygısızlık küfür veya hakarettir. Ancak kişilik özelliğine sahip bir varlık küfür hedefi olabilir: Matta 12:31; İbraniler 10:29;... Bir taşın söylenen her türlü söz asla küfür olamaz.
- Aynı şekilde O’na yalan söylenebilmesi Kutsal Ruh’un kişilik sahibi olduğunu gösterir: Elçilerin İşleri 5:3;
- Aynı şekilde, yalnız bilinçli bir varlık teselli eder: Yuhanna 14:26; 15:26; 16:17;
- konuşur, bildirir: Yuhanna 16:15; Elçilerin İşleri 8:29; 10:19; 11:12,28; 13:2; 20:23; 21:4,11;...
- karar verir, seçer: Elçilerin İşleri 13:2,4; 15:28; 16:6; 20:28;
- yalvarır, düşünür ve şefaet eder: Romalılar 8:27;

- tanıklık eder: Yuhanna 15:26; Elç5:32;...
- ikna eder: Yuhanna 16:8;
- araştırır ve bilir: 1.Korintliler 2:10-11;
- kederlenir: Efesliler 4:30;
- sever: Romalılar 5:5;...

F) Üçü Aynı Tanrı

Üçlübirliğin her bir benliğine yalnız Tanrı'ya ait nitelikler ve işler atfedilir:

1. Ezeliyet: - Baba Mez.90:2;...
- Oğul Mika 5:2;İbraniler 7:2-3;...
- K.Ruh İbraniler 9:14;...
2. Her şeye kadir: Baba Tekvin 17:1;...
- Oğul Vahiy 1:8;...
- K.Ruh Luka 1:35;...
3. Her yerde hazır ve nazır: Baba Yeremya 23:24...
- Oğul Matta 18:20; 28:20;...
- K.Ruh Mez.139:7;...
4. Her şeyi bilen ve gören: Baba Yeremya 19:10;...
- Oğul Kol.2:3;Vahiy 2:23;...
- K.Ruh 1.Korintliler 2:11;...
5. Kutsallık: - Baba Vahiy 15:4;...
- Oğul Elçilerin İşleri 3:14;...
- Kutsal Ruh İsminden belli;...
6. Gerçek: - Baba Yuhanna 7:28;...
- Oğul Vahiy 3:7;...
- K.Ruh 1.Yuhanna 5:6;...

7. İyilik: - Baba Romalılar 2:4;...
- Oğul Efesliler 5:25;...
- K.Ruh Nehemya 9:20;...
8. İnsanla ilişki: Baba 1.Yuhanna 1:3;...
- Oğul 1.Yuhanna 1:3;...
- K.Ruh 2.Korintliler 13:14;...
9. Değişmezlik: Baba Yak.1:17;...
- Oğul İbraniler 13:8;...
- K.Ruh İbraniler 9:14;...
- 10.Erişilmezlik: Baba Romalılar 11:13;...
- Oğul Matta 11:27;...
- K.Ruh Yeşaya 40:13-14;...
- 11.Yaradılış: - Baba Mez.102:25;Yeşaya 44:24;...
- Oğul Sül.Mes. 8:30; Yuhanna 1:3; Kol.1:16;...
- K.Ruh Tekvin 1:2; Eyup 26:25;...
- 12.Esinleme: - Baba 2.Timoteyus 3:16;...
- Oğul 1. Petrus 1:10,11;...
- K.Ruh 2.Pet.1:21;...
- 13.Diriliş: - Baba Yuhanna 5:21;...
- Oğul Yuhanna 5:21;...
- K.Ruh Romalılar 8:11;...
- 14.Yargı: - Baba Romalılar 2:16;...
- Oğul Yuhanna 5:22;...
- K.Ruh Yeşaya 11:4;...
- 15.Rab'lik: - Baba 1.Timoteyus 6:15-16;...
- Oğul Vahiy 17:14;...
- K.Ruh 2.Korintliler 1:17;...

Üçlülük ve tapınma:

16. Melekler tarafından: Baba, Oğul ve K.Ruh'a (Yeşaya 6:3; İbraniler 1:6; Vahiy 4:8; 5:8,11-17).
17. İnsanlar tarafından: Baba, Oğul ve K.Ruh'a (Matta 14:33; 28:9,17; Luka 24:51-52; Yuhanna 9:38; 16:23,24; Efesliler 6:18).
18. Kutsamalarda Üçlük: (Sayılar 6:24-26; 2.Korintliler 13:14;...).

G) Benlikler Karışmıyor

Tanrı'nın üç benliğinin her biri, bütün Tanrısal niteliklere sahiptir. Tek Tanrı üç ayrı konumda, üç benlik halinde, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak aynı işlerde yer alıyor. Bununla birlikte Tanrı bazı işleri daha çok Baba olarak üstlenir, veya Kelâm olarak veya ikisi olarak... Aynı şekilde özellikle Kutsal Ruh'un üstlendiği işlevler de vardır.

Bu "ayrı" özellikleri ve işleri aşağıdaki şemada görelim:

Baba:	Oğul:	K. Ruh:
- Aşkın olma	Etken olma	İçkin olma;
- Varlık	Kelâm	Etkinlik (ruh);
- Ulviyet	Rablik	Kutsallık;
- Kaynak olma	Aracı olma	Uyarlayıcı olma;
- Yaradan	Var eden	Şekil veren;
- Açıklama	Vahiy olma	Esinleme;

Baba:	Oğul:	K. Ruh:
- Vaat eder	Yerine getirir	Güvence verir;
- Adalet	Yargı	Avukatlık;
- Ceza belirler	Bedeli öder	Tövbeye getirir;
- Kurtuluşu planlar	Kurban olur	Suçtan arındırır;
- Sevgi kaynağı	Sevgi kanıtı	Sevgi döker;
- Barıştırmaya	Kurtuluş	Yeniden doğuş;
- Yaşam kaynağı	Diriliş kaynağı	İnanlıyı diriltir;
- Merhamet eder	Şefaet eder	Teselli eder;
- Güç kaynağı	Hizmet örneği	Yeterli kılma;
- Her şeye kadir	Mucizeler yaratır	Ruhsal yetki verir;
- Doluluk	İnanlıda yaşar	Onu doldurur;
- Terbiye eder	Dayanma sağlar	Eğitir, yetiştirir;

5

Tanrıbilimsel İnceleme

- A. Tanrı ezelden ebede, öz varlık veya cevher itibarıyla (vücûdu) bir ve tektir. Birden fazla Allah yoktur.
- B. Tanrı, kişilik itibarıyla (zatı) üç ayrı “benlik” konumundadır. Bunlar Tanrı’nın 3’e bölünmesi ya da girdiği 3 görünüş değildir. Bir varlıkta 3 bilinç merkezi var.
- C. Bu benliklerin her biri Tanrı’nın Kendisidir, Tanrı’nın 3 parçası değildir; Üçü tek ve aynı Tanrısal cevhere tamamen sahiptirler; Tanrılık yönünden farklı değildirler.
- D. Her benlik diğer ikisinden ayrı ve kendine özgüdür. Diğer ikisi ile olan ilişkiler yönünden ayrı şahsiyetlere sahiptirler. Benliklerin özellikleri ve işlevleri karışmaz.
- E. Ne var ki üçü (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh), üç ayrı Tanrı değil, aynı ve bir tek Tanrı’dır.

Özetle:

- A. Tanrı'nın varlığı bir ve tektir;
- B. Kişiliği üç benlikten ibaret;
- C. Her benlik tamamen Tanrı'dır;
- D. Her benliğin şahsiyeti özgüdür;
- E. Üç benlik aynı ve tek Tanrı'dır.

Şemada görüldüğü gibi, bir Tanrı vardır. Baba bu Tanrı'dır, Oğul da öyle, Kutsal Ruh da. Varlıkları tek ve aynıdır. Ama kişilikleri farklıdır: Baba Oğul değildir; Oğul Kutsal Ruh değildir; ve Kutsal Ruh Baba değildir. Kişilikleri birbirlerini ayırır, Tanrı'nın öz varlığı birbirlerini birleştirir. İşte ÜÇLÜBİRLİK!

Yani kelâmcıların kullandıkları ifadeye yakın bir açıklamayla "Tanrı'nın üç benliği birbirleriyle aynı değildir; Kendisinden başka ve ayrı da değildir" diyebiliriz.

Bu, ezelden beri böyledir. Nitekim ezelden beri üçlü Tanrı insanları yaratmak ve kurtarmak için kendi kendisiyle (Baba ile Oğul arasında) antlaşma kesmiştir (örn. İbraniler 13:20; 2.Timoteyus 1:9; Mika 5:2). Bu aşamada bir açıklama yapmak gerekir: Bazılarının düşündüğü gibi, üç benlik insanların, Tanrı'nın işlevlerini ayrı ayrı algılaması değildir. Veya yaradılıştan sonra aşkın Tanrı'nın dünya ile temas kurmak için girdiği 2 ayrı şekil de değildir. Ne var ki, Tanrı'nın insanlar ile iletişim ve ilişki kurması ve özellikle evrene günah girdikten sonra insanoğlunu kurtarmayı planlaması, O'nun üç ayrı benlik olarak hareket etmesini daha da gerekli kıldı. Aynı şekilde günah ve ölüm yok

edildiğinde ve sonsuz kurtuluşla diriliş gerçekleştiğinde Tanrı'nın üç benliğinin bir tek düzeyde hareket edecekleri de bir gerçek (örn. 1.Ko. 15:25-28).

Tanrı'nın öz itibarıyla bir olmasını herkes anlar. Aklımızı karıştıran şey, “O’nda üç benlik vardır” denmesidir. Çünkü benliği insanlarda olduğu gibi bir birey olarak algılıyoruz. Ama böyle değildir.

Tanrılıkta Benlik Ne Demektir?

Öyleyse, “benlik” kelimesiyle neyi ifade ediyoruz? Bu kavramı etraflıca incelemeliyiz: Üçlübirliği tanımlayan terimlerin batılı tanrıbilimciler tarafından nasıl tespit edildiğine bir bakalım. İznik Konseyi’nde (İ.S. 325’te) Oğul’un “Homeosis to Patri” olduğu ifade edildi; yani ‘Baba ile aynı öze paydaş’. Bu çalışmada “benlik” olarak kullandığımız kavram için, latin ilahiyatçılarca, Grekçe “prosopon” kelimesinden gelen “person” terimi kullanılageldi. “Prosopo” Yunan oyuncuların, temsillerde kullandıkları maskeydi. Bu maske, sesin daha güçlü çıkması için bir nevi hoparlör rolünü görüyordu. Bu şekilde sözler “per-sona-bant”, yani ses yankı ile çıkardı (“per” yankı, “sonabant” ses çıkması anlamındadır). Bu nedenle Yunan ilahiyatçılar başlangıçta “person”un Grekçesini (eski Yunancasını) kullanmaktan çekindiler. Çünkü Üçlübirlik’teki benliklerin, yalnız bir maske veya görünüş olarak anlaşılmasını istemediler. Bu nedenle “hypostasis” terimini kullanıyorlardı; yani “olma tarzı”. “Hypostasis” terimi, Arap yazarlarınca “sıfat” (nitelik, vasıf) veya Grekçede şekil anlamına gelen “gnome”den “üknûm” olarak Arapçaya çevrilmiştir. Fakat Latin dillerinde “person”un kazan-

dığı anlamla Türkçede en uygun ifade “benlik”tir (“bilinç merkezi” anlamında).

Benlik, düşünceye, iradeye ve duygulara sahip olan bir varlığın bilinçli olgusudur. Normalde Türkçe’ye ‘kişi’ olarak tercüme edilebilen “person”u, ‘insan’ kavramıyla karıştırmamak için, “kişi” yerine ‘benlik’ kelimesini tercih ettim. Tek Tanrı’nın tanımı olan “Ben ben’im” ifadesinde görüldüğü gibi “benlik”, Tanrı’nın “bilinçli özü”nü tanımlıyor. “Benlik” anlamdaşlarına bakacak olursak, anlamı: kişilik, kimlik, karakter, bilinç, şahsiyet veya ferdiyettir. Ama yine de sıraladığımız bu anlamdaşları birbirinden ayırmamız gerekir: Tanrı’dan üç benlik olarak söz ederken...

3 fert ya da bireyden değil...

3 şahıs ya da kişilikten... söz ediyoruz.

Çünkü fert ya da birey, kişinin bir olma halidir. Üç ayrı birey üç ayrı varlık anlamına gelirdi. Halbuki tek varlıkta üç benlik söz konusudur. Şahıs ya da kişilik varlığın bilincidir, ama varlığın cevheri değildir. Dolayısıyla “benlik”, varlık veya birey anlamına gelmemekte; bilinç merkezi demektir.

Benlik, kendimden “ben” diye söz etmemi sağlayan kişiliğimdir. Yani benlik, “ben”, “sen” veya “o” olarak söz ettiğimiz bilinç merkezleridir. Tanrı’da bir “Ben”, bir “Sen” ve bir “O” vardır. Ama üç Tanrı yoktur. “Sen geliyorum” diyemediğim gibi, Tanrı’da da benlikler karışmıyor; ancak benlikler ayrı bireyler de değildir! (İnsanda, kişilik ve birey birleşiyor; ama kişiliğin, bedensel niteliğimiz ile ilgisi olmadığını ve birliğin değil, bilincin göstergesi olduğunu unutmamalıyız).

Bu nedenle 3 benlikli Tanrı, üç bireyden oluşmaz, bir nevi 3 üyeli kurul anlamına gelmez; “Üç tanrının üçüncüsü” değildir.

Tanrı’da üç benlik olması neye benzer? 3 kahramanı olan bir tiyatro oyunu düşünün. Ve bu üç kahraman, tek bir oyuncu tarafından aynı anda canlandırılmaktadır. Oyuncu sırayla her kahramanın yerini alır. Diğer oyun kahramanlarına seslenirken farklı şahıslara seslenir; ama öz olarak yine kendi kendine, yani aynı oyuncuya seslenir. Kendisi soru soruyor, yine kendisi yer değiştirip cevap veriyor. Ama soran başka karakter, cevap veren de başka karakterdir. Yani bir arada, bir oyuncu (bir varlık) ve üç karakter (üç benlik) vardır. Tabii, Tanrı oyun oynamıyor.

Ne var ki, Tanrı zaman dışında olduğu için, sıra değiştirerek değil, aynı “anda” Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olabilir. Bir anlamda, örnek yine yeterli değilse de, düşmanlarını şaşırtmak için Superman’ın kullandığı süper hız gibidir. Çok yüksek bir hızla sürekli yer değiştirerek, kendini üç ayrı yerdeymiş gibi gösterebiliyor. Tanrı ise, son derece hızla yer değiştirmiyor. Tanrı’nın boyutunda zaten hız, mekan, zaman vs. diye kısıtlamalar yoktur. O, her anda her yerdedir. Her anda da Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’tur.

Tanrıbilimsel Açıklama

Üçlülük çok boyutlu bir olaydır. O’nu düz bir anlatımla açıklayamayız. Ayrı ayrı yönlerini ayrı ayrı anlattığımızda da sanki birbirinden farklı olgulardan söz ediyormuşuz gibi kişi yanlış bir izlenim edinebilir. Ama bir nesnenin planı çizildiğinde üç boyuttan iki boyuta geçmek zorunda kalıp, değişik yüzle-

ri ayrı ayrı çizmek zorunda kaldığımız gibi, evreni aşan Tanrı'nın Üçlülük yapısını ve bunun özelliklerini aklımızın kısıtlı boyutları çerçevesinde ayrı planlar gibi anlatmaktan başka bir çare yoktur. Ama dikkat! Ayrı ayrı anlatımlar olması tek bir gerçeğin birbirini tamamlayan yönleri olmadığı anlamına gelmez!

Bu doğrultuda:

Baba Tanrı

a) Tanrı BABA'dır çünkü...

- Logos'un (Oğul'un) ezeli kaynağıdır, yani "babası"dır (bkz. Mezmur 2:7; Süleyman'ın Meselleri 8:22-24; Yuhanna 1:14,18; 5:17-26; 8:54; 10:28-30; 14:12-13; Romalılar 8:29,32; İbraniler 1:1...);
- Her şeyin kaynağı ve yaratıcısıdır (bkz. Malaki 2:10; Elçilerin İşleri 17:28; 1. Korintliler 8:6; Efesliler 3:15; İbraniler 12:9; Yakup 1:17);
- İnanlılardan oluşan halkın babasıdır, çünkü onları kayırıyor (bkz. Yasanın Tekrarı 32:6; Yeşaya 63:16; 64:8; Yeremya 3:4; 31:9; Malaki 1:6; Romalılar 11:29);
- Mesih'e inanan kişiye sağladığı yeni ve sonsuz yaşam nedeniyle onun ruhsal Babasıdır (bkz. Matta 5:45-48; 6:6-15; Yuhanna 1:12-13; 3:3-8; 8:39-47; Romalılar 8:15-17; Galatyalılar 3:26; 2.Petrus 1:4; 1. Yuhanna 3:1);

Dolayısıyla...

b) BABA, Tanrı'nın:

- Zamansızlıkta hiç kimsenin görmediği ve göremeyeceği aşkın yücelikte bulunduğu (yani zaman ve mekan dışındaki ezeli-ebedi konumu; bkz. 2.Pet.3:8);
- Gücü herşeye yettiği, her yerde hazır ve nazır bulunduğu, her şeyi bildiği; ve...
- Herşeyin, yani yaradılışın, sevginin, merhametin, lütfun ve yargının kaynağı olduğu... konumu ifade eder.

c) BABA benliği Oğul ve Kutsal Ruh benliklerinden nasıl farklılaşır?

- Baba Söz'ü “doğurur” (tecellini meydana getirir) ve Kutsal Ruh'u üfler (bağrından çıkan rüzgârdır; ruh = rüzgâr).
- Kendi benliği diğer iki benlikten meydana gelmez.

Baba, enerji örneğinde, enerjinin GÜÇ dönüşümüdür. Tanrılığın “birinci” benliğidir. Birinciliği, diğer benliklerden önce var olduğu anlamını taşımaz. Birincidir çünkü kaynaktır. Ayrıca birinciliği, bu gizemin insanlara açıklandığı sıra ile ilgilidir: Tanrı'yı önce doğaötesi Tanrı olarak öğreniyoruz.

Oğul Tanrı

- “Tanrısal Söz / Kelâm”, “Tanrı'nın Bilgeliği / Hikmeti”, “Tanrılığın Tanımı / Kimliği”, “Kelâmu’-llah / kelime-tüh” anlamları verilebilen “Logos”tur.

- Bu Logos, ezelden beri Baba'nın özünden "doğmakta"dır (yani oluşmaktadır). Bu nedenle, Kutsal Kitap'ta Tanrı, Logos'a Kendi özünden geldiğini ifade eden "Tanrı Oğlu" ismini verir (Oğul, Tanrı'nın bağrında, Tanrı'yı "açıklayan", "tefsir eden" veya "tanıtan" -Grekçesi "exegesis"-Tanrı'nın Kendisidir; bkz. Yuhanna 1:18).
- Logos Baba'nın benliğinden farklı bir benlik olarak belirleniyor: Tanrı saf ruh olarak saf bilinç ve güçtür. O'nun her şeyi bilinçlidir. O'nda, bizdeki, parmak, saç veya tırnak gibi bilinçsiz ve fiziksel yönler yoktur. Dolayısıyla "içinde" oluşup "dış dünyada" Tanrı'yı açıklayan eksiksiz tanım (Logos) da bilinçlidir. "Tanrı şöyledir, böyledir " diye tanımlarken, Tanrı bilinci olan Logos, O'ndan ikinci bir şahıs olarak söz edebiliyor. Ve bu şekilde ayrı bir benlik kazanıyor; Oğul'un benliğidir.
- Oğul'da Baba'dan kaynaklanan, meydana gelen şey, Oğul'un Tanrısal özü değil (çünkü ikisi aynı özdür), O'nun benliğidir.
- Logos'un "doğumu" bir yaradılış değildir, manevidir. Çünkü zamansızlıkta (ezelden beri; bkz. Süleyman'ın Özdeyişleri 8:22-23) gerçekleşiyor. Bir şeyin yaratılması, yokken meydana gelmesi demektir. Zaman olmadığı yerde "önce" ve "sonra" yoktur; dolayısıyla "ilk oluşum" veya "var olmadan önce" ile "var edildikten sonra" diye bir şey söz konusu olamaz. Tanrısal Söz Tanrı kadar ezelidir ve yaratılmamıştır!
- "Logos" Tanrı'nın özünde kendine has tam bir benliğe sahiptir. Ezelden beri hep "doğmakta" ve aynı "anda"

benliği, varlığının doluluğuna kavuşmuş olmaktadır. Çünkü bu “doğum” öncesi ve sonrası olmayan zaman-sızlıkta gerçekleşiyor.

- Oğul Baba’nın yansıdığı ayna veya ekran gibidir. Kutsal Kitap’ta, Mesih’te parlayan Tanrı’nın yüceliği, bir aynadaki yansımaya benzetilmektedir. Oğul, görünmeyen Tanrı’nın bir görünüm aldığı ekrandır (2. Korintliler 3:18).
- Logos, Baba’yı eksiksizce açıklıyor. Bu nedenle Vahyin ta kendisidir (“El Levhu’l-Mahfuz” -Bürûc 85/21,22- semavide saklı olan Tanrı Sözü olarak yorumlanıyor; Semavide bulunan esas Söz Logos’tur; O, cansız bir “lehva” değil, Tanrı’nın özünde yaşayan Kelâm’dır. Tanrı’nın bütün söylediklerinin değişmeyen özüdür: “nefsi kelâmı”dır). Kutsal Kitap bu Logos’un bazı ifadeleridir. İsa ise, bu Logos’un DOLU ifadesidir.
- Oğul, Yaradan ile yaradılış arasındaki “Aracı”dır. Tıpkı sözler iki insanın düşünceleri ve idrakları arasında aracı olduğu gibi. Çünkü Baba her şeyi Oğul’un aracılığıyla yarattı (Yuhanna 1:3; Kol. 1:16; İbraniler 1:2).
- Tanrılığı tanıtan “Logos” dünyaya bir insana yüklenecek geliyor. Bu sayede gözle görülmeyen Tanrı’nın özü İsa’nın yaşamında eksiksizce görüntüleniyor (Yuhanna 1:18; 14:9; 2.Ko.4:4; Kol.1:15; İbraniler 1:3).
- Bu şekilde Aracı görevi doruk noktasına ulaşır: Logos, yaratma eyleminde “aracı” Tanrı’dır, Vahiy olarak insanlara Tanrı gerçeğini bildirmekte aracıdır, kefarette Tanrı katında insanı aklayan aracıdır (bkz. 1.Timoteyus 2:5).

Örnekteki enerjinin **IŞIK** dönüşümüdür. Oğul Tanrılığın “ikinci” benliğidir. İkinciliği de üstünlük veya sınıf derecesi ile ilgili değil, Tanrılığın “iç” yapısındaki işlevi ile ilgilidir.

Kutsal Ruh Tanrı

- “Ruh” kelimesi Arapça’dan gelmektedir. Arapçası da İbranice “Ruah” kelimesinden... Grekçesi de “pneuma” dır. Ve bunların hepsi “rüzgâr”, “esin”, “nefes”, “cereyan” anlamındadırlar.
- Rüzgâr, nesneleri sürükleyen bir güçtür. Bu doğrultuda “Ruh”, şekil veren, harekete geçiren, değişimi başlatan, düzene sokan, Rab’be uymak isteyen yürekleri kendi tercihlerinin hedefine sürükleyen Tanrısal güçtür.
- Ezeliyette, Baba ile Oğul arasındaki sevgi akımını sağlayan bilinç sahibi Tanrısal ‘iletken’dir. Enerjinin ışığa ve ışığın yine enerjiye dönüşümünde ısı yayıldığı gibi, Baba ile Oğul arasındaki ilişkide, birbirlerine döktükleri sevgi “dalgacıkları” Kutsal Ruh’tur (bkz. Romalılar 5:5). Kaynak yaparken, madenle elektrodun temasında sıçrayan kıvılcımlar gibi...
- Tanrılıkta Ruh, sevgi yoluyla Baba’dan ve Oğul’dan meydana gelmektedir: “*Baba’dan çıkan*” (Yuhanna 15:26); İsa Mesih’in gönderdiği Gerçeğin Ruhudur (aynı ayet); Dolayısıyla “*Rab’bin Ruhu*”dur (Elçilerin İşleri 5:9; 2. Korintliler 3:17); “*Mesih’in Ruhu*”dur (Romalılar 8:9).
- Ruh “Kutsal” ismini de alır. Bu, diğer iki benliğin kutsal olmadıkları anlamına gelmez. Çünkü: “*Orduların*

(meleklerin) *Rab'bi kuddûstur, kuddûstur, kuddûstur; bütün dünya O'nun izzetiyle doludur...* (Yeşaya 6:3). Baba, Oğul ve Ruh üç kere kuddûs olan Tanrı'dır. Ruh özellikle “Kutsal” ismiyle tanıtılır çünkü insanları Rab'be dönmeleri için ayırır (Kutsal Kitap'ta “kutsal” kelimesinin anlamı “ayırma”tır): inanlıların yeniden doğuşunu sağlar (Yuhanna 3:3,5,8); onları mühürler (Efesliler 1:13); kutsallaştırır (2. Selanikliler 2:13); yeterli kılar vs.

- Yuhanna 14:26; 15:26 ve 16:7'de Kutsal Ruh'a Grekçe “Parakletos” ismi verilir. Yani: Yardımcı, Tesellici, Öğütçü ¹...
- Tanrı, saf enerji ve bilinç olarak, yani aşkın konumunda dünyayla direkt temas kurmuyor. Teması gerçekleştiren, “ilah” iletken” olarak isimlendirdiğimiz Kutsal Ruh'tur. Söz (Oğul), Tanrı'yla dünya arasında iletişim sağlarken, Kutsal Ruh temas sağlıyor. Işık etrafımızda yol gösterdiği gibi, ve ısı iç varlığımıza kadar nüfuz ettiği gibi, İsa olarak gelen “Logos” Tanrı'yı görüntülüyor

¹ Bazı çevreler, “Parakletos” kelimesini İncil'de Hz. Muhammed'i haber veren bir ayet olarak kullanıyorlar. Parakletos “övülen” demektir diyorlar. “Övülen”ın Arapçası “Ahmet”tir derler, yani “Muhammed”. Ne var ki “övülen”ın Grekçesi “Parakletos” değil “perikletos”tur. Ayrıca “Parakletos”tan söz edildiği bu ayetlerden anlaşıldığı gibi, bu Öğütçü İsa zamanında bile Havariler'le birlikteydi, inananların içinde olacaktı ve geldiğinde dünyanın sonuna dek inananlarla kalacaktı (Yuhanna 14:16-17); O'nu İsa gönderiyor (Yuhanna 15:26); İsa havarilerinden bu Yardımcı'yı beklemelerini istedi (Nitekim bir kaç gün sonra üzerlerine geldi; bkz. Elçilerin işleri 1:24; 2:1-4); ve son olarak bu Parakletos cismi olmayan bir Ruhtur! Dolayısıyla “Parakletos” Hz. Muhammed ile hiç bir ilgisi yoktur.

ve imanlıya verilen Kutsal Ruh, kişinin içinde Tanrı'nın isteğini işliyor: Tanrı benzeyişini nakşediyor. Tanrı'nın ruhumuzla temasını gerçekleştiren Kutsal Ruh konumundaki Tanrı'dır. Işık bizi dıştan aydınlatır. Kutsal Ruh ise, yüreğimizde Tanrı'yla bağlantıyı sağlayan “iletken kablo” gibidir. Kutsal Ruh içkin Tanrı'dır: evrenin içinde işleyen Tanrı'nın konumudur.

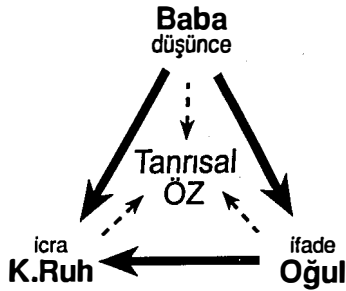
- Bu şekilde Ruh ezelde (bitmeyen şimdide) Baba ile Oğul'un arasında geçen diyalogun sözlerini imanlının içinde tekrarlıyor; aynı şekilde Tanrısal yaşamı iletir, çünkü Oğul'un olandan alır; bu da, Baba'dan alması demektir, çünkü Baba'nın her nesi varsa Oğul'undur (Yuhanna 16:13-15).
- Ruh, Baba'nın ve Oğul'un diyalogu ve niteliklerini aktarırken, bir üçüncü şahıs olarak beliriyor. Kutsal Ruh sevginin harekete geçmiş halidir; ve bu sevgi akımı kendiliğinden bilinçlidir. Artık Tanrılıkta bir “Ben” (Baba), bir “Sen” (Oğul) ve bir “O” (Kutsal Ruh) görüyoruz.
- Oğul, Baba'nın düşüncesinden gelen söz ise, Ruh Baba ile Oğul'un sevgisinin akışıdır. Dolayısıyla insan Logos'u Tanrı Gerçeğinin “dışa vurum”u (‘expresion’) olarak algılar; Ruh'u da Tanrı Sevgisinin “izlenim”i (‘impresion’) olarak algılar; ya da bu sevginin insan yüreğinde bıraktığı iz olarak algılar.
- Kutsal Ruh ayrıca, Mesih'in öğrettiği gerçekleri animsatar ve öğretir (Yuhanna 16:13); kutsallar için aracılık eder (Romalılar 8:27); dilediği gibi armağanlar dağıtır (1. Korintliler 4:30). Yani Tanrısal gücü sergileyen ve bunu inanlının hayatına uyarlayan ilah” benliktir.

- Kutsal Ruh, Baba Tanrı'nın **tasarımcısı** ya da **kaynağı** olduğu, Tanrı Oğlu'nun da **aracısı** olduğu iletişimi, kurtuluşu, aklanmayı, yeniden doğuşu, özgür kılınmayı, yeni insanı (Tanrı benzeyişi)... yani Oğul'un yarattığı **etkileri** yüreğimizde işleyen **uyarlayıcı** ya da **iletkendir**.
Örneğin: 1. Korintliler 1:30 ile 6:11'de Baba Tanrı'nın girişiminden ötürü bize verilen bilgelik, doğruluk, kutsallık ve kurtuluş İsa Mesih'in kendisidir; Kutsal Ruh ise, özü İsa Mesih olan bu değerleri yıkanma, kutsal kılınma ve aklanma olarak hayatımıza nakşeder.

Örnekteki enerjinin **ISI** dönüşümüdür. Kutsal Ruh, Tanrılığın “**üçüncü**” benliğidir. Üç benliğin sıralanması kaynaklaşma (kim, kime kaynak oluyor) ilişkisine bağlıdır. Baba'nın benliği başka benlikten kaynaklanmadığı gibi, Oğul Baba'dan cereyan eder, Kutsal Ruh ise, Baba'dan ve Oğul'dan “**esen rüzgâr**”dır.

Üç Benliğin Arasındaki İlişki

Baba'yı, Tanrı'nın düşüncesi olarak, Oğul'u, sözü olarak ve Kutsal Ruh'u, etkinliği olarak örnekledik. Düşünce, ifade ve etkinlik aynı kişiliğin belirmeleri olması yanında, kaynaklaşma açısından düşünce, sözlere ve hareketlere kaynak olurken, kendisi söz ve hareketlerden kaynaklanmamaktadır. Hareketler, düşüncenin, sözler şeklinde bağladığı kararlardan kaynaklanıyor: “şunu, bunu yapayım” gibi. Ancak hareketler ne düşünceleri, ne de sözleri meydana getirir (bkz. şema).

Aynı şekilde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh aynı Tanrı'nın belirmeleri olması yanında, Baba mutlak kaynaktır. Kaynaklaşma açısından Baba Söz'ü meydana getirir, Kutsal Ruh'u da üfler. Ama Kendisine ne Oğul, ne de Kutsal Ruh neden olur. Oğul hem Baba'dan

cereyan eder, hem de Kutsal Ruh'u gönderir. Oğul aracıdır. Kutsal Ruh Baba tarafından üflenir ve Oğul tarafından gönderilir. Ama Kutsal Ruh ne Baba'nın, ne de Oğul'un benliğine neden olur. Kutsal Ruh ise, Tanrılığın bünyesinde cereyan eden yaşam akımının mutlak sonucudur.

Tanrılıktaki üç benlik, Tanrısal öze ait bütün niteliklere sahip oldukları gibi, her bir benlik bize, kendine özgü bir davranışla belirerek de görünür:

- a) Örneğin, Yaradılıшта Baba, "ol" der (**tasarımcı**), Oğul (Söz) yaratır (**aracı**) ve Kutsal Ruh şekil verir (**uyarlayıcı**): Tekvin 1:1-3; Eyüp 26:13; Tekvin 2:7. Öyle ki, Kutsal Ruh'un yaratmaktaki etkinliği şekil veren Allah'ın ellerine benzetilebilir: Eyüp 10:8 ile 33:6; Mezmur 119:73.
- b) Vahiy olayında Baba Tanrı ilahi sırları açıklar (**kaynak**), Oğul açıklanan gerçeği dile getirir (**aracı**) ve Kutsal Ruh bu sözleri peygamberlerin akıllarına esinler (**iletken**): İbraniler 1:1-2; 1.Petrus 1:10-12; 2.Petrus 1:21.

- c) 1. Petrus 1:2’de, Baba’nın Kendi önbilgisiyle kurtuluşu planladığını (**tasarımcı, kaynak**), Mesih’in çarmıhta kurban oluşuyla bu kurtuluşu gerçekleştirdiğini (**aracı, etken**) ve Kutsal Ruh’un inanlıyı temizleyip kurtuluşu onda etkin kıldığını (**uyarlayıcı, illetken**) görüyoruz.
- d) Yuhanna 6:27, Romalılar 8:29 ve Efesliler 1:13’den anlaşıldığı gibi, Baba imanlı kişinin yüreğinde mühür basar (**kaynak**), damga olan Kutsal Ruh’la mühürler (**iletken**) ve bu mühürün bıraktığı iz veya ıstampa Oğul’un benzerliğidir (**etken**).
- e) Duada, Baba Tanrı duaların nedeni ve hedefidir (**kaynak**), duayı teşvik eden ve Baba’ya ulaştıran Oğul’dur (**aracı**) ve inanlının içinde onu güçlendiren ve “ah”lar çeken Kutsal Ruh’tur (**iletken**): Yuhanna 14:13...; Romalılar 8:26-27; İbraniler 7:25.
- f) 1. Korintliler 12:4-6’da Baba herkeste etkin olan güç şeklinde açıklanıyor (**tasarımcı, kaynak**); Oğul (Rab), bu ayette ilahi hizmet için Tanrı’nın lütfunu bize ulaştırıyor (**aracı, etken**); Kutsal Ruh da bize yeni bir yapı ve yetenekler sağlayan bu lütfu içimizde işliyor (**uyarlayıcı, illetken**).
- g) Halkını terbiye ettiğinde Baba fesatlarımızla acı çeker ve disipline karar verir (**kaynak**), Oğul denemeden başarılı çıkmaları için inanlıları korur, şefaet eder (**aracı**), Kutsal Ruh terbiyeyi uygular, inanlılarla “çekişir” (**uyarlayıcı**): Yeşaya 63:9,10; Tekvin 6:3; Luka 22:32; İbraniler 12:5-9...
- h) 2. Korintliler 13:14’te Baba (**tasarımcı, kaynak**) sevgisiyle inanlıya ruhsal yaşam için gereken donanımı sağlıyor,

İsa Mesih (**aracı, etken**) sevgiden gelen bu gücü inanlıya akıtıyor (lütfediyor)ve Kutsal Ruh (**uyarlayıcı, iletken**) bu sevgiyle teması (beraberliği) gerçekleştiriyor.

Tanrı'nın öz nitelikleri (görünmeyen Özü, O'nu açıklayan Sözü ve gücünü işleyen Ruhu), sıfattan öte olan benlikler olarak Üçlübirlik'te, hem Tanrı'yla aynı, hem birbirinden ayrıldılar. Yani İslâm kelâmcılarının sezip soru halinde bıraktıkları tartışma, Kutsal Kitap'taki Tanrı tanımında çoktan açıklanan uyumlu bir gerçek oluyor. Bunun gibi Tanrı'nın hem aşkın (Baba), hem etken (Oğul), hem de içkin (Kutsal Ruh) oluşu Üçlübirlik'te aydınlığa kavuşur. Ve Tanrı soyut bir kavram olarak değil, kendiliğinden yaşayan (Baba), yaşam veren (Oğul) ve bu yaşamı bizde işleyen (Kutsal Ruh) bir Tanrı olarak karşımıza çıkıyor.

Üçlübirlik, kendini üç benlik halinde, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olarak açıklayan ve insanlara yaşamını aktaran tek Tanrı'dır.

6

İnkarnasyon

*“O (Allah; bkz. ayet 15),
bedende izhar olundu
(1. Timoteyus 3:16).*

“İnkarnasyon” kelimesi doğum yoluyla “bedenleşme” demektir (aynı kökten gelen “*re*-enkarnasyon” ise, yine doğum yoluyla “*tekrardan*-bedenleşme” demektir). İkisinde de, var olan ruhsal bir varlığın bir bedene girmesi dile getirilir. Ancak “inkarnasyon”da, ilk ve son olan bir beden söz konusudur; “reenkarnasyon” daha önce bedensel bir yaşamı olmuş olan bir ruhun, ikinci, üçüncü vs. bir bedene girmesi iddiasıdır (Kutsal Kitap böyle bir iddiayı kesinlikle kabul etmiyor: bkz. İbraniler 9:27).

Yuhanna 1:14’te “*Söz insan (Grekçe: beden) olup aramızda yaşadı*” ifadesi, Kelâm’ın bedenleşmesini, yani inkarnasyonunu dile getiriyor.

Mesih inancının ve inanlının yaşam özü Mesih olduğu için, O’nu doğru şekilde algılamamanın önemi, hiç bir zaman yeterince vurgulanamaz. Sağladığı kurtuluşu ve şu anda üstlendiği aracı-

lığı benimseyebilmek buna bağlıdır. İsa'yı bir peygamber olarak kabul etmek yetmez. O'nu özde olduğu şey olarak kabul etmeliyiz. Bununla birlikte, Tanrısal Söz'ün beden alması (inkarnasyon), Tanrı'nın yüceliğini azaltmaz. Çünkü göreceğimiz gibi, Mesih'in insanlığı, Tanrı Oğlu'nun benliğine bağımlıdır, fakat Tanrılığın öz cevherine kesinlikle ortak değildir. Yani İsa'da Tanrı, yaradılışın 'çamuruyla' lekelenmez. Tıpkı kili yoğuran eldivenli elin kirlenmediği gibi.

Ta Tevrat'tan beri, ilk olarak Tekvin 3:15'te, kadının soyundan doğacak birinin (bkz. Galatyalılar 4:4) Şeytan'ı alt edeceği bildirilmiştir. Tekvin 12:3'te, doğacak olanın bu kez İbrahim'in soyundan geleceği bildirilirken, bu soy daha da belirlenir (bkz. Galatyalılar 3:8,16). Tekvin 49:10'da, *"SİLOH gelene kadar egemenlik asası ve hükümdar, Yahuda'dan alınmayacak"* diye ön-bildirilir.

Zebur'da, Mesih'le ilgili olan Mezmur 2, 22, 45 ve 110'u okuyabilirsiniz. Bu mezmurlarda gelecek olan Mesih'ten, "Tanrı Oğlu", "Tanrı" ve "Rab" olarak söz edilir!

Peygamberlerin Yazıları'nda Mesih, Yeşaya 7:14'te *"İmmanuel"* ismiyle tanıtılıyor; anlamı: "Tanrı bizimle birlikte". 9:6 ve 11:1-5'te, Mesih olarak unvanı ve Kutsal Ruh'un doluluğu beyan edilir. Bölüm 53, acılarını, ölümünü ve dirilişini, 61:1-3 ise, 'Kurtuluş' veya 'Tam Özgürlük' müjdesini (İncil) açıklıyor. Yeremya 23:5-6, 33:14-17'de gelecekte adalet sağlayan Mesih'ten söz ediliyor... Daniel 7:13 ondan "İnsanoğlu" olarak söz ederken, 9:24-27, Mesih'in öldürüleceği tam tarihi veriyor. Haggay 2:7 *"Tüm ulusların özlediği kişi"* gelince, tapınağın Tanrı görkemiyle dolacağını söyler. Zekarya'ya, Kurtarı-

cının, bir sığa üzerinde geleceği sırrı açılır (bkz. Matta 21:5; Yuhanna 12:15). Ve son olarak Malaki, Mesih'in öncüsü olarak gelecek olan peygamberden (yani Vaftizci Yahya'dan) söz eder (Mal.3:1). Milattan önce gelen Kutsal Yazılar'da İsa Mesih ile ilgili olarak, kendi yaşamında yerini bulan yukarıdaki peygamberlik sözleri gibi 300'e yakın ön-bildiri vardır.

Bu nedenle inkarnasyon öğretisi her hangi bir öğretiden öte, Tanrı'nın ezelden beri ve tarih boyunca özenle hazırladığı dünyaya Kelâmı'nın ve Ruhü'nün (yani Mesih'i'nin) bedende gelişidir. Başka bir deyişle, gelen peygamberler ve gönderilen kitaplar, Mesih'in gelişini hazırlayan araçlardı. Mesih de Tanrı'nın planının doruğudur. Yani bütün peygamberler ve semavi kitaplar Mesih'e araçtır. Mesih ise Tanrısal amaçtır! Neden? Çünkü sevgi olan Tanrı, Kendisine karşı isyan etmiş olan biz insanları kurtarma girişiminde bulunmak istedi.

Çarmıh'taki kefaretin değeri, bütün insanların sonsuz bir cehennemden kurtuluşu, gelecek olan Mesih'in benlik birliğini ve tabiat ikiliğini (Tanrı ve insan tabiatını paylaşmasını) gerektiriyor. Yalnız bizim gibi insan olan birisi temsilcimiz olabilir ve yerimizi alabilirdi. Ve yalnız bu varlık, benlik itibarıyla aynı anda Tanrı olduğu takdirde, ölümünün değeri sonsuz olup bütün insanları kapsayabilirdi (Yuhanna 12:27; Elçilerin İşleri 3:18; Efesliler 2:16-18; İbraniler 2:11-18; 4:15 vs.; 7:26,28; 9:22; 1.Petrus 1:19; 1.Yuhanna 2:2).

İncil'i açar açmaz rastladığımız ilk şey, Mesih'in soy ağacıdır (Matta 1:1-17). Luka'daki soy kütüğü, ta Adem'e kadar bağlanır. Bununla Mesih Müjdesi'nin (İncil) tarihsel kökleri ve eski Yazılar'daki ön-bildirilerin yerine geldiği vurgulanıyor.

Aynı şekilde geleceğine dair haber verilen doğaüstü Mesih'in bir insan olduğu da gösteriliyor. Nitekim Tanrı Oğlu İsa, bir tek benlik olarak iki yapıyı paylaşıyor: Tanrısal ve insansal. Kutsal Kitap, bu gerçeği yorumlarken bazı insanların düştükleri yanlışlıklara rağmen, bu gerçeğin dengesini ortaya koymaktadır. Bu konuda en önemli ayet, aşağıda aktarıp incelediğimiz Filipililer 2:6-8'dir:

*“Mesih, **Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı'ya eşitliği sınıksız sarılacak bir hak saymadı. Ama yüceliğinden soyunarak (kendini boş kılarak) kul özünü aldı ve insan benzeyişinde doğdu. İnsan biçimine bürünmüş olarak ölüme, çarmıh üzerinde ölüme bile boyun eğip kendini alçalttı**”*(İncil'in “Müjde” çevirisi).

Bu ayetler çok önemli oldukları için, Türkçe'de mevcut olan diğer iki tercümesini de vermek istiyorum ki, anlamını tam algılayabilelim:

“O Mesih ki, Allah'ın suretinde olduğu halde, Allah'a müsavi olmağı bir ganimet saymadı; fakat kul suretini aldı, ve insanların benzeyişinde olarak, kendini hâli kıldı;...” (Kitabı Mukaddes tercümesi).

“O Tanrı özdeşliğinde olmakla birlikte, Tanrı'ya eşit olmayı zorla elde edilmiş bir hak saymadı. Tam tersine, kendine özgü yücelikten soyunarak uşak özdeşliğini aldı. İnsan eşitliğine girerek insan biçiminde belirdi...” (“Sevinç Getirici Haber” çevirisi).

Şimdi, ayetlerin bazı önemli ifadelerinin Grekçesini biraz daha belirginleştirelim:

“Mesih, Tanrı şeklinde (Grekçesi: ‘morphos’) varlığını sürdürerek (Gr. ‘hyparkhon’), ...kul — yani insan— şeklini aldı...”

- a) ‘Şekil’ anlamına gelen “morphos” kelimesi, Grekçede bir olgunun cevher niteliğini tanımlayan felsefi terimdi. Bu nedenle “Allah’ın şeklinde olduğu”, sonra da “kul şeklini aldı” söylenmesi, kendisinin hem Tanrı hem de insan özüne ortak olduğunu gösteriyor.
- b) Mesih, ezeli konumu olan yaşayan Kelâm olarak Tanrı özüne sahipti, hâlâ da öyledir. “...olduğu halde” ifadesi ve “Allah’a müsavi olmağı bir ganimet saymadı” (eski tercüme) ifadesi bazı kesimler tarafından sanki İsa, Tanrılığı haksız yere kapmaya yanaşmamış gibi yorumlanıyor. Bu, çok zorlanmış bir yorumdur. Nitekim, Grekçesi açıktır: “Tanrı şeklinde varlığını sürdürerek” (Grekçesi: ‘hyparkhon’). Sürdürülen bir şey önceden vardı demektir. Oğul insan olmadan önce Tanrı’ydı; insan bedenine büründükten sonra yine varlığını “Tanrı şeklinde sürdürdü”. Yani öz varlığı Tanrı’nın varlığıydı. Ama...
- c) Bu varlığın imtiyazlarından vazgeçti (yüceliğinden soyundu). Tanrı’nın karakterine, kutsallığına ve özüne sahip olduğu halde, herhangi bir insandan farklı yaşamamaya karar verdi. Yani Tanrılığını yaşamını kolaylaştıracak bir avantaj olarak kullanmadı. Kendini insan olarak yaşamaya, düşünmeye, karar vermeye kısıtladı: “kendini boşalttı”. Ama bu yaşam, benliği Tanrı olan bir insanın yaşamı oldu!

İsa Mesih, doğum yoluyla bedensel yaşama giren Tanrı Sözü’dür. Hristiyanlık içinde de, dışında da, İsa’yı Tanrı’nın elçi-

si olarak kabul eden hemen herkes ve her din bunu kabul edebiliyor. Dolayısıyla İsa Mesih'te doğumunda başlayan bir insan özü ve doğumundan önce var olan bir ruhsal öz söz konusudur. Tartışma şu alanda başlıyor: Tanrı Sözü veya Kelâm-u'llah denen bu ruhsal varlık, Tanrı'nın Kendisi midir, yoksa başkası mıdır?

Bu tartışmaya yalnız Kutsal Kitap geçerli bir cevap verebilir. Yine de Hristiyanlık dışındaki bazı çevreler, hatta Hristiyan alemindeki bazı tarikatlar, Kutsal Kitap'ta İsa'nın içindeki Söz'ün, Tanrı'dan farklı olduğunun gösterildiğini ileri sürüyorlar.

Bunlara göre Kutsal Kitap'taki Logos (Tanrı Oğlu, Tanrısal Kelâm, Söz, Hikmet, Bilgelik, İlim ya da Kelâm-u'llah):

- 1) Yaratılmıştır. Kimine göre: Logos yaratılan ilk melekti; ve bu Logos aracılığıyla diğer her şey yaratıldı;
- 2) Dolayısıyla ezeli (kadim) değildir.
- 3) Kadiri Mutlak (her şeye kadir) değildir;
- 4) İsa, kendisinin Tanrı olduğunu hiç bir zaman söylemedi;
- 5) Havariler de İsa'nın mutlak Tanrı'nın Kendisi olduğuna inanmıyorlardı;
- 6) İsa, Tanrı'dan söz ederken, veya O'na seslenirken kendi dışındaki bir varlığa sesleniyor;
- 7) Oğul bir ilahtır ama Yahveh (Yehova; tek ve mutlak Tanrı'nın öz ismi) değildir; vs. gibi iddialarda bulunuyorlar.

Şimdi, bazı insanların Kutsal Kitap'taki İsa ve Tanrı'yla ilgili beyanları tam anlayamadıklarını ve değişik yorumlar getir-

diklerini kabul etmeyecek değilim. Ama bu durum, Kutsal Kitap'a önyargılı yaklaşımdan kaynaklanıyor. Vahyi olduğu gibi kabul etmeyip kısıtlı insanın akıl süzgecini gerçeğin ölçütü olarak kabul etmekten ileri geliyor. O zaman kişi İsa'nın Tanrılığı'nı peşin olarak reddediyor ve İsa'nın insani yönünü yansıtan beyanları ön plana çıkartıyor. İsa Mesih'in Tanrılığını beyan eden ayetler ise, ya "İncil değiştirildi" diyerek ya da anlamını zorlayarak çarpık yorumlar getirerek geçiştiriliyor. Bu kaçamaktan başka bir şey değildir.

Kutsal Kitap'ın değiştirildiğini söylemek, koruyucusu olan Tanrı'ya karşı hakarettir. Anlamını çarpıtmak ise, sapıklıktır.

Kutsal Kitap'ı incelerken 'açık beyanları' 'ima yoluyla çıkarılan sonuç'lardan ayırt etmeliyiz. Bu doğrultuda şunları iyice belleyelim: Kutsal Kitap'a göre...

1) Logos Yaratılmamıştır

Logos yaratılmamıştır, çünkü yaratılan her şey O'nun tarafından yaratıldı; dolayısıyla Logos'u yaratılanlar arasına dahil edemeyiz (bkz. Yuhanna 1:3). Kaldı ki, Tanrı yaratmak için, Kendisi dışında araçlar ya da aracılar kullanmıyor (bkz. Yeşaya 44:24). Tanrı'nın Sözü, Tanrı'nın dışında bir araç değildir.

Koloseliler 1:15'te Oğul için "yaradılışın ilk doğanı" ifadesi kullanılır. Buna göre bazıları "İşte, Oğul yaratılan ilk varlıktı" derler. Ne var ki, bu ifade mirasçılara verilen unvandı, "ilk yaratılan" anlamına gelmez. Nitekim Yakup ilk sırada doğmadığı halde "ilk doğan" hakkını satın alabildi (bkz. Tekvin 25:31-33). Bu şekilde Yakup "ilk doğan" oldu, ama ilk doğmadı! Bir

örnek verelim: “Atatürk” ismini kelimenin anlamı itibarıyla anlayacak olsaydık, Türklerin Mustafa Kemal’ın soyundan geldiklerini ifade ederdi; ama “Atatürk” ismi manevidir, bir unvan olarak kullanılıyor. “İlk doğan” ifadesi de manevidir ve bir unvan olarak kullanılıyor.

Bu doğrultuda ayet 18’de aynı ifade (“ilk doğan”) Mesih’in dirilişiyle ilgili olarak kullanılmaktadır. Burada da bu ifade, Mesih’in ilk sırada dirildiği anlamına da gelmiyor; çünkü Mesih’ten önce bir çok kimse dirilmişti: Elişa peygamberin zamanında (2.Kral.4:32-35), Lazarus (Yuhanna 11), Mesih’in ölümü sırasında (Matta 27:52-53)... “İlk” sözcüğü sırayla ilgili değil önemle ilgilidir; “önde gelen” demektir. Bu durumda “ilk doğan” ‘ilk dirilen’ anlamını taşımadığı gibi, aynı bağlamdaki (ayet 15’teki) “ilk doğan” da ‘ilk yaratılan’ demek değildir.

“Nitekim gökte ve yeryüzünde, görünen ve görünmeyen şeyler, tahtlar, egemenlikler, yönetimler ve hükümler, her şey O’nda (Oğul’da) yaratıldı. Her şey O’nun aracılığıyla ve O’nun için yaratıldı. Her şeyden önce var olan O’dur ve her şey varlığını O’nda sürdürmektedir” (ayet: 16-17). Kendisi de, kendi aracılığıyla mı yaratıldı? Her şeyden önce Var Olan’dan önce başka bir “her şeyden önce var olan” mı vardı? Cevap açıktır. İma ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz.

“İlk doğan” ve ‘ilk yaratılan’ birbiriyle alakası olmayan kavramlardır! “İlk doğan” ‘miras alan’, ‘nesli sürdüren’ gibi anlamları taşıyan bir unvandır. “İlk doğan” deyimiyle Oğul’un yaratıldığı değil, yaratılan her şeye neden olduğu dile getirilir. “İlk doğan” ifadesi İsa’nın dirilişiyle ilgili olarak kullanıldığı zaman,

Oğul'un ilk dirilen olduğu değil, ama herkesin dirilişine neden olduğu dile getirilir.

Aynı şekilde Vahiy 3:14'te Tanrı Oğlu'yla ilgili olarak “arhe tis ktiseos” ifadesi kullanılıyor. Bu ifadenin, iki olası tercümesi var: a) ‘yaradılışın ilki’, ya da b) ‘yaradılışın öz kaynağı’ (yani yaradılışa neden olan). “Arhe” kelimesi ‘ilk’, ‘ilke’, ‘neden’ ya da ‘kaynak’ anlamlarına gelebildiğine göre, iki tercüme de (a ve b) doğru olabilir. Ama “arhe” kelimesi “yaradılış” kelimesiyle birleşince oluşan ifadenin doğru anlamını Kutsal Kitap şöyle veriyor: Logos yaratılmadığına göre ve Kendisi her şeyi yarattığına göre, doğru anlam ikincisidir (b): Oğul yaradılışın ilki değil, yaradılışın kaynağı ya da nedenidir. Bunda şüphe yok! Çünkü ima ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz.

2) Logos Ezelidir

Logos ezeli değilse, ‘ezeliyette Allah’ın Hikmetsiz veya “dilsiz” olduğu (Kelâmı olmadığı) bir hali olmuştur’ diye kabul etmek gerekir. Bu, mümkün olur mu? Kutsal Kitap’ın hiç bir yerinde “Tanrı Oğlu ezeli değildir” şeklinde bir beyan yokken, ezeli olduğunu açıkça beyan eden ayetler vardır: “*ezelden ben dikildim*”, “*onun çıkışı... ezeli günlerden beridir*”, “*Her şeyden önce var olan*”, “*ne günlerin başlangıcı, ne yaşamın sonu vardır*”, “*İsa Mesih dün, bugün ve sonsuza dek aynıdır*” (bkz. Süleyman Meselleri 8:23; Mika 5:2; Koloseliler 1:17; İbraniler 7:3; 13:18). İma ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz.

3) Logos Kadiri Mutlak'tır

Şimdi, başka bir iddiaya göre Logos Kadiri Mutlak değil midir? “*Var olan ve var olmuş olan ve gelecek olan, her şeye kadir olan Rab Allah diyor: Alfa ve Omega benim*” (Vahiy 1:8). Kimdir gelecek olan? “*Mesih*”tir (bkz. ayet 7). Nitekim ayet 7’de “İşte, bulutlarla geliyor” diyerek “gelecek olan” ifadesiyle İsa Mesih’in yeryüzüne ikinci gelişinden söz ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca “Alfa ve Omega” kimdir? Yine İsa Mesih (bkz. Vahiy 21:6 ve 22:13 ile karşılaştırın). İma ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz. Yeryüzüne tekrar gelecek olan kişi “*her şeye kadir olan Rab Allah*”tır!

4) İsa Tanrı Olduğunu Söyledi

İsa kendisinin Tanrı olduğunu söyledi mi? “*Baba ve ben -Oğul- biriz.*” (Yuhanna 10:30); “*Beni görmüş olan, Baba’yı görmüştür... Ben Baba’dayım, Baba da bendedir*” (Yuhanna 14:9,11). “*İsa şu karşılığı verdi: ‘Babam şimdiye dek çalışmaktadır, ben de çalışıyorum.’ ... Tanrı’nın kendi Babası olduğunu söyleyerek kendisini Tanrı’ya eşit kılıyordu*” (Yuhanna 5:17-18;). “*Seni iyi işlerden ötürü değil, küfür ettiğin için taşıyoruz. İnsan olduğun halde Tanrı olduğunu ileri sürüyorsun*” (Yuhanna 10:31-33). Burada Yahudiler arasında “Tanrı Babamdır” gibi bir ifadenin nasıl bir anlam taşıdığı, insanın kendini Tanrı’ya eşit göstermesi şeklinde anlaşıldığı vurgulanmaktadır. Unutma-

¹ “*Kendisini Tanrı’ya eşit kılıyordu*” ifadesi, Yahudilerin yanlış algılayışını değil, Yuhanna aracılığıyla Kutsal Ruh’un açıklamasını kaydediyor.

yalım İsa da Yahudi'ydi. Yahudilerin bu ifadeyi nasıl anlayacaklarını çok iyi biliyordu. Ve bu ifadeyi bile bile kullandı! İma ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz.

Ayrıca: “Benim “BEN O'YUM” (=Yahveh) olduğuma iman etmezseniz, günahlarınızın içinde öleceksiniz”(Yuhanna 8:24,28); Aynı şekilde “İnsanoğlu Sept gününün de Rabbidir” (Matta 12:8); ve “Mesih’le ilgili olarak ne düşünüyorsunuz? O’ndan ‘Rab’ diye söz ediyor...” (Matta 22:41-45) gibi ifadelerle Mesih yalnız tek Tanrı’ya özgü olan Rabliği kendi kendine atfediyor; vb.

5) Havariler İsa’nın Tanrı Olduğunu Söyledi

Havariler İsa’yı Tanrı olarak görmüyor muydular? Tomas Mesih İsa’ya “*Rabbim ve Tanrım!*” dedi (Yuhanna 20:28); Pavlus: “...*Mesih ... her şeyin üzerinde hüküm süren, sonsuza dek övülecek Tanrı’dır. Amin*”(Romalılar 9:5); “*Mesih, Tanrı özüne sahip olduğu halde, Tanrı’ya eşitliği sınıksız sarılacak bir hak saymadı. Ama yüceliğinden soyundu...*” (Filipililer 2:6...); “...*ulu Tanrı ve Kurtarıcımız İsa Mesih...*” (Titus 2:13); Yuhanna: “...*Kendisi (Oğul) gerçek Tanrı ve sonsuz yaşamdır*” (1.Yuhanna 5:20). İma ile çıkartılan sonuçlar, asla açık beyanlarda açıklanan öğretilerden üstün tutulamaz. Çünkü, bir çok yerde “Oğul Tanrı’dır” denilirken, hiç bir yerde “Oğul Tanrı değildir” denilmez!

Kaldı ki, insanlar Barnaba ve Pavlus’a tapınmak istediklerinde onlar Tanrı olmadıklarını söyleyerek karşı çıktılar (Elçilerin İşleri 14:14-15). Peki İsa, neden kendisinin tapınıldığı durumları (Matta 14:33; 28:9,17; Luka 24:51-52; Yuhanna 9:38; 16:23,24; vb.), Tanrı olmadığını söyleyerek karşı çıkmak için değerlendirmedir? Bunlar, Kendisinin Tanrı ‘olmadığı’ konusunda açık bir beyan getirmek için kaçınılmaz bir fırsattı. Eğer Oğul’un tabiatı Tanrısal tabiat değil de, bir melek tabiatı olsaydı, insanların meleklere tapınmaya kalkıştıkları durumlarda olduğu gibi, İsa da kendisine tapınıldığında: “*Sakin yapma! Ben de senin gibi... Tanrı’nın kuluyum. Tanrı’ya tap!*” (Esinleme 18:10) derdi.

Ama İsa (Oğul) hiç bir zaman kendine tapınmalarına karşı çıkmadı. Hatta melekler O’na tapınmalı (bkz. İncil; İbraniler 1:6). Neden Tanrılığını inkâr edip kendisine tapınmalarına engel olmadı? Çünkü kendisi de, Havariler de, melekler de Oğul’un Tanrı olduğunu açıkça kabul ettiler!

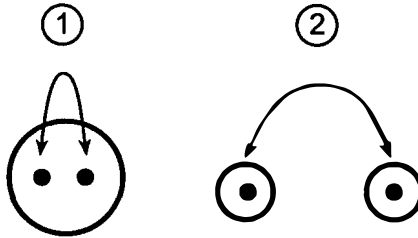
6) İsa Tanrı’ya Sesleniyordu

İsa Tanrı’dan söz ederken, veya O’na seslenirken kendi dışındaki bir varlığı mı kastediyor, yoksa Tanrılığın içindeki başka bir benliği mi sesleniyor? Kutsal Kitap’taki beyanlar açıktır:

- a) Oğul Tanrı’dır; Baba ve Oğul aynı Tanrı’dır (bkz. bölüm 4, A-D maddeleri).
- b) Oğul bir “ben” olarak Baba’ya bir “sen” olarak sesleniyor; Baba da bir “ben” olarak, Oğul’a bir “sen” olarak sesleniyor; yani iki benlik konumunda vardır.

Kutsal Kitap'ın yukarıdaki a) ve b) beyanlarını olduğu gibi kabul ediyorsak, “Üçlülük” öğretisinin temel tanımlamasını kabul etmiş oluruz. Bunda garipsenecek bir şey yoktur.

Nitekim, yalnız Yeni Ahit'te (İncil'de) değil, Eski Ahit'te de (Tevrat'ta) bu gerçek kendini gösteriyor: “Rab Rab'be sesleniyor” (bkz. Mezmur 110:1 ile Matta 22:44; Mar.12:36; Luka 20:42-43; Elçilerin İşleri 2:34-35; 1.Korintliler 15:25; Efesliler 1:20-22; Koloseliler 3:1; İbraniler 1:13; 8:1; 10:12-13). “Tanrı, Tanrı'yı meshediyor” (bkz. Mez. 45:6-7 ile İbraniler 1:8-9). “Yehova diyor, seni Yehova azarlasın” (bkz. Zekarya 3:2). Bu ayetlerde Tanrı bir “Ben” olarak kendi kendine bir “Sen” olarak seslendiği veya Kendisinden söz ettiği açıkça görülmektedir:

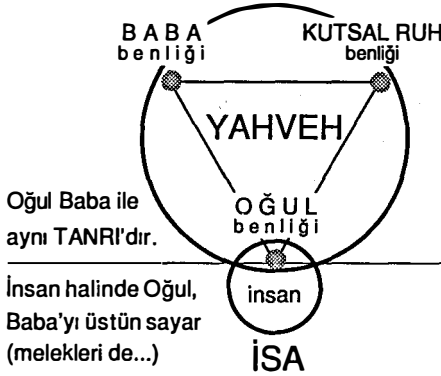
Baba-Oğul diyalogu

İki ayrı varlık arasında (2) değil, aynı

Varlığın iki benliği arasında (1) geçmektedir.

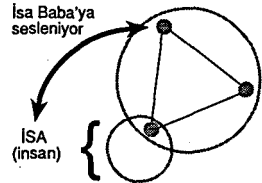
Kaldı ki, Oğul “*yüceliğinden soyunarak*” dünyaya geldiğinde, İsa Mesih denen insan olarak da Tanrı'ya sesleniyordu.

Oğul, özde meleklerden ve insanlardan üstün olduğu halde (İbraniler 1:2-4), **insan konumunda** yüceliğinden soyunduğu için, yücelik açısından Baba'yı (Yuhanna 14:28), hatta melekleri (İbraniler 2:9) ve diğer insanları (Mez.22:6) kendisinden daha üstün saydı.

Bu ayetlerde Oğul'un Tanrılığından değil, insan halinden söz ediliyor. Bu, mantıkla varılan bir sonuçtur; "Oğul Tanrı'dır" açık beyanına ve "Baba Oğul'dan daha üstün bir Tanrı'dır" şeklindeki bir beyanın yokluğuna (zaten böyle bir beyan olamazdı) dayanan bir sonuçtur.

İşte İsa'yı yalnız Tanrı olarak düşünemeyiz, insan yapısı da önemlidir. Ve O, yeryüzündeyken "normal" bir insan olarak Baba'ya sesleniyordu. Yandaki

şemada, İsa Mesih'te ikamet eden Oğul benliği ve insan olarak sahip olduğu kişiliği ile Tanrı'ya seslenmesi olayının ince dengesi resimlenmektedir:

7) Oğul YAHVEH'nin Kendisidir

Oğul bir ilah olup Yahveh (Yehova; tek ve mutlak Tanrı'nın öz ismi) değil midir? Oğul, Baba'nın olduğu aynı Tanrı değil mi? O zaman iki Tanrı'ya tapınmış olurduk (Hâşâ!). Ne var ki, bu son konudaki Kutsal Kitap'ın beyanları yine şüphe götürmez türdendir: “...bize bir oğul verildi; ...ve onun adı: **Kadır Allah, Ebediyet Babası...**”(Yeşaya 9:6); “**Çağırının sesi: Çölde Yehova'nın yolunu hazırlayın... ve Yehova'nın izzeti izhar edilecek... İşte Allahınız! İşte Rab Yehova yiğit gibi gelecek... Sürüsünü çoban gibi sürecektir...**” (Yeşaya 40:3-5,9-11); “**İşte, Davut'a bir Kök -Mesih'in simgesi- ... bir kral çıkaracağım... çağırılacağı isim şudur: Yehova...**” (Yeremya 23:5-6). Ayrıca bkz. bölüm 3.

“O zaman nasıl olur da Oğul Mesih'in dünyaya tekrar gelişinin tarihini bilmiyor?” diye soruluyor (Bkz. Matta 24:36). “Baba ile aynı Tanrı ise bilmez olur mu?” denir. Filipililer 2:6'da gördüğümüz gibi, Oğul yeryüzündeki günlerinde kendi yüceliğinden soyundu. Yani ilahi sıfatlarından istifade etmemeye karar verdi. Tanrı özüne (tanrılığına ve kişiliğine) sahip olduğu halde, insan ile özdeşleşti (kul özünü aldı) ve kendini diğer insanların yaşadığı koşullara bağladı. Yani insan olarak kararları, kudreti ve bilgiyi Baba'ya bıraktı: kendi başına hiç bir konuda karar vermemeye, hiç bir şey bilmemeye kendini kısıtladı (bkz. Matta 26:39; Yuhanna 5:19, 30; 6:38; 8:28; 12:49; 14:10).

Bilgi kişiliğin temel unsuru değildir. Bir örnek vereyim: Ali kafasına bir darbe yer ve hafıza kaybına uğrar, Ali'nin bazı bilgileri hatırlayamaması onu başka bir kişi yapmaz; insan olmasını da değiştirmez. İsa sıfatlarından soyundu, ama tanrılığın- dan ve Tanrı kişiliğinden değil! Gönüllü olarak kendini “hafıza kaybına” uğrattı. Ama bu, onu Tanrı'dan farklı bir kişilik yap- maz; Tanrı olmasını da değiştirmez. Bu “hafıza kaybı” gönüllü olduğu için, İsa istediği anda bu bilgiye başvurabilir, istediği an- da “hafızasına” kavuşabilirdi.

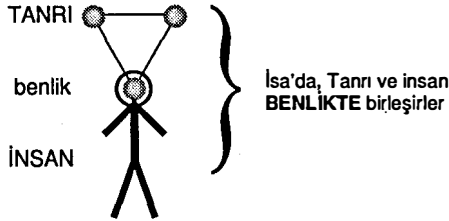
Matta 24;36'da önemli olan, Oğul'un biz insanlarla özdeş-leşmesidir. ‘Kelâm (Oğul) insan tabiatına büründüğü zaman bil- gisinden nasıl vazgeçebilirdi?’ sorusunu anlamak için, O “yüce- liğinden soyundu” açıklaması dışındaki her açıklama ve örnek- leme elbette yetersiz kalır. Sınırlı anlayışımız bunu kavramaya yetmezse bu, yalnız bir şeyi gösterir: Tanrı sınırsızdır! Aklımı- zın almadığı şeyleri başarabilir!

Aynı Tanrı nasıl İsa'nın bedeninde olup, ayrıca her yerde hazır ve nazır Allah olabilirdi? Hava bütün atmosferi dolduru- yor. Bir bardağın ağzını kapatırsam bardak dışındaki ve içinde- ki hava aynıdır. Aynı şekilde Tanrı bütün evreni dolduruyor (ve aşıyor). İsa'nın “dışında” ve “içinde” Tanrı, aynı Tanrı mevcut- tur. Yalnız İsa'nın içinde özel olarak Oğul'un benliği ikamet ediyor.

Sonuç: İsa'da izhar olunan Logos Tanrı'nın (Yahveh) ta Kendisidir!

Tanrı-İnsan

Peki bu “inkarnasyon”u nasıl anlamalıyız? İsa Mesih’te iki ayrı yapı, bir tek benlik vardır. Kadıköy Konseyi (bkz. bölüm 8), bu konuyu iyice tanımladı: İsa, Tanrı haline gelen bir insan değil, Tanrılığını kaybetmeden insan haline gelen Tanrı’dır (bkz. Yuhanna 1:14). Buna “HİPOSTATİK birleşme” denir. Bu birleşme, iki tabiatın karışması değil, iki tabiatın birer bütün halinde aynı benliği paylaşarak birleşmesidir:

%100 Tanrı - % 100 insan olan İsa Mesih:

Tanrı	birleştirici	insan
Yapısı	unsur	yapısı
- Kadir		- kul
- Bilen	Oğul'un	- öğrenen
- Her yerde hazır...	BENLİĞİ	- maddi sınırlara bağlı

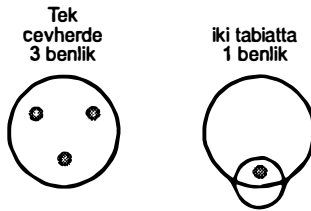
Bunu değişik telefonların aynı santralden çalıştırılması gibi düşünebiliriz.

İsa'nın Tanrılığı insan veya beden değildi. Bedeni, beyni, organları vs. Tanrı da değildi. Ama benliği hem Tanrılığına hem insanlığına ortaktır. Ampuldeki ışığı düşünün. Ampul ışık değildir, ışık da ampul değildir. Ama ikisi elektrik akımı ile çalışıyorlar. Ampulden elektrik akıyor, telde bu elektrik yanıyor ve ışık olarak parlıyor. Ampul ve ışık elektrik sayesinde birleşiyorlar.

İsa Mesih'te Tanrısal Vücûd bedenleşmedi. Yani Tanrı maddi olmayan öz halini bırakıp madde olmadı. Bedenleşen Oğul'un Benliği olarak Allah'ın Zatı'dır (yani kişiliği). Tabi ki bu, akıl almaz büyük bir mucizedir!

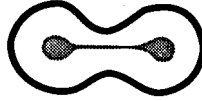
Bu birleşme yalnız İsa'ya özgüdür:

- A) Üçlübirlik'teki birliğe de benzemez. Üçlübirlikte, bir tek Tanrısal cevherde (özde) üç benlik mevcut olmasına karşılık olarak İsa Mesih'te iki cevherde bir tek benlik vardır. Yani Üçlübirlik bir tek olgu olan elektrikte üç dönüşüm (güç, ışık ve ısı) olması gibidir. Mesih'in yapısı iki ayrı olgu olan ışık ve ampulde tek elektrik akması gibidir.

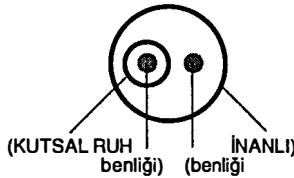
- B) Organik bir birleşim değildir (yani iki tabiatın karışımı), benlik boyutunda gerçekleşir. Çay yaprağı kaynar suyla demlendiği zaman, çıkan çay ikisinin karışımıdır. Artık ça-

yı ve suyu ayrı ayrı düşünemeyiz. Yani İsa yarı Tanrı yarı insan değildi; ya da varlığında Tanrılığı ve insanlığı karışmıyordu:

Organik bir birleşme değildir

- C) Kutsal Ruh'la inanlının birleşmesi gibi de değildir. Bu birleşme ahlaksaldır. İki ayrı benliğin (doğal benlik ve Kutsal Ruh) ve iki ayrı tabiatın (eski ve yeni insan) birleşimidir. Bu biraz balinanın karnındaki Yunus peygamberin durumuna benzer. Balinanın ve Yunus'un aklı ayrı, ikisinin de bedenleri yine ayrı ayrı şeylerdi. İsa'da böyle bir birleşme söz konusu değildir:

İnkarnasyonda Tanrısal özyapı hiç bir değişikliğe uğramadı. Bedenleşen Tanrısal yapı değil, Tanrısal kişilikti. Bu nedenle Tanrılığını kaybedip insanlaştırılan bir Tanrı söz konusu ol-

madığı gibi, tanrılaştırılan bir insan da söz konusu değildir. İsa'nın bedeni ve insanlığını, içinde Tanrı'nın bulunduğu bir tapınak gibi görmeliyiz. Nitekim Yuhanna 1:14 “Söz... *aramızda yaşadı*” derken, kullandığı tam ifade “Söz... *aramızda çadır kurdu*”dur. Ve bu şekilde İsa'nın bedeni, Musa zamanındaki tapınma çadırıyla karşılaştırılıyor. Bu doğrultuda da Yuhanna 2:21, “*Ama İsa'nın sözünü ettiği tapınak kendi bedeniydi*” der. Yani insanlığı açısından İsa'yı bir çadır olarak düşünebiliriz; Tanrılığı açısından, çadırın içindeki konuktur...

İsa Mesih kendisinden söz ettiği her zaman bir tek “benlik”ten söz ediyor. Mesih yaptığı veya söylediği her şeyi, O'ndaki insan ve Tanrı yapılarının tek biriyle ya da ikisiyle birlikte, bir tek benlik olarak yaptı ve söyledi:

- a) Evreni yaratmak ve onu devam ettirmek gibi, İsa'ya ait eylemler, her yerde hazır olan Tanrısal benliğinden kaynaklanır (Logos hem İsa'dadır, hem bütün evrendedir, hem de evreni aşıyor). İnsanlığına ait bir vazife değildir. Çünkü yaratılıştaki insan olan İsa yoktu! Yalnız Tanrı Oğlu (Kelâm) vardı.
- b) Yemek, yürümek, uyumak vs. aynı benlikten kaynaklanır, ama bunlar, benliğin ihtiyaçları değil insan yapısının ihtiyaçlarıdır.
- c) Mucizeler gibi eylemler, iki yapısının işleyişiyle benliğinden kaynaklanırlardı. Tanrısal benlik esas kaynaktı, insanlığı nesnesel kaynaktı (aklı, imanı ve iradesiyle).
- d) İsa çarmıh'ta öldüğünde bedeni ve insanlığı öldü ama Tanrılığı değil (ampul kırıldığı zaman, “ışık kırıldı” veya

“elektrik kesildi” diyemediğimiz gibi). Yine de o insanın benliği, Logos’un benliği olduğu için, kefaretin değeri sonsuzdu.

Tanrısal Söz, öz itibarıyla ezelden ebede kadar Tanrı’dır. İsa Mesih insan olarak ise, tarihin belirgin bir noktasında meydana gelir. Başka bir deyişle, Tanrı Oğlu için, Tanrı olmamak mümkün değildir. İnsan haline gelmek de zorunlu değildi.

Sözlerimizle Tanrı Oğlu’nun benliğini hedef aldığımız zaman, iki tabiatın arasında fark gözetmeksizin, bir durumu veya eylemi, Tanrılığına olduğu kadar, insanlığına da atfedebiliriz. Tıpkı televizyonda başbakanı gördüğümüz zaman, parmakla ekrana işaret edip “bak, başbakan!” diyebildiğimiz gibi. Başbakan ve ekran karışmıyor ama ikisine işaret ediyoruz. Aynı şekilde “Anne! Babam telefonda. Seninle görüşmek istiyor!” dediğimizde telefonu babamızla karıştırmıyoruz. Bu doğrultuda, “Tanrı Oğlu çarmıhta öldü”, “Tanrı insan oldu” veya “bu insan Tanrı’dır” diyebiliriz. İsa, insan olarak, tapınışımızın ve dualarımızın hedefi olabilir. Çünkü hitap ettiğimiz O’nun benliğidir, o da Tanrısaldır.

7

Felsefî Yaklaşım

Felsefenin dayandığı temel sorulardan biri: “Nasıl biliriz ve bildiğimizi nasıl bilebiliriz?”dir. Buna “epistemoloji” denir (“epistemoloji”: bilimsel bilgi edinmenin metodları ve temellerinin doktrinidir).

Evrenin varlığını açıklamak için getirilen felsefî cevaplar sayısız olabilir. Ama bir noktada hepimiz hemfikiriz: evrende “bir şeyler” var; “hiç bir şey yok” diyemeyiz. Ama var olan bu şeyler nasıl varlığa kavuştular? Bir felsefeyi ayakta tutan da yere yikan da bu soruya getirdiği cevaptır.

Aranan ikinci cevap, bilinç ya da kişilik denen olgunun nasıl oluştuğudur. Yaşamı bir takım kimyasal etki tepki ilkelerine indirgeyebiliriz. Ama yine bir insan bir makineden dile getirilemeyecek kadar farklıdır.

Üçlülük bütün bu sorulara yalnız en iyi cevabı değil, tek geçerli ve gerçek cevabı veriyor. Evrenin oluşumuna yalnız 4 olası cevap vardır:

- 1) Bir zamanlar hiç bir şey yoktu ve şimdi bir şeyler var;
- 2) Herşey bilinçsiz bir “şey”le başladı;
- 3) Herşey bilinçli ve kişiliği olan bir varlıkla başladı; ve

- 4) Her zaman bir “ikicilik” veya “ikilik prensibi” (düalizm) olmuştur.

Birinci şıkkı hiç bir zaman kimse desteklemedi. Dördüncüsüne de hiç bir zaman doğru dürüst bir açıklama getirilmedi. Bilinçsiz başlangıç şıkkı Batı dünyasının uzlaştığı, diğer ülkelere de ihraç ettiği dünya görüşüdür. Aynı zamanda, Uzak Doğu düşüncesinin de temelidir. Ama bu görüş, yalnız dünyanın neden var olduğu değil, ayrıca neden düzenli olduğunu açıklayamaz. Daha önemlisi, kişiliksiz bir başlangıç, bilincin ve kişiliklerin oluşumunu asla açıklayamaz.

Kutsal Kitap’ın getirdiği cevap, her şey başlamadan önce bilincin ve kişiliğin var olduğunu gösteriyor. Sevgi, düşünce ve iletişim göklerin ve yerin yaratılışından önce bile vardı. Dolayısıyla kişilik, sevgi ve iletişim, ezelden beri var olan “ÖZ”deydiler.

Kavramak mı, Yoksa Bilmek mi?

“*Tanrı sevgidir*” (1. Yuhanna 4:8,16). Sevgi de, kendini bir “başkasına” vermektir. Sevmek, birini sevmeyi gerektirir. Seven ve sevilen olmalı. Tanrı, ezelden beri (tekil bir yapıda) çoğul bir benliğe sahip değilse, sevgisini kimseyle paylaşamazdı. Sevgisini paylaşabilmek için dünyayı, melekleri ve insanı veya benzerini yaratmak zorunda kalırdı. Ve kendi eserine muhtaç olurdu. Ne var ki, Tanrı dünyayı özgür ve gönüllü isteğinden yarattı, çünkü ezelden beri, Kutsal Ruh aracılığıyla Baba’yla Oğul arasında cereyan eden sevgi yaşantısı tamdı! Nitekim Tanrı’nın ikinci benliği, Oğul, Baba’ya şöyle der: “...*dünyanın kuruluşundan önce sen beni sevdin*” (Yuhanna 17:24).

Kimi İslâm düşünürleri Allah'ın sıfatları “Cenab-ı Hakk'ın Zâtı'nın tezâhürü olması dolayısıyla onların, zamanı ve başlangıcı tespit ettiğini, bu yüzden de eşyanın Allah'ın “*Kün*” (ol) demesiyle olduğunu, Allah'ın yaratma ânında ve başlangıçta Ona kendi ismini söylediğini¹” savunuyorlar. Bu nedenle Allah'ın sevgi olmasını da reddederler: “Çünkü sevgi, seven bir kimsenin fiilidir, sevenin kendisi değildir. İlim veya kelâm da bilen bir şahsın fiilidir, o şahsın kendisi değildir¹.” Bu mantıklı bir muhakemedir, fakat Allah'ın Tevrat'ta ve İncil'de vahyettiği gerçekleri göz ardı etmektedir. Biz Ehl-i Kitap olarak Tanrı'nın iç yapısını ve kişiliğini anlatırken mantığa değil (ki bu, mantıksız olduğu anlamına gelmez), vahiy olayına dayanıyoruz. Vahyi alçakgönüllülükle kabul edersek, ondan sonra mantığını da çözebiliriz.

O Yaratandır. Peki yaratmadan önce yine Yaratan mıydı? Evet, çünkü kendi ezeliyet içinde Kelâmına ve Ruhuna, yani değişik benliklere sebep oluyordu. Logos kendisi hakkında ne diyor? “*Kadim işlerinden evvel beni teşkil etti*” (Zebur; Süleyman'ın Özdeyişleri 8:22). Tanrı yaratıcıdır, çünkü ezelde “yaratmış”, daima da “yaratmaktadır”. Tanrı kendine mahsus bir şekilde ezelde konuştuğu gibi, daima da konuşmaktadır. Peki, ezelde beri neyi yaratıyor veya kime konuşuyor? İçindeki bu yaratıcılık Kendisinden farklı bir olguyu var etmek değil, veya ezelde olmayan sıfatlar yaratmak da değil, kendi Zâtı'nın zuhuru ve tecellisidir. Bunun için Kutsal Kitap yukarıda aktardığımız Süleyman'ın Meselleri ayetinde geçen ve “*teşkil etmek*” olarak

¹ Prof. Abdulahad Dâvud; Tevrat ve İncil'e göre Hz. Muhammed; Allah ve Sıfatları, s.13.

tercüme edilen ‘kanah’ (yani “sahip olmak”) kelimesi kullanıyor; ‘bara’ kelimesi (yani “yaratmak”) değil... Dolayısıyla kendi sıfatları yaratılma (mahluk) veya sonradan olma (hâdis) değil, öncesizdirler (kadim). Sıfatları Kendi Varlığı ile aynı değil Kendisinden başka ve ayrı da değildirler. Bunların hepsi yaşayan Kelâmı’nda ve Ruhu’nda toplanıyor ve Allah’ın zatı içersinde ezel-den beri birer benlik olarak zuhur ediyor.

Şimdi, Tanrılığın kendi içinde 3 benlik olarak nasıl var olduğunu tam kavrayamazsak dahi, sevip sevilmesinin gerekliliği tartışılmazdır. Kısıtlı algılayışımız bizi yanıltmasın. Kavramak ve anlamak birbirinden farklı şeylerdir. Bir defasında uçakla yolculuk yaparken, yanımda oturan adamla güzel bir sohbete daldık. Tabii, Tanrı ve inanç konuları da açıldı. Arkadaş ateistti ve bana bir soru yöneltti: “Allah her şeye kadir midir?” “Evet” dedim. “Peki” dedi “Tanrı Kendisinin kaldıramayacağı kadar ağır bir kaya yaratabilir mi?” O durumda bu tezadı mantıken çürüten cevabı bulamadım. Sorunun bir yanılsa dayandığını biliyordum, ama bunu mantıkla kanıtlamak için düşüncemi toparlayamamıştım. Yanlış olduğunu biliyordum ama yanlış çözemiştim. İşte, bir çok şeyi kavrayamazsak da, doğru olup olmadıklarını sezebiliriz, yani içimizde biliriz ve anlarız.

Şimdi, bu soruya “yaratamaz” diye cevap verseydim, arkadaşın: “O zaman her şeye kadir değildir” diye karşılık vereceğini biliyordum. “Yaratabilir” deseydim, “O zaman kaldıramaz ve yine her şeye kadir değildir” diyecekti. Bu bir tezattır. Hayal gücüyle kavrayamayız. Mantıkla bunu inceleyerek, sorunun kendi kendini yok eden bir yapıda olduğunu görelim: ağırlık iki kütle arasındaki çekimdir. Tek bir nesneye has özellik değildir. Bir

şeyin ağır olabilmesi için kendisinden daha büyük kütlesi olan bir nesne tarafından çekilmesi gerekir. O zaman kaldırılamayacak bir kaya elde etmek için, hem Tanrı'nın "kaldıramayacağı" kayaya hem de bundan "daha ağır" ikinci bir kayaya gerek var; bu ikincisinin de kaldırılamayacak kadar ağır olabilmesi için, "daha ağır" üçüncü bir kaya da gerekir... Ve bu süreç sonsuza dek devam eder. Bu bir saçmalıktır.

Kaldı ki, bütün bu ispata gerek yok. Bir kere, iki ayrı boyutu karıştıran bir sorudur: maddi olmayan Tanrı, maddeye bağlı gösterilmek isteniyor. İki zıt şey bu şekilde karıştırılamaz. "Tanrı köşeli bir daire çizebilir mi?" sorusuna benzer. Çelişki sorudur! Ayrıca Tanrı'nın her şeye kadir olması, kendi özüne aykırı davranabileceği anlamına gelmez. Tıpkı O'nun, özgür olduğu halde hiç bir zaman kötülük yapmaması gibi...

Bu meseleyi adım adım çözdüğümüz gibi, zamansızlıkta olan Tanrı'yı ve özünü bir bakışta anlamazsak da (3 boyutlu bir nesnenin 3 ayrı düz planı örneğini hatırlayın), Üçlülük öğretisinin her beyanını bir gerçek olarak rahat kabul edebiliriz.

Tanrı, 'zaman', 'mekan' ve her türlü 'değişimin olasılığı' dışındadır; Bu nedenle anlayamadığımız şekilde aynı anda üç benlikte olabilir. Tıpkı aynı anda geçmiş, şimdiki zamanı ve geleceği görebildiği gibi. Hatta Kendisi aynı "anda" geçmişte, şimdide ve gelecektedir: "*Rab'bin gözünde bir gün bin yıl ve bin yıl bir gün gibidir*" (2. Petrus 3:8) .

Tanrı aynı anda üç benlik olabilir. Tıpkı aynı anda her yerde olabildiği gibi: "*Beni arkadan ve önden kuşattın (ya Rab), ve elini üzerimde koydun... Senin Ruh'undan nereye gide-*

yim? Ve senin yüzünden nereye kaçayım. Eğer göklere çıksam, sen oradasın; ölümler diyarında yatağımı sersem, işte, oradasın. Seherin kanatlarını alsam, denizin sonlarına konsam; Orada da senin elin bana yol gösterir, ve sağ elin beni tutar...” (Mezmun 139:5-10).

Tanrı aynı anda burada ve 1000 km. uzaklıkta olabiliyor. Burada bulunan Tanrı'nın bir parçası değil, bütünüdür. Çünkü Tanrı parçalara bölünemez. 1000 km. uzaklıkta aynı anda, aynı Tanrı bulunuyor. İki yerde Tanrı'nın bütünü, ama iki Tanrı değil... Bu nasıl olabilir? Tanrı'nın bulunduğu “zamansızlık”ta olabilir. Çünkü O mekana bağlı değildir.

Tanrı'nın başlangıcı olmaması da aklımızı karıştırıyor. Fakat bu, Kendini tanıtırken vahyettiği temel gerçeklerden biridir; O ezeli ve ebedidir: *“Dünya var olmadan evvel, başlangıçta, ezelden ben dikildim. Enginler yokken... ve dünya toprağının başlangıcını daha yapmadan... gökleri hazırladığı zaman ben oradaydım...”* (Süleyman'ın Özdeyişleri 8:23...).

Her şeyi birden algılayabilir: *“Ya Rab... oturuşumu ve kalkışımı sen bilirsin; düşüncemi uzaktan anlarsın; bütün yollarımı iyi bilirsin. Çünkü dilimde bir söz yokken, işte, ya Rab, sen onu tamamen bilirsin...”* (Mez.139: 2-4).

Aynı anda, Kendisine seslenen milyarlarca insanın dilekleriyle ilgilenebilir. Bu nasıl olur? Bize, bırakın bir milyar şöyle dursun, 2 kişi birden konuşursa, bir şey anlayabilir miyiz? İşte zamansızlıkta bulunan O, teker teker herkese “zaman” ayırabilir.

Tanrı başlı başına bir gizemdir, insan için. Öyle olmasaydı ve bizler de O’nu tam olarak kavrayabilseydik, bu, O’nun aklı-mızdan daha küçük ve basit bir Tanrı olduğu anlamına gelirdi. O’nu tam kavrayamayız, fakat Kendisi hakkında bildirdiklerini öğrenebiliriz, mantığını da anlayabiliriz.

Hatırlayalım

Tanrılıkta birbirlerinin dönüşümü olan üç benlik söz konusudur. 3 dönüşüm, aynı suyun birden buhar, sıvı ve buz olabilmesi gibi bir şey. Bizim fiziksel ortamda ancak sırayla bu mümkündür: önce buhar, sonra su, daha sonra da buz olabilir; aynı anda üçü olamaz. Ama Tanrı’yı fiziksel sınırlar içinde düşüneyiz. Buna göre:

Baba’nın benliği, Söz’ü “söylemekle”, kaynak olmakla belirliyor; Tanrısal Söz, ezelden O’nu ifade eden Baba’dan cereyan etmekle ve Tanrı’nın tanımı olmakla başka bir benlik olarak belirliyor; Baba ile Oğul’un var olmasının ilkesi, birbirini sevmektir; ve Ruh’un benliği, Baba ile Oğul’un bağrından esen bu sevgi akımı olarak belirliyor.

Tanrı’nın öz ismi ‘Yahveh’dir (veya Yehova; bkz. s.15, 16). O’na verilen diğer isimler: “Elohim” (İbranice), “Zeus” (Grekçe), “Allah” (Arapça), “Tanrı” (Türkçe), “God” (İngilizce) “Dios” (İspanyolca) vs. daha önce putperest dinlerde birçok ilah arasında en üstün tanrıyı isimlendirmek için kullanılan adlardır bunlar. “Yahveh” ise; tarihte var olan bir kültürden meydana gelmeyen Tanrı’nın tek, asıl ve orijinal adıdır. Anlamı: “Ben’im”, “kendiliğinden var Olan’ım” ya da “Ben var olan

O'yum" anlamındadır. Kendi özünün tanımıdır. Burada, aynı varlık olan bir "Ben" ve bir "O" söz konusu. Ayrıca buradaki "olmak" fiilin kipi "bitmeyen bir şimdi"yi ifade ediyor. Yani bu "ben" ve bu "o" zaman dışındalar. Hatırlayalım, Tanrı'nın Kendisi, Kendinin özü olmakla birlikte, ayrıca özünde bulunan Kelâm'dır da. Kutsal Kitap'ta, Kendisi hakkındaki bu bilgi veya tanımlama, "Söz" veya "Bilgelik" olarak isimlendirilir demiştik. Bu Kelâm ya da 'kendi bilinçliliği' kendiliğinden benlik, kişilik "kazanıyor", çünkü Tanrı kadar mükemmeldir (bilinç ve benlik zaten aynı şeydir). Ayrıca, aralarındaki sevgi eylemi olan Kutsal Ruh da benlik sahibidir demiştik...

Her biri, üçünün arasındaki ilişkiler sayesinde bir benlik olarak belirir. Tanrı'da hem bir "Ben", hem de bir "Sen" ve bir "O" vardır. Bu nedenle, Tanrı Tanrı'ya "'ben' 'sen'i seviyorum" vb. diyebilir: "*Rab Rabbime dedi ki...*" (Mez.10:1), "*Tanrı seni meshetti ey Tanrı...*" (Mez.45:6-7) veya "*Yehova dedi, seni Yehova azarlasın...*" (Zekarya 3:2) ayetlerinde olduğu gibi.

İsa iki nedenle, Baba'ya "sen" diye hitap veya dua ederdi. Çünkü a) Üçlülüğün ikinci benliğidir ve b) insan tabiatına büründükten sonra, insan yapısına % 100 ortak olarak (günah dışında), bir insan gibi Baba Tanrı'ya seslenirdi.

Üçlülüğün Felsefî Açıklaması

Şimdi, zamansızlıktaki Tanrılığın üç benliğinin, sürekli olarak birbirinden oluşumunun (yani dönüşümün) felsefî açıklamasını vermeye çalışalım. Tabii ezeliyette, bu olayın bir "öncesi" veya "sonrası" olmadığı için, bu oluşum aralıksız bir "var oluş"tur, ama bir "var ediliş" değildir.

Baba sözü ifade eder. Bu ifade Baba'daki dolulukla dolar. Bir anlamda Baba kendi varlığını Oğul olarak varlığa döker. Bu da ne demek? diyeceksiniz.

Işık hızında zaman yoktur (Einstein'ın İzafiyet Kuram'ına göre). Bu fizik kavramından yararlanarak üç benliğin nasıl aynı varlığı paylaşabilirler konusunda bir örnek verelim. Yalnız unutmayalım; biz Tanrı'yı örneklerle benzetemiyoruz. Örnekleri ruhsal bir gerçeğin olabilirliğini veya mantığını göstermek için kullanıyoruz. Çünkü göremediğimiz gerçekleri gözle görülen örnekler sayesinde daha kolay algılıyoruz.

Bu doğrultuda üç çay bardağı düşünün. Bir tanesi doludur. Diğer ikisi boştur. Birinci bardaktaki çayı ikincisine dökeriz. İkincisini de üçüncüsüne... üçüncüsünü de birincisine... Bardaklar sırayla bir tek çayla doluyorlar. Gittikçe bu hareketi hızlandırdığımızı düşünelim. Hızlandıkça göz hareketleri birbirinden ayırt edememeye başlıyor. Üç bardak aynı çayla doluymuş gibi görünüyor. Bu akışı ışık hızına getirebilseydik, bir tek çayla üç bardak sürekli dolu olurdu! Yani zamanı aşan bir hızda artık bir dolu bardak ve iki boş bardak yerine, ancak bir bardağı dolduracak çay olduğu halde, aynı çayla dolu üç bardak olurdu.

Nitekim, Tanrılıktaki bu akış-doluş ancak zamansızlıkta "süreklileşir". İşte, Baba Tanrı, kendi varlığını Oğul olarak varlığa döker. İkisi de varlıklarının Ruh'un varlığına sebep olur. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh aynı "anda", aynı varlıkla (tek Tanrı'nın aynı özüyle) doludurlar. Ama yine aynı "anda" üç ayrı kişilik "kalıbında", yani üç ayrı benlik olarak var olmakta (bir tek çayın aynı "anda" üç bardakta olması gibi). Bütün bunların

zamansızlıkta olduğunu hayalimizde canlandırabiliyorsak, Üç-
lülük çok mantıklı ve basit bir gerçek olurur.

Bir pervane dönmediği zaman üç kanadını ayrı ayrı görü-
yoruz. Ama tam hızla dönerse, üçünün bir daire çizdiğini görü-
yoruz. Öyle ki, üçünü sanki dairenin her yerinde aynı anda gö-
rürüz. Hatta helikopterde bazen, hem pervanenin çizdiği da-
ireyi görüyoruz, hem de onun içinde yavaşça dönen üç kanatın
gölgesini de görüyoruz. Ama bu durumda her kanat gölgesi, üç
kanat tarafından birden çizilmektedir. Tabii, bu gözün yanılgısı-
dır; ama bu dönüş zamansızlıkta gerçekleşseydi üç kanat aynı
“anda” hem ayrı yerde hem de aynı yerde olacaktı.

Bu şekilde Tanrılıktaki üç benlik, zamansızlıkta birbirine
nüfuz eden ve sonsuz nicelikte sahip oldukları Tanrılığın, bütün
niteliklerini paylaşan aynı Tanrı olarak belirlenir. Yani 3 benlik
Tanrı'nın üç parçası değildir; ayrı ayrı benlikler Tanrı'nın tüm
ve aynı doluluğuna sahipler. Ama üç Tanrı değiller. Üç barda-
ğın bir tek çayla dolması gibidir. Tanrı'daki her benlik, diğer
ikisinde, durmadan kendiliğinden filizlenen “tomurcuk” olarak
var olmakta. Her benlik, diğer ikisinden cereyan ederken, ken-
disinin var oluşu, diğerlerinin de kendisine mutlak şekilde dökü-
lüşünün sonucudur; birbirlerine “sürekli boşalıp”, birbirlerinin
içinde bulunmalarının sonucu olarak hepsi birdir: “...*Baba'nın
bende, benim de Baba'da olduğumu bilersiniz...*”, “*Benim Ba-
ba'da, Baba'nın da bende olduğuna inanmıyor musunuz? ... ama
bende yaşayan Baba kendi işlerini yapıyor. Bana iman edin;
ben Baba'dayım, Baba da bendedir*”, “*Baba, senin bende oldu-
ğun ve benim sende olduğum gibi...*” (bkz. Yuhanna 10:38;
14:10-11; 17:21).

Neticede, her bir benliğin varoluş ilkesi, mevcudiyetini kendisine saklamak değil, diğerine teslim etmektir: yani mutlak sevgidir!

Bu nedenle gerçek sevgi hep bir teslimiyetle birlikte meydana gelir: “*Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki, biricik Oğlunu verdi...*” (Yuhanna 3:16); “*...beni seven ve uğruma kendini feda eden* (Grekçesi: *teslim eden*) *Tanrı Oğlu...*” (Galatyalılar 2:20); “*Mesih bizi sevdi ve kendisini... sundu* (Gr. *teslim etti*)” (Efesliler 5:2); “*Mesih inanlılar topluluğunu sevip onun uğruna kendini feda etti* (Gr. *teslim etti*)...” (Efesliler 5:25).

İşte, Tanrı’daki sevgi çemberi tamdır. Tanrı sevgidir, çünkü özü sevgidir. Sevgisini bizlere, günahlarımıza karşılık bir kurban tedarik ederek göstermesi, esas ve özsel sevgisinin yanında, yalnız hafif bir parıltıdır. Nitekim Baba Oğul’u yüceltir, Oğul Baba’yı, Kutsal Ruh da Oğul’u...

“Gerçeğin Ruhu gelince, ...O kendiliğinden konuşmayacak, yalnız işittiklerini söyleyecek... O beni yüceltecek. Çünkü benim olandan alacak ve size bildirecek. Baba’nın her nesi varsa benimdir. “Benim olandan alacak ve size bildirecek” dememin nedeni budur” (Yuhanna 16:14; ayrıca bkz. 17:1).

Bu şekilde Baba, Kendisine ait olan her şeyi Oğul’a veriyor, çünkü O’nu “doğururken” sonsuz varlığın tümünü O’na iletir (Baba oluşu dışında). Baba ile Oğul, Ruh’u üflerken aynı durum söz konusudur.

Yuhanna 1:1’de Söz “*Tanrı’yla birlikteydi*” olarak tercüme edilen “pros ton Theon” kelimesi kelimesine tercüme edilirse,

anlamı: “Tanrı’ya yönelikti”dir. Yani Oğul da kendini Baba’ya döker. Bu, yeni bir “doğum” değildir (Baba, Oğul’dan meydana gelmez), çünkü söylenen Kelâm’dan Baba’ya dönen şey, yankıdır. Yani Baba Tanrısal yetkinlikle Oğul’u (Söz’ü) ifade eder, Oğul da Tanrısal yetkinlikle Baba’yı tanımlar şeklinde bir yankıdır. Bu Söz Tanrılığı eksiksizce ifade eder ve tanımlar. Bu nedenle, Tanrı’nın mükemmelliğine de sahiptir. Ve bitmeyen bir “şimdi”de (zamansızlıkta) gerçekleşen bu karşılıklı akış, bir tek özde (Tanrı’nın bağrında) iki benlik arasında geçer (Baba ile Oğul arasında). Bu, aynada yüzümüzü görmek gibidir. Benim yüzüm aynadaki görüntüyü meydana getirir. Kaynak yüzümdür. Ama yansıma beni tasvir eder, bana görüntü olarak geri döner. Yine de görüntü beni meydana getirmez.

Söz’ün yankısı, Kendini Baba’ya döküşü, boyun eğmek değildir. Yalnız Söz beden aldığı zaman (İsa Mesih’te), bir tek benliğin bağıyla (Oğul’un kişiliği) birleşen iki ayrı öz (Tanrı özü ve insan özü) durumunda, Söz-insan, insan olduğu için Baba’ya boyun eğer, Baba’yı Kendisinden üstün sayar...

Tanrı’nın bağrından çıkan Söz, aynı anda Tanrı’nın bağrında da kalır. İnsan bir fikir oluşturur, onu sözlere döker ve bu sözleri söyler. Sözler ortaya çıkar ve duyulduktan sonra ölüp geçerler. Tanrı’da öyle değildir. Oğul Tanrı’nın sözleri değil, Tanrı’nın Sözü’dür. Yani, Tanrı’nın bütün sözlerine şekil veren aynı ve değişmeyen, ölmeyen tanım ve kavramsal kimliktir (“nefsî kelâm”). Sanki insan kafasındaki söz hazinesi gibi... Cümleler kuruyor, sözler söylüyor, ama söz hazinesi tükeneceğine zenginleşiyor.

Doğal insan için, kayba uğramadan kendini teslim etmek,

boş kalmadan dökülmek mümkün değildir. Fakat, Tanrı'nın sevgisiyle O'nun özyapısına yaklaştırılan inanlı, sevgide kendini başkalarının yararına teslim ederken, gerçek doluluğa kavuşur. Artık kendini harcamadan, kendini feda edebilir.

Bu teslimiyet: tıpkı “geçmiş”, “şimdi” ve “gelecek” birimleri arasındaki ilişki gibidir. Yaşanan an, zaman ilerleyince geçmişe dönüşür, öyle ki şimdiki zaman geçmişin ve geleceğin varlığıyla varlık kazanır. Gelecek durmadan şimdiye dönüşür, şimdiki zaman da geçmişe... Öyle ki, her an, bir ‘sonra’, bir ‘şimdi’ ve bir ‘önce’den ibarettir. Bu, durmayan bir akış olduğu halde, zamanın üç birimi hiç karışmıyor, yine özerk bir şekilde var olurlar. Üçü, aynı şekilde zamanı bir bütün olarak kapsıyor; ayrıca üçü, bu ‘bir zaman’ın üç ayrı birimini de oluşturuyorlar. Bütün zamanlar geleceği, bütün zamanlar şimdiyi ve bütün zamanlar da geçmişe teşkil ediyorlar; ama zaman bir bütün olarak geleceğe, şimdiye ve geçmişe ayrılıyor. Ve her şey aynı ve bir zamandır!

Aynı şekilde evrenin varlığına anlam veren hareket, zaman, ve mekan birimleri, birbirini tanımlıyor, her biri diğer ikisi sayesinde var oluyor. Zaman, belli bir mekan içinde kaydedilen değişimin (hareket) birim dilimlerine bölünmesidir; hareket ve mekan yoksa, zaman da yok; zaman ve mekan yoksa hareket de yok; aynı şekilde hareket ve zaman yoksa, mekan diye bir şey de olamaz! Hep bir bütün olarak birlikte var olurlar.

Evrenin tümü, Üçlülük Tanrı'nın eseri olarak hep üçer öğenin birleşimiyle anlam kazanır:

- güç, ışık ve ısı;	- gaz, sıvı ve katı;
- önce, şimdi ve sonra;	- beden, can ve ruh;

- en, boy ve derinlik;	- akıl, duygu ve irade;
- enerji, madde ve hız;	- düşünce, ifade ve eylem;
- tez, antitez, sentez...	vs.

Bunlar tabii ki, kendilerini Yaratan'ın ancak gölgeleridir; Tanrı'yı anlatamazlar, fakat görkemini, üçlü gizemini yansıtır!'

Gerçek Mantıklıdır

Gerçek her zaman mantıklıdır. Ama mantıklı bulduğumuz her şey her zaman gerçek değildir. Vahiy gerçektir. Ama ilk bakışta mantığını kavrayamıyorsak da onu reddedemeyiz. "Arayan bulur" sözüne paralel olan "anlamaya çalışan sonunda anlar" sözünü ilke olarak kabul edebiliriz.

Aklı yönlendirerek gördüğümüz gibi, tek Tanrı'nın sevgi gibi özsel nitelikleri açısından, Kendisinin tam, sonsuz ve Kendi kendine yeterli olabilmesi için, O'nda etken ve edilgen, verici ve alıcı olmak üzere, benlik dediğimiz kutuplar bulunması gerekir.

Grup ilişkileri, en az ve en fazla 3 benlik¹ arasında mükemmel ve yeterli biçimde gerçekleşir. Tıpkı, geometride alanın en sade şekli ve biriminin, üçgen olması gibi. İki kenarlı alan olmaz, dört kenarlı poligon, yüzeyin geometrik birimi değildir.

¹ Peki, neden 3 benlik? Neden 2, 4 veya daha fazla değil? Kutsal Kitap'ın üç benlik olarak açıklaması yanında (ki kesin kanıt budur), yine mantık, benliklerin 3 olması gerektiğini şöyle ortaya koyar: yaradılışa muhtaç kalmadan Tanrı'nın grup ilişkileri olabilmesi gerekir. Yani, 'ben' ile 'sen' bir grup olarak üçüncü bir kişi ile ilişki kurabiliriz. Öyle ki, sadece bireysel değil, müşterek ilişkileri de yaşarız. Bütün ilişkilerimiz tek bir kişiyle değildir; kişi gruplarıyla da ilişki kurarız. Tanrı iki benlik olsaydı, yalnız melekleri veya insanları yarattıktan sonra grup ilişkilerini yaşardı. Ne var ki, Baba, Oğul

Geometride yüzeyin birliği ve bütünlüğünün en mükemmel ifadesi üçgendir.

Belki bu nedenle Üçlübirliği en iyi temsil eden geometrik şekil üçgendir. Düz alanı düz çizgilerle sınırlandıran en asgari ve sade şekil üçgendir. Bir çizgi alanı ikiye böler, ama bir alanı kapsamaz. 2 çizgi bir şekli de oluşturmaz. 3 çizgi yeni ve tam bir alanı belirler. Üçgenin yan çizgileri uçları hem birbirinden ayırır, hem de onları birleştirir. Çizgiler de aynı alana ortaktır, aynı özü paylaşıyorlar.

Bu şekilde Tanrısal özde bir “ben”, bir “sen” ve bir “o”nun aralarındaki ilişkileriyle birbirinden farklılaştıkları gibi, hepsi de aynı öze sahipler. Ve bu ilişkinin en mükemmel olma tarzı, Birlik’te Üçlülük’tür (Tevhit’te Teslis).

Burada, Tanrı’da bir “Üçlübirlik” söz konusudur çünkü buna mantıksal bir açıklama getirdik demiyoruz. Tam tersi: Üçlübirlik vahiyle açıklanan bir gerçek olduğu için, bunu mantıkla da anlayabiliriz diyoruz. Nitekim Kutsal Ruh hakkında: “*işittiklerini söyleyecek*” (Yuhanna 16:13) denirken, Baba ile Oğul arasında geçen konuşmayı dinleyen 3. bir şahıstır. Bir grup ilişkisine giriyor: bir “ben” ve bir “sen”in, bir “biz” olarak (grup olarak) konuştukları, bir “o” tarafından dinlenir...

Tanrı’nın ta Kendisi, üçlübirlikli özünü Kutsal Kitap’ta açıklamasaydı, kimse böyle bir iddia ortaya atmaya cesaret et-

ve Kutsal Ruh arasında da, ‘biz’ ile ‘sen’; ‘ben’ ile ‘siz’ (yani Baba, Oğul ile Kutsal Ruh) arasındaki müşterek ilişkinin aynısı var. Tanrı’yı insan ilişkileri düzeyine benzetmiyoruz, indirgemiyoruz da. Zaten kişisel ilişkileri yaşayabilmemizin nedeni Tanrı’nın benzeyişinde ve suretinde yaratılmış olmamızdır. Kişilik olma ve ilişki kurma özelliklerini Tanrı’dan aldık!

mezdi (akıl da edemezdi). Kutsal Kitap'ı dürüstçe inceleyen herkes, bu konuda, Tanrı'nın, Kendi öz varlığıyla ilgili olarak verdiği tanıklığı kabul etmek zorunda kalır.

Tanrı tektir. Fakat insanın akıl gücünü aşan yücelikte, üç benlik olarak var olmaktadır. Bu gizemi, insanın akli almıyor, çünkü O, zaman ve mekan dışındadır. O'nu bildiğimiz başka hiç bir şeye benzetemeyiz. İnsanın özü birdir, benliği de birdir. Tanrı ise, bir öz olup üç benlik halindedir. Bu nedenle O'nu insanla kıyaslayamayız. İnsandaki teklige benzetemeyiz. İlle de “O'nda üç benlik olamaz bizim gibi birdir” dersek, işte o zaman gerçekten O'na eş koşmuş oluruz! Çünkü bu O'nu, Kendisi hakkında bildirdiği vahiyler ile değil, doğada gördüğümüz fiziksel ve kavramsal sınırlara hapsederek anlamaya çalışmamız demektir. Bu, Tanrı'yı doğaya (yani eserine) benzetmektir; Kendisine eş koşmaktır!

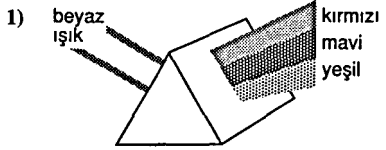
Tanrı'ya, mutlak bir doğaüstülükten başka ne yakışır ki? O'nu tam kavrayamayız, fakat Kendisi hakkında bildirdiklerini öğrenebiliriz, mantığını ve gerekliliğini anlayabiliriz!

Beyaz ışığı oluşturan kırmızı, yeşil ve mavi ışık gibi... Beyaz ışık üç ana renkten oluşur! Hepsi içicedirler: ışık olarak aynı özü paylaşıyorlar; renk olarak, üç ayrı renk vardır. Yine de, üçü aynı ve bir tek ışıktır ve aynı ve bir tek renk oluşturuyorlar: Beyaz ışık!

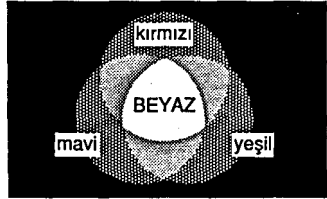
Tanrı da öz olarak bir tek Tanrı'dır, kişilik olarak üç benliğe sahiptir. Yine de üçü aynı ve bir tek Tanrı'dır. Bu, bir gizemdir. Mantıksızdır demiyorum. Zaman akışının içinde bulunan insan, akıyla zamansızlıkta olan sonsuz Tanrı'yı, bir anda tüm yönleriyle kavrayamaz diyorum. Tıpkı mekanın bir parçası ol-

duğumuz için, bir futbol topunun tüm beneklerini aynı anda göremediğimiz gibi.

Değil ki, yalnız Tanrı bir gizemdir. Kendi eseri olan evreni hiçbir soru işareti kalmadan anlayabiliyor muyuz acaba? Dünyamızın sırlarını çözemedikten sonra, Tanrı'nın gizemini tam kavrayamamız çok mu tuhaf?

2)

Einstein'in "izafiyet kuramı"na göre ışığın hızında zaman geçmiyor; yani zaman yoktur demiştik. İki arkadaşı düşünelim. Biri normal hızda yürürken, birinin ışığa yakın bir hızla hareket edebildiğini farz edelim. Arkadaş bir kaç günlük bir yolculuktan sonra, dostunun yanına döner. Ne var ki, kendisi için bir kaç günlük süre, arkadaşı için bir kaç yıl olmuştur (60, 70 veya 80 yıl). Aralarında büyük bir yaş farkı meydana gelmiştir!

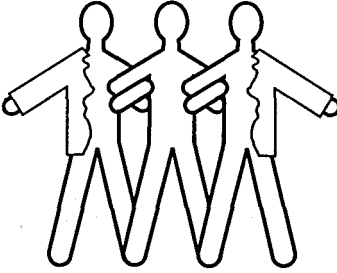
Bu nasıl olabilir? diye sorulursa, Üçlülük konusunda olduğu gibi, cevap kolay anlaşılmaz. Fakat izafiyet kuramı bugünkü bilimin temelini oluşturur. Tamamen mantıklı ve matematik-seldir ama biz sınırlı anlayışımızla kavrayamıyoruz. Peki, biz kavrayamadığımız için, yanlış olduğunu söyleyebilir miyiz? Yoksa biz, Orta Çağ'da yeryüzünü düz görüp yuvarlak olabil-

¹ Beyaz ışık, ışıını bir cam prizmadan geçtiği zaman, gökkuşağının diğer renklerini de oluşturan üç ana renge dönüşüyor: kırmızı, mavi ve yeşil.

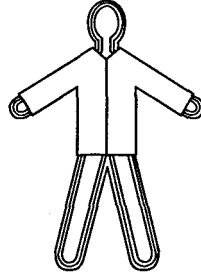
² Aynı şekilde karanlıkta kırmızı, mavi ve yeşil ışık ışınlarını birbirleriyle kesişecek şekilde bir perde üzerinde gösterdiğimiz zaman, bu üç rengin bileşiminden beyaz ışık oluşuyor.

mesini kavrayamayan ve Galilei'yi yakmak isteyenlerden mi olacaktık?

Bazıları Tanrı'yı dünyasal idrak kalıplarına sokmak isteye-
rek bu konunun matematiğe aykırı olduğunu ileri sürüyorlar:
“ $1+1+1=1$ olabilir mi?” diye eleştiriyorlar. Fakat matematiksel
olarak ifade edecek olursak, O'nu “ $1 \times 1 \times 1 = 1$ ’dir” şeklinde algı-
lamalıyız. Yani: “13”; birin küpü. Çünkü benlik yönünden ayrı
olmaları, ne zaman, ne de mekan içindedir. Ezeli-ebediyetinde
zaman ve mekan yok ki, O'nu 3’e bölerek anlamaya çalışalım.
Bunun için toplamada olduğu gibi, birbirine ilave edilen birim-
ler değil, birbirinin içinde, aynı cevherin içinde yer alan ve bü-
tün Tanrılığa sahip olan benliklerdir: “*Tanrı’yı hiçbir zaman hiç
kimse görmemiştir. O’nu, Baba’nın bağrında bulunan ve kendi-
si Tanrı olan biricik Oğul tanıttı.*” (Yuhanna 1:18; ayrıca bkz.
Yuhanna 10:38; 14:11 ve 17:21). Biz zaman ve mekan dolduran
varlıklar olduğumuz için, aynı gömleği birden 3 kişi giyemeyiz.
Olsa olsa, gömleği yırtıp yan yana dururuz; toplamada olduğu
gibi. Ama Tanrı’daki üçlüğü birbirinin içine girerek aynı göm-
leği giyen üç kişi olarak düşünebiliriz; 1’in küpünde olduğu gi-
bi. Çünkü O bir mekan doldurmuyor. Birbirinin içine giren üç
adam örneğinde üç kişi var, ama 1 gömlek giyen bir tek varlık
olarak yer dolduruyor. Üç bireyin mekanını işgal etmiyor, bir
tek bireyin boşluğunu dolduruyorlar: 3 şahıs, tek birey olarak
beliriyor!

Aynı gömleği giymeye çalışan üç birey ancak yan yana durabilirler.

İççe girerek aynı gömleği giyen üç şahıs tek bireyin yerini doldururlar.

Bunun gibi, hayal gücümüzle Üçlübirliğin hem gizemini, hem de mantığını aydınlatan bir çok örnek bulabiliriz. Fakat en önemlisi, bu konuyu kafamızı kurcalayarak tam mantıksal ya da matematiksel olarak çözebilmek değil. Önemli olan, BABA, OĞUL ve KUTSAL RUH ile ilgili gerçeklere dayanarak O'nunla daha bilinçli ve yararlı bir ilişkiye, gerçek bir adanmışlığa kavuşabilmektir.

Bir kavramı anlamadan onu gerçek olarak kabullenmekte zorluk çekeriz. Bu nedenle Üçlübirliğin gerçekliğini görmek önemlidir. Ama bunu hallettikten sonra sayfa 72 ve 73'te gördüğümüz gibi, en önemlisi, Tanrı'nın bizim için planladığı kurtuluşu, kutsallığı, yaşam gücünü, etkili duayı... kısacası bu ilişkiyi yaşamaktır. Ve bu ilişki, Birlik'te Üçlü (Tevhit'te Teslis) olan bir Tanrı'yladır!

Doğrusunu isterseniz, Rab'be geldikten sonra bu öğretiyi çalıştığım da ilgili öne-sürümleri anladım. Ama bu gerçeğin iç yüzünü, çok ders çalışarak değil de, Üçlübirlikli Tanrı'yla ilişkimi derinleştirdikçe kavradım. Çünkü esas önemli olan budur; Yani O'nu tanımak: Baba'ya dua ettikçe, İsa'yı örnek alıp yüreğimizde istekleri ve düşüncelerinin nasıl oluştuğunu gördükçe ve Kutsal Ruh'un gücü ve bizleri hizmete yeterli kılma işi hayatımızda etkin oldukça, bu gerçeği akıldan öte ruhumuzla kavramaya başlıyoruz. Ruhumuz da, fiziksel boyutu aşan Allah'ın ruhsal âlemine kadar uzanıp doğaötesi gerçekleri sezgisiyle kavırıyor.

Bu nedenle siz de bugün, bu kitapta okuduklarınızı bir yandan mantıklı bulup bir diğer yandan hâlâ kavrayamıyorsanız endişe duymayın. Tanrı'ya teslim olun, O'nun yolunda ilerleyin. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'la ilişkinizi, ibadetinizi geliştirdikçe, yine Üçlübirliği de akılla açıklayamazsanız dahi, yüreğinizde gerçekliğini kavrayacaksınız! En önemlisi, yaşayan Tanrı'yla müthiş bir ilişki, hizmet ve yaşam doyumu süreceksiniz!

8

Akideler¹

İncil inancıyla ilgili olarak “trias” kelimesi (üçlü), İ.S. yüz seksenlerde ilk defa Antakyalı Teofilos tarafından kullanıldı. Az bir süre sonra, “trinitas” (Üçlülük) Latince şeklini aldı. Bunlar “Üçlülük” başlığı altında, Tanrı’nın bilinç sahibi 3 esasının (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) tanımlamasında ilk adımlardır.

Yine de bir iddiaya göre, ilk Hıristiyanların böyle bir öğre-tiden haberleri yoktu, aralarında İsa’yı Tanrı saymak gibi bir kavram bile yoktu denir. Buna göre “Üçlülük” öğretisi çok sonradan konseylerde siyasi manevralarla uydurulan ve Kutsal Kitap’la ilgisi olmayan bir doktrin olarak gösterilmeye çalışılır.

“Üçlülük” kelimesi Kutsal Kitap’ta yer almıyor. Ama bu, onun yanlış olduğunu göstermez. Tanrı “aşkın”, “içkin”, “her yerde hazır ve nazır” dır gibi bir çok ifade de Kutsal Kitap’ta bu şekilde geçmiyor. Kimse bunun için Tanrı’nın bu sıfatlarını inkâr etmiyor. Çünkü bu ifadeler bir çok ayetle açıklanan önemli bir gerçeği tanımlayan en uygun terimlerdir. “Üçlülük” de öyledir.

¹ Akide: İnanç Bağı, İnanç Bildirgesi veya Amentü.

4., 5. ve 6. bölümlerde bu doktrinin Kutsal Kitap'a dayandığını geniş çapta inceledik ve gördük. Bu öğretinin vahiy olduğunu anlamamız için gerekli olan tek kanıt Kutsal Kitap'tır. Bununla birlikte, Mesih'e ilk inananların bu öğretilerden haberleri olmadığı savına gelince, bunu anlamanın tek yolu, Hristiyan alemindeki ilk düşünürlerin yazılarına bakmaktır. Ondan sonra ilk defa İznik Konseyi'nde bir tanımlama halinde kaleme alınan akideleri aktaracağım.

İnanlılar arasında birer direk sayılan havarilerin öğrencileri bazı eğitici yazılar yazmışlar. Onlara “**Kilise Babaları**” adı verilmiştir. Bazılarının isimleri şunlardır: Klement ve Barnaba (bunlar Pavlus'un emektaşlarıydı), İgnatius ve Polikarp (bunlarsa Yuhanna'nın öğrencileriydi) vs. Yazılarından evvela şunları öğreniyoruz:

- a) M.S. 90 ile 150 yılları arasında yazdıkları dini yazılarda İncil'in her bölümünden öyle çok aktarmalar vardır ki, İncil'in tümünün Kutsal Kitap halinde hemen kullanıldığı şüphesiz ortadadır!
- b) Ayrıca, bu alıntılar İncil'in içeriğinin % 95'ini oluşturuyor. Öyle ki, İncil'in kaybolmuş olduğunu ileri sürenler varsa bile, 2. ve 3. yüzyıla ait olan bu aktarmaların aracılığıyla İncil'i yeniden derlemek mümkün olurdu!
- c) Son olarak onlar bu denli erken bir tarihte, bugünkü İncil'i oluşturan metinlerin Tanrı'nın esini olduğunu açıkça ifade ediyor!

Örneğin, **Klement**'in şu sözlerine dikkat edin: “Mutluluğa erişmiş elçi Pavlus'un mektubunu ele alın (1. Korintliler'den

söz ediyor). İncil'in yayılmasının başlangıcında size nasıl yazdı? Gerçekten Tanrı tarafından esinlenerek sizlere yazdı..." (M.S. 95 yılları civarında kendisinin yazdığı Klement'in 1. Mektubu'nun 47:1-3 bölümü).

Başka bir tanık, M.S. 70 yılları civarında (yani Mesih'in ölümünden yaklaşık 40 senelik kadar kısa bir süre sonra) çok yaygın kullanılan "On iki havarinin öğretişleri" anlamına gelen "Didake" adındaki kitapçıktır. Sayfalarında İncil'den çok sayıda aktarmalara rastlıyoruz. Bu aktarmaların başında da "Rab'bin İncil'de bize buyurduğu gibi..." tarzında ifadeler yer alıyor (Örneğin: Didake 8:2; 15:4...).

Bu bilgiler ışığında, 4. yüzyılda İznik Konseyi'nde (M.S. 325) "yüzlerce İncil arasında dört tanesi seçilip diğerleri yakıldı" iddiası (ya da buna benzer iddialar) tamamen yersiz ve saçmadır. 1. ile 3. yüzyıla ait bu bol belgeleri öğrenen herkes için bu iddialar insan sağduyusuna bir hakarettir. Ayrıca mevcut olan İznik Konseyi'nin tutanaklarında, bu konseyde gündeme giren konular arasında "İncillerin sayısı" gibi bir madde yer almıyordu. İznik Konseyi ile ilgili olan tek tarihsel belge dışında, bazılarının böyle bir yalan uydurması gerçekten hayretler vericidir. Gerçek bir araştırmacı, tarihin bu kanıtları karşısında başka hiçbir açıklamaya gerek duymaz. Çünkü 1. ile 4. yüzyılda İncil'den aktarılan parçalar elimizdeki İncil'in metnine eşittir. Nitekim, günümüzde ilk yüzyıllardan kalma çok sayıda (5000'e yakın) İncil nüshaları vardır.

Zaten 2. yüzyılın yarısında, Mesih inanlıları büyük Roma İmparatorluğunun sınırlarının çok ötesine dağılmışlardı, öyle ki, ellerinde bulunan bütün İncil nüshalarının toplatılmasının düşü-

nülemez bile. Toplatılıp yakılsaydı, 2., 3. ve 4. yüzyıla ait, bugün mevcut nüshalar yok olmuş olurdu (Bu konularda daha geniş bilgi edinmek istiyorsanız, “Kutsal Kitap Değiştirildi Mi?”, “İznik Konseyinde Ne Oldu?” ve “İncil-i Barnaba. Bilimsel Bir Araştırma” adlı kitaplarımızdan yararlanabilirsiniz.).

Peki bu ilk yazarlar eserlerinde, Mesih’in Tanrılığı veya “Üçlülük” konusunda herhangi bir görüşü yansıttılar mı?

Kilise Babaları ve Üçlülük

İlk önce şunu anlamalıyız: bu ilk öğretiler yazılarının amacı, tanrıbilimsel açıklamalar yapmak değildi. Bu nedenle ele alınan konular, doktrinle ilgili değil, daha çok inancın uygulaması ile ilgilidirler. Yine de İncil’i bilmeleri, okumaları ve inançlarını ona dayandırmalarının doğal sonucu olarak ifadelerinde Üçlülük birliğinin üç benliğini bir kez daha bir bütün olarak yanyana buluyoruz. Mesih’in Tanrılığı da açık bir biçimde dile getiriliyor:

Klement (İ.S. 95 veya 115):

“Tavsiyemizi kabul edin ve pişman olmayacaksınız. Çünkü yaşayan **Tanrı**, yaşayan **Rab İsa Mesih** ve **Kutsal Ruh**’un hakkı için, seçilmişlerin imanı ve ümidi için bilin ki, yalnız geriye dönmeden alçakgönüllülükle ve bitmeyen tevazuyla Tanrı tarafından verilen buyrukları yerine getiren kişi İsa Mesih aracılığıyla kurtulanların arasında sayılacak ve seçilecektir. O’na (İsa Mesih’e) sonsuzluklar boyunca yücelikler olsun. Amin” (Klement’in Korintlilere 1. Mektubu 58:2).

Şehit İgnatius (İ.S. 165):

“Hem bedensel hem ruhsal olan bir hekim var: Hem doğmuş olan, hem de doğmayan; Önce acı çekti, şimdi kayıtsızdır (değişmeyen); **Beden alarak doğan Tanrı**, Meryem’in oğlu, Tanrı Oğlu olan Rabbimiz İsa Mesih” (İgnatius’un Efeslilere Mektubu 7:2).

“Siz **Baba’nın** tapınağında, **İsa Mesih’in** kaldırıcıyla, yani çarmıhıyla, yükseklerle kaldırılan ve **Kutsal Ruh’un** ip aracılığı yapmış olduğu taşlarsınız” (İgnatius’un Efeslilere Mektubu 9:1).

“Bizi sonsuz yaşama kavuşturmak için, **insan olmuş olan Tanrı** ortaya çıktığında cehalet (Batıl) yıkıldı, eski düzen de dağıldı” (İgnatius’un Efeslilere Mektubu 19:3) .

“Kendinizi, **Tanrı olan İsa Mesih’ten** ayrılmadan saklayın” (İgnatius’un Tralyalılarına Mektubu 7:1).

“Mesih inancının dünya tarafından nefretle karşılandığı şu sırada, **Tanrımız İsa Mesih** kendini aramızda daha çok belli eder” (İgnatius’un Romalılarına Mektubu 3:3).

“**Kutsal Ruh** yanılmaz, çünkü **O Tanrı’dandır**. O gizli olanı araştırır. Ve Kutsal Ruh bu konuda beni uyardı...” (İgnatius’un Filadelfyalılara Mektubu 7:1-2).

“Sizi bu denli hikmetli kılan ve **Tanrı olan İsa Mesih’i** yüceltiyorum...” (İgnatius’un İzmirliilere Mektubu 1:1).

“Sizleri, **Tanrı özünden** bedende gelen ve Tanrı’nın iradesi ve gücüyle **Tanrı Oğlu** olan Rabbimize imanla ve gerçeğe dolu gördüm” (İgnatius’un İzmirli’lere Mektubu 1:1-2).

“Size yalvarırım, **Tanrı olan İsa Mesih’in** himayesinde, O’nda birleşmiş kalın” (İgnatius’un Polikarp’a Mektubu 8:3).

Barnaba¹ (İ.S. 96-98 veya 130-134):

“Kardeşler şu hususu da ele alalım: **Rab**’bin canımız için acı çekmeye razı olduğu gerçektir. O, dünyanın kuruluşunda Kendisine Tanrı’nın “*Suretimiz ve benzeyişimize göre insan yapalım*” diye söylediği âlemlerin **Rabbidir**. (...) O’nun Tanrı Oğlu olduğu gözler önüne serildi. Çünkü **O bedende** gelmemiş olsaydı, insanlar **O’na** (yani Yahveh’ye)² bakarak kurtulamayacaktı” (Barnaba’nın Mektubu 5:1,10).

Diyogenetus (İ.S. 150):

“Çünkü kim, **Tanrı** bu dünyaya gelene kadar O’nun kim olduğunu tam olarak bildi ki?”

(Diyogenetus’un Söylevi 8:1).

¹ Sahte bir eser olup, kendisine mal edilen Barnaba İncili’nde İsa’nın ağızına Tanrılığını inkâr eden bir çok ifade konduysa da Barnaba, mektubunda İsa’nın Tanrılığını şüphe götürmez bir dille ikrar ediyor.

² Bkz. “Benden başka Allah, hak Allah ve Kurtarıcı yoktur. Ey dünya uçları, hepiniz bana bakın ve kurtulun; çünkü ben Allah’ım, ve başkası yoktur” (Yeşaya 45:21-22). İşte burada Barnaba İsa’nın, Yeşaya kitabının bu ayetinde sözü geçen YAHVEH olduğunu gösteriyor.

İşte Kilise Babaları'nın yazılarında serpiştirdikleri şüphe götürmez beyanlar. Bu şunu gösteriyor ki, bırakın İznik Konseyine kadar (İ.S. 325), İsa'dan sonra 90 ile 150 yılları arasında, yani İncil tamamlanır tamamlanmaz, ilk Mesih inanlıları İncil'de net bir dille açıklanan Üçlülük gizemini ve İsa Mesih'in ruhsal özünün Tanrılığını aynen böyle anladılar ve benimsediler!

Apokriflerde Üçlülük

150'li yıllardan sonra bu gerçeği düz bir mantıkla kavrayamadıkları için yanlış öğretileri yayan kişiler ortaya çıkmaya başladı. Kimileri yalnız Baba'nın Tanrılığını kabul ettiler, kimileri kafaları karışıp üç benliği üç ayrı Tanrı'ymış gibi gösterdiler, kimileriye üç benliği aynı ve tek benlik olarak algıladılar.

Bu durumda ve Konseylerde çıkan akidelerden önce Üçlülük tanımlamaya çalışan "apokrifler"i de ("apokrif": başka yazara atfedilen) dikkate alabiliriz. İşte bazı kişiler bu yanlışları aydınlatmaya çalışan yazılar yayınladılar ve bu yazılara daha büyük bir yetki ve önem vermek için Kilise Babaları kaleminden çıkmış gibi gösterdiler. Böylece Kilise Babaları'nın yazmadığı ama kendi imzasını taşıyan bu tür yazılar ortaya çıktı. Bu tür yazarlar metinlerinde Babaların öğretilerini aktardıklarını düşündükleri için onların imzasını kullandılar.

Bunlardan belki en önemlileri İgnatius'a atfedilen apokriflerdir. İgnatius'un ismini taşıyan apokriflerde "doketizm" öğretisinin yanlışlığı ortaya konmaya çalışıldı. "Doketizm" kelimesi, Grekçe "dokein" fiilinden gelir ve "benzetmek" anlamındadır. Bu öğretiye göre (Yuhanna da bu yanlışlığı ortaya koy-

muştı; bkz. 1.Yuhanna 4:2,6-8), İsa'nın bedeni gerçek bir beden değil bir serap gibiydi. Ayrıca bu öğreti, İsa'da beden görünüşü alan kişiliğin, fark gözetmeksizin Oğul veya Baba olduğunu ile-ri süren çarpık bir öğretiydi.

Aşağıda aktardığımız İgnatius'a atfedilen apokriflerde bu sapmaya getirilen cevap, İsa'yı (yani bedensel halini), her şeye kadir olan Tanrı'nın konumundan ayırmaktır. Bununla birlikte bu apokriflerde Mesih'in Tanrılığı açık bir dille ifade ediliyor ancak açıklamalar aydınlatıcı olacağına bir çok yerde aklı karıştı- tırıcı oluyor. Çünkü apokrifin yazarı bir taraftan İsa'nın "Ayar- tılamayan" olduğunu söylediği gibi (yani en yüce Tanrı: bkz. Yakup 1:13), öte taraftan Meryem'den doğan insan-İsa'nın, "her şeye kadir Olan" olmadığını söyleyerek, ezeli Oğul'un Tan- rı'nın Kendisi değilmiş gibi yanlış bir izlenim uyandırıyor. İsa'nın bedeninin fiziksel beden olduğunu, "Tanrısal bir beden" olmadığını dile getirmeye çalışıyor, ama İsa'nın kimliğini ay- dınlatmayı başaramıyor.

İgnatius'a atfedilen apokrifler¹:

"Yalnız bir Tanrı ve Baba vardır; iki veya üç değil; kendiliğinden var olan bir tek O'dur. O'nun dışında başkası yoktur (...) Baba'nın bağrında bulunan Tanrı Sözü olan Oğul da birdir (...) Paraklitos da birdir (...) Sonuç şu ki, ne üç Baba, ne üç Oğul ne de üç Parakli- tos vardır. Baba birdir, Oğul birdir, Paraklitos da bir- dir. Bu nedenle Rab, havarileri bütün ulusları öğrenci

¹ Mesih'in Tanrılığını İnkarnasyon'u veya Üçlübirliği dile getiren ifadeleri bold yazıyla -kalın- gösteriyorum; öte taraftan, bununla çelişen ifadeleri, al- tını çizerek gösteriyorum.

olarak yetiştirmeleri için gönderdiğinde, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz etmelerini emretti. Bunlar, tek [kişi]ye verilen üç ad değildir¹, insan olmuş üç ayrı [zat] da değildirler. Üçü de aynı itibara sahiptirler.

“Çünkü yalnız birisi insan oldu. Bu, Baba veya Paraklitos değil, Oğul'dur. Oğul'un İnsan hali bir görünüş ya da bir hayal değildi. (...) Gerçekte, erkek ilişkisi olmayan bir bakireden beden alan Tanrı-Logos, insan olarak doğdu. (...)

“Ölüleri diriltene, kötürümleri sağ uğurlayana, cüzamlıları temizleyene, körlerin görmesini sağlayana, yiyecekleri çoğaltana... nasıl da Tanrı değildir denebilir?

“Bununla birlikte, nasıl bakireden doğan Mesih'in [insanlığı/bedeni], her şey üzerine kadir olan Tanrı olduğunu düşünürsün?² (...) Nasıl Mesih'in doğumunu yok sayarak, Doğmayan'ın [yani beden olmadan aşkın Tanrı'nın] çarmıha gerildiğine karar verirsin?...

“Kırk gün ve kırk gece boyunca yemek yemeye ihtiyaç duymayan bir bedeni Olan'ın Tanrı olduğunu kanıtladı, ondan sonra açlık çektiğinde insan olduğunu...

¹ İncil'in Matta bölümünde geçen bu ayette “Baba'nın adı, Oğul'un adı ve Kutsal Ruh'un adı” demiyor. Aynı ad, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıdır.

² Yani burada, “doketizm” öğretisine karşı Tanrı'nın gerçek beden almadan “çıplak” ezeliyeti, aşkın ve herşeye kadir konumu, görülmezliği ve yaklaşılmazlığı ile gelmiş olabilmesine itiraz ediyor.

“Ey sen (Şeytan), **Ayartılamayan**’ı nasıl ayartmaya çalışırsın... **Tanrı**’dan ayrıldın, **Mesih**’ten uzaklaştın ve **Kutsal Ruh**’a yabancılaştın...” (İgnatıyus apokrifi; Filipililere M. II:1-4; III:1-2; VI:1; VII:1-2; XI:1).

“Ve Kendisinin [**İsa Mesih**’in] herşey üzerinde [yani aşkın konumundaki] Tanrı olmadığı konusunda...” (İgnatıyus apokrifi; Tarsuslulara M. II:1-4).

“Bu nedenle, **Mesih**’in **Tanrılığı**nı çürütmek için yalın bir tektanrıcılığı duyuran herkes, Şeytan’ın çocuğu ve hakkın düşmanıdır” (İgnatıyus apokrifi; Antakyalılara M. II:1-4).

Demek ki, İsa’nın Tanrılığı ve Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’un birliği üzerindeki tartışma çok erken bir tarihte başlamıştı (İ.S. 150’li yıllardan itibaren). Bu şekilde sonradan hazırlanan akidelerin, bazı din adamlarının uyduruk kaprisi değil, yanlış öğretilere karşı gerekli bir cevap olduğunu anlayabiliriz.

Bu 8. bölümde aktarılan yazılar Üçlülük gerçeğine bir şey katmazlar. Çünkü bu gerçek Hristiyan ilahiyatçılarına dayanmıyor, Kutsal Kitap’ın açıklamalarına dayanmaktadır. Ama, bu yazıların önemi şudur: erken bir tarihten beri, Kutsal Kitap’ın bu öğretisini anlamak ve tanımlamak için sarfedilen çabaları, ve bu sayede bu öğretinin Hristiyan tarihinin ta başından beri çok önemli kabul edildiğini görüyoruz. Akideler ise, bu gerçeği anlamak ve tanımlamak için gösterilen çabanın elde ettiği sonuçtur (Akide: inanç bildirgesi; Amentü).

Şimdi Akideleri aktaralım:

İZNİK AKİDESİ (İ.S. 325):

“Kadiri Mutlak Baba olan, görünür görünmez her şeyin yaratıcısı tek Tanrı’ya, ve **Tanrı’nın Sözü, Tanrı’dan gelen Tanrı, Işıktan gelen Işık, Hayattan gelen Hayat, bütün yaratıklara egemen olan, İlk Doğan, zamanın öncesinde, Baba’dan doğmuş ve her şeyin kendisi aracılığıyla yaratılmış olduğu** ve bizim kurtuluşumuz için beden bularak insanların arasında yaşamış, acı çekmiş, öldükten sonraki üçüncü günde tekrar dirilerek Baba’ya yükselmiş ve şanı ile tekrar dönerek diri ve ölü herkesi yargılayacak olan Biricik Oğul **tek Rab İsa Mesih’e** ve aynı zamanda Kutsal Ruh’a inanırız.”

ANKARA AKİDESİ (İ.S. 340):

“Kadiri Mutlak Tanrı’ya, O’nun biricik Oğlu olan ve Kutsal Ruh ile Bakire Meryem’den doğup Roma Valisi Pontiyus Pilatus döneminde çarmıha gerilip gömülen ve öldükten sonraki üçüncü günde dirilerek semaya yükselip Baba’nın sağında oturmuş olan ve oradan inerek diri ve ölü herkesi yargılayacak olan **Rabbimiz İsa Mesih’e** ve Kutsal Ruh’a, Kutsal Kiliseye, günahların affına, insanların tekrar dirileceğine ve sonsuz hayata inanırım.”

KADIKÖY AKİDESİ (İ.S. 451):

“Göğün ve yerin, görünür görünmez her şeyin yaratıcısı, Kadiri Mutlak tek Baba Tanrı’ya; **tüm za-**

manın öncesinde Baba'dan Doğmuş Biricik Oğul, Işıktan gelen Işık, Gerçek Tanrı'dan gelen Gerçek Tanrı, yaratılmamış, bilakis Baba ile birlikte aynı özden doğarak her şeyi Kendisi yaratmış, biz insanlar ve bizim kurtuluşumuz için semadan inip Kutsal Ruh ve Bakire Meryem'den beden bularak insan biçimine girmiş ve Roma Valisi Pontiyus Pilatus döneminde bizler uğruna çarmıha gerilmiş, acı çekerek ölmüş, gömülmüş ve Kutsal Yazılar uyarınca öldükten sonraki üçüncü günde tekrar dirilerek semaya yükselmiş ve Baba'nın sağına oturmuş ve şanı ile tekrar gelerek ölü ve diri herkesi yargılayacak ve hükümrانlığının sonu olmayacak olan tek Rab İsa Mesih'e ve Baba'dan doğarak Baba ile Oğul ile birlikte Kendisine tapınılan ve birlikte yüceltilen ve peygamberlerin ağzıyla konuşmuş olan Rab ve hayat verici Kutsal Ruh'a inanırız. Kilisemiz tek Kutsal Evrensel Kilise olup Havarilerin Kilisesidir. Biz aynı zamanda günahların bağışlanmasıyla ilgili olarak vaftiz olunması gerektiğine, ölülerin tekrar dirileceğine ve ayrıca ölümden sonraki dönemde yeniden yaşanacağına inanırız.”

Sonuç

Bütün bu uzun incelemelerin esas önemi, BABA, OĞUL ve KUTSAL RUH ile ilgili gerçeklere dayanarak Tanrı'yla gerçek, bilinçli ve yararlı bir ilişki kurabilmektir. İncil'in müjdesi şudur:

“Tanrı... İsa Mesih’te bulunarak dünyayı kendisiyle barıştırıyor.” “Nitekim Tanrı şöyle diyor: Aralarında oturacağım”(İncil’den 2. Korintliler 5:19; 6:16).

Elektrikle ilgili her şeyi anlamazsak da, örnekteki enerjinin üç şekli sayesinde (güç, ışık ve ısı), yaşamı kolaylaştırabildiğimiz gibi, önemli olan, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh aracılığıyla Tanrı'yla doğru ilişki kurmaktır.

Elektriğin gücünü görmediğimiz ve ona doğrudan doğruya dokunamadığımız gibi, doğal halimizle...

- a) Doğaötesi olan Tanrı'yı, zaman ve mekan içinde bulunan bizler tam olarak kavrayamayız,
- b) Ateş kadar Kutsal olan Tanrı'ya, hatalı ve kirli (günahlı) insanlar olarak yaklaşamayız.

Ateşe düşen her şeye ne olur?... İnsan, mutlak ışıktaki, hiç bir gölgenin yer almadığı parlaklıkta da hiç bir şey göremez. Tanrı'nın kutsallığı da böyledir:

*“Mübarek ve tek Hükümdar, kralların Kralı, Rablerin Rabbi, ölümsüzlüğün tek sahibi, yaklaşılmaz ışıktayışayan, hiçbir insanın görmediğı ve göremeyeceğı Tanrı”*dır (İncil; 1. Timoteyus 6:15-16);

*“Kendisinde değışkenlik ya da döneklık gölgesi olmayan Işıklar Babası”*dır (İncil; Yakup 1:17).

Fakat O’na kavuşabilmemiz için yolu aydınlatmak istedi. Kendisini insanlara en mükemmel şekilde anlattı: bizim algılayabileceğimiz, çarpılmadan yaklaşılabileceğimiz bir araç hazırladı. Enerjinin görülen şekli ışıktır:

“Oğul Tanrı’nın yüceliğinin parıltısı ve O’nun varlığının öz görünümüdür” (İncil; İbraniler 1: 3);

“Tanrı’nın görüntüsü olan Mesih” (İncil; 2. Korintliler 4:4); *“Görünmez Tanrı’nın görüntüsü...”*dür (İncil; Koloseliler 1:15);

“Ben (İsa) dünyanın ışığıyım” (İncil; Yuhanna 8:12; ayrıca bkz. Yuhanna 1:4,9; 3:19; 9:5; 12:46; vs.).

“Işık” olan Tanrı (1. Yuhanna 1:5), dünyaya girmek için, kendine bir “kılıf” hazırlıyor: insan tabiatına bürünüyor. İsa’nın bedeni Tanrı değildir, ama içindeki Söz ve Ruh Tanrı’dır. Ruhuyla bedenini karıştırmamak lazım (ışığı ve ampulü birbiriyle karıştırmadığımız gibi).

“Tanrı’nın özverisinin sırrı büyüktür. O, bedende göründü...” (İncil; 1.Timoteyus 3:16). *“Tanrılığın bütün doluluğı bedence Mesih’te bulunuyor”* (İncil; Koloseliler 2:9).

İsa, Tanrı'nın yolunu aydınlatmakla kalmıyor, eskiden bizi Tanrı'dan ayıran günahlarımızın hesabını ölümüyle kapatıyor. Karanlığı yok ediyor! Artık Tanrı'ya giden yol açıktır.

"...Tanrı, Mesih'te bulunup, dünyayı kendisiyle barıştıyordu... Mesih sayesinde kendisinin doğruluğu olalım diye, günahı..." "İsa'nın bedeninde yargıladı" (İncil; 2.Korintliler 5:19,21 ile Romalılar 8:3).

"Çünkü Tanrı dünyayı o kadar çok sevdi ki, biricik Oğlunu verdi. Öyle ki, O'na iman edenlerin hiçbiri mahvolmasın, ama hepsi sonsuz yaşama kavuşsun" (İncil; Yuhanna 3:16).

İşte, İncil'in müjdesi budur: Sevgi olan bir Tanrı vardır. Ezelde sevgiydi; yaratırken sevgiyle yarattı; O'ndan koptuğumuz zaman, sürdürdüğümüz bu kopuk yaşamda hâlâ bizi seviyor. Yaklaşık 2000 yıl önce, Kendisi insan özünü alarak bu dünyaya geldi. Kopukluk olarak nitelendirdiğimiz günah, o kadar iğrenç bir şeydir ki, etkisinden ve cezasından kurtulabilmemizin tek yolu günahsız birinin ölümüdür. O, bundan kaçınmadı. En değerlisini feda etti. Şimdi sizi seviyor ve sevgisine çağırıyor. O'na bağlanmak üzere kendi bencilliğinize dayanan hayatınızdan, vazgeçmenizi istiyor. Çünkü O sizin için Kendinden vazgeçti!

Elektriğe direkt dokunamayız. Ama elektrikle elde edilen ışıktan yarar gördüğümüz gibi, sayesinde de ısınabiliriz. Kişi İsa'ya teslim olduğu zaman, kalbine Kutsal Ruh geliyor. İnsanın kalbi, önce günahın suçundan arındırılmalı. Çünkü temizlenmeyip kutsal bir hale getirilmediği sürece Kutsal Olan ile ilişki kurması mümkün değildir.

Ama günah sorunu halledildiği zaman, İsa Mesih'in izinde Tanrı'nın istediği gibi kutsal bir yaşamı sürdürebilmemiz için gereken güç sağlanmıştır! Çünkü imanlının yüreğine giren **KUTSAL Ruh**, kişiyi kutsallık için isteklendiriyor ve güçlendiriyor.

İşte KUTSAL RUH insanın yüreğini temizliyor ve orada yaşıyor. O, ilahî alemle doğal dünya arasında temas sağlar ve Tanrı'yla ilişkiyi mümkün kılar! Ve imanlıda, kâmil insan olan İsa'nın benzerliğini işliyor.

*“Rab’le birleşen kişi, O’nunla tek bir ruh olur.”
“Tanrı Ruhu onda yaşıyor”(İncil; 1.Korintliler 6:17;
3:16). “Rab Ruh’tur ve Rab’in Ruhu neredeyse orada
özgürlük vardır. Ve biz hepimiz peçesiz yüzle Rab’bin
yüceliğini görerek, yücelik üstüne yücelikle O’na ben-
zer olmak üzere değiştirilyoruz. Bu da Ruh olan Rab
sayesinde oluyor” (İncil; 2.Korintliler 3:17-18).*

Bu şekilde Kutsal Ruh, Tanrı'yla inanlı arasında, en sıkı ve samimi yakınlığı gerçekleştiriyor. Demek ki, Tanrı'yı “Üçlülük” olarak tanımadan O’nu (Baba’yı) Sevgi Tanrısı olarak tanımak, O’na (İsa sayesinde) kavuşmak ve O’nunla (Kutsal Ruh aracılığıyla) gerçek bir ilişki kurmak imkânsızdır!

Kısacası, Mesih'in göğe alınışı ile geri dönüşü arasındaki dönemde Tanrı'ya Baba olarak tapınırken ve dua ederken, İsa'ya Rab olarak bağlanırsınız ve O’nu, ruhumuzla temas kuran Kutsal Ruh sayesinde öğreniriz. Kutsal Ruh, ruhumuza İsa'nın ölümündeki kefareti değerini ve O'nun doğruluğunu aktarır. Öyle ki, İsa Mesih'in izinde yürüyelim ve benzerliğine dönüşelim. Böylelikle inanlı için, var olmanın tek gayesi Baba'yı hoşnut et-

mek, Mesih İsa'nın yürüdüğü yolda yürümek ve Ruh'un gücünde yaşamaktır!

Öz varlığıyla Tanrı'yı göremeyiz. **Öz** görünümü olan ve beden alan **Kelâm** sayesinde O'nu "canlı yayında" öğreniyoruz. Ve Kendisine teslim olan kişide, sonsuz yaşamı ve istediği kutsallığı **işleyen** Ruh O'nunla ilişkiyi sağlıyor. İşte üçlübirlikli Tanrı: Yücelik, Kelâm ve Hayat; **Öz, Söz ve Ruh.**

İnsanı yaratan, insanın kurtuluşunu gerçekleştiren ve tekamülünü (kutsallaşma) sağlayan **kendini Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'ta açıklayan tek Tanrı...**

Aşkın Tanrı'ya dokunamayız. Fakat **etken** Mesih'in sağladığı kurtuluş ve **içkin** Kutsal Ruh'un gerçekleştirdiği ruhsal temas sayesinde önceleri göremediğimiz, dokunamadığımız Tanrı'yı, kutsallığını ve sevgisini, sanki el yordamıyla yüreğimizde yoklayacak kadar yakın hissedebiliriz!

Bu ilişkiye din değiştirmekle başlanmaz. İsa insanları Hristiyanlığa çağırmadı (bir kere İsa zamanında Hristiyanlık diye bir din yoktu; O da böyle bir din kurmadı). Bu ilişki bir din ilişkisi değildir. Yaşamı yaratan Kelâm'dan başka araçlar olmadan, Yaradan ile yaratılış arasında, Tanrı ile birey arasında bir ilişkidir. O'na tam teslim olmaktır. Bu nedenle Yaşayan Kelâm'ın (İsa'nın) çağırısı şöyledir:

*“Yol, gerçek ve yaşam ben'im.
Benim aracılığım olmadan
Baba'ya kimse gelemmez”
(İncil; Yuhanna 14:6).*